

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Προκλήσεις του σύγχρονου αστικού σχεδιασμού για τη δημιουργία τόπων υψηλής ποιότητας: θεωρητικές προσεγγίσεις, εφαρμογή σε αστικό έργο

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ : ΕΦΗΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (APPLIED ECONOMICS AND REGIONAL DEVELOPMENT)

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ :ΑΣΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ :ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΗ: ΦΩΤΙΟΥ ΔΕΣΠΟΙΝΑ

A.M : 0815M051

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : Σ.ΚΥΒΕΛΟΥ-ΧΙΩΤΙΝΗ

ΑΚΑΔΗΜΑΙΚΟ ΕΤΟΣ :2017

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	4
ABSTRACT.....	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	7
1.1 ΑΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	7
1.2 ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ- Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ.....	10
1.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	20
2.1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	20
2.2 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ & ΣΚΟΠΟΙ	24
2.3 ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ.....	26
2.4 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ & ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ & ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....	30
2.5 ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΑΕΙΦΟΡΙΑ	33
2.6 ΠΟΛΗ & ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ.....	35
2.7 ΟΙΚΟΓΕΙΤΟΝΙΕΣ	37
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	42
3.1 ΠΟΛΗ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥΣ (INCLUSIVE CITY).....	42
3.2 ΤΟΠΟΙ ΥΨΗΛΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ	44
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	55
4.1 1 ^η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ : Οικογειτονιά Αγίας Βαρβάρας.....	55
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	55
4.2 2 ^η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ : Η ανάπλαση της περιοχής Λιπασμάτων στη Δραπετσώνα.....	68
Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ.....	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	75
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	77
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ	82
ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ	83

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ COPYRIGHT

Πνευματικά δικαιώματα Copyright © [Δέσποινα Φωτίου ,2017]

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Τμήμα Οικονομικής και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Παντείου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν αποτελεί απαραίτητως αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα.

Βεβαιώνεται ότι η Δέσποινα Φωτίου είναι η συγγραφέας αυτής της διπλωματικής εργασίας και ότι κάθε βοήθεια που προσφέρθηκε στην εκπόνηση της αναφέρεται στο κείμενο. Επιπλέον, αναφέρονται όλες οι βιβλιογραφικές πηγές που χρησιμοποιήθηκαν ,πρωτογενείς και δευτερογενείς ,είτε η συμβολή, τους παρατίθεται επακριβώς ως απόσπασμα είτε ως παράφραση.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία ασχολείται και διερευνά την διαδικασία διαμόρφωσης του σύγχρονου αστικού χώρου καθώς και την δομή και διάρθρωση των νέων δεδομένων στα πλαίσια μιας νέας αστικής αρχιτεκτονικής. Σε ένα συνεχώς μεταλλασσόμενο περιβάλλον όπου οι ιδέες και οι αρχές της παγκοσμιοποίησης κυριαρχούν, η θεώρηση του «σκέπτομαι τοπικά, δράω παγκόσμια» (think local, act global) επεκτείνεται και στις διαδικασίες χάραξης αστικών πολιτικών. Επιδιώκεται η συνδυασμένη επίτευξη των παραπάνω στόχων, και δίνεται προσοχή στον τρόπο αλληλεπίδρασής τους.

Στα επιμέρους κεφάλαια γίνεται αναφορά στην βιώσιμη αστική ανάπτυξη, στους λόγους δημιουργίας τόπων υψηλής ποιότητας αλλά και στο ρόλο των οικογειτονιών που κατακλύζουν στις μέρες μας την Ευρωπαϊκή ήπειρο. Αναφορά γίνεται επίσης στις προκλήσεις του αστικού σχεδιασμού της εποχής αλλά και στην επιτακτική ανάγκη να έχουν όλοι οι πολίτες πρόσβαση στους τόπους υψηλής ποιότητας χωρίς την δημιουργία ανισοτήτων (πόλη χωρίς αποκλεισμούς). Στα τελευταία κεφάλαια παρατίθενται δύο μελέτες περιπτώσεων τοπικών αναπλάσεων στην πόλη της δυτικής Αθήνας και του Πειραιά προκειμένου να διερευνηθούν τα κοινωνικά και οικονομικά αποτελέσματα δημιουργίας τόπων με αστική ποιότητα μέσα στον υπάρχοντα αστικό ιστό.

ABSTRACT

This thesis explores the process of shaping modern urban space as well as the structure of some emerging trends in the context of new urbanism. In an ever-changing environment where ideas and principles of globalization dominate, the concept of "think local, act global" extends to urban policy-making processes. It is hoped that the above objectives will be combined, and attention is given to their interaction.

The sub-chapters of this study refer to sustainable urban development, to the creation of high quality sites and to the role of eco-neighborhoods that are multiplied in the European continent nowadays. Reference is also made to the current urban planning related challenges and to the need to build high quality sites accessible by all citizens, avoiding the creation of inequalities (inclusive city).

In the last chapters two case studies of local rehabilitation in the city of western Athens and Piraeus are presented to investigate the social and the economic impacts of creating high urban quality areas in the existing urban fabric.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί διπλωματική εργασία στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος «Αστική και περιφερειακή ανάπτυξη, Αγορά ακινήτων και διαχείριση ακίνητης περιουσίας». Πριν την παρουσίαση των αποτελεσμάτων της παρούσας διπλωματικής εργασίας, αισθάνομαι την υποχρέωση να ευχαριστήσω όλους όσους συνεργάστηκαν μαζί μου και έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην πραγματοποίηση της εργασίας μου. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια της διπλωματικής εργασίας, καθηγήτρια κ.Στέλλα Κυβέλου, για την βοήθεια της

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ο αστικός σχεδιασμός αποτελεί τον βασικό σχεδιαστικό μέσο και εργαλείο ώστε κάθε χώρα και ειδικότερα κάθε πόλη στο σύνολό της να αντιμετωπίσει την πρόκληση του διεθνούς ανταγωνισμού, με σαφώς μεγαλύτερες δυνατότητες επιτυχίας δια μέσου της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητάς της με ισορροπημένο τρόπο, υιοθετώντας την οδό της αειφόρου ανάπτυξης, διαφυλάττοντας και βελτιώνοντας την χωροταξική της ισορροπία και συνοχή. Στις σημερινές κοινωνίες, το αστικό πράσινο διαδραματίζει βασικό ρόλο στα πλαίσια της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης. Η έννοια του περιβαλλοντικού αλλά και του βιοκλιματικού σχεδιασμού αποτελεί μια σημαντική παράμετρο στη διαδικασία του σχεδιασμού αναβάθμισης και ανάπλασης της πόλης.

Ο σχεδιασμός των ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων πρασίνου της πόλης οφείλει στοχεύει στην ανάδειξη των χώρων αυτών σε ενεργητικούς -λειτουργικούς χώρους αναψυχής. Βασική προϋπόθεση αποτελεί η μελέτη της μορφής, της λειτουργίας και της σημασίας του δημόσιου χώρου και των ιστορικών του χαρακτηριστικών με γνώμονα την διαφύλαξη και ανάδειξη της ιστορικής τους φυσιογνωμίας .

Οι δημόσιοι ελεύθεροι χώροι της πόλης εκπληρώνουν δυο διαφορετικούς ρόλους ρυθμιστικό και κοινωνικό ρόλο. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να προσδιοριστεί η έννοια του αστικού πρασίνου, της θέσης του μέσα στον αστικό ιστό και των ωφελειών που παρέχει και μέσα από τις δύο μελέτες περιπτώσεων (οικογειτονιά Αγίας Βαρβάρας και περιοχή λιπασμάτων Δραπετσώνας) να βρεθούν οι παθογένειες των σχεδίων-προσπαθειών του παρελθόντος για δημιουργίες τέτοιου είδους χώρων και να προσδιοριστούν οι λόγοι που κρίνονται αναγκαίοι τέτοιοι χώροι ειδικά στην Δυτική Αθήνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΑΣΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Το 1999 τα κράτη μέλη κατέληξαν στη διαμόρφωση του ΣΑΚΧ (Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου). Τα κράτη στοχεύουν από τότε στην ανατύπωση της ανάπτυξης του αστικού σχεδιασμού ώστε να διατυπωθεί και να διασφαλισθεί η διαρκής και ισορροπημένη αστική ανάπτυξη η οποία θα σέβεται ταυτόχρονα την ποικιλομορφία των περιφερειών και των πόλεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η πολιτική αυτή όμως πρέπει να εναρμονίζεται με τους στόχους της κοινωνικής συνοχής, της οικονομικής ανταγωνιστικότητας και της αειφόρου ανάπτυξης. Από τότε διαμορφώθηκαν οι στόχοι του αστικού σχεδιασμού και της χωροταξικής ανάπτυξης όπως η δημιουργία ενός ισόρροπου και πολυκεντρικού αστικού κέντρου πολυμορφικού το οποίο και καλύπτει χωροταξικά την έννοια της σύγχρονης πόλης, την προώθηση και τη δημιουργία ενός ενοποιημένου σχήματος μεταφορών και επικοινωνιών προκειμένου να εξασφαλιστεί η ισότητα των ευκαιριών στις γνώσεις καθώς και στην πρόσβαση σε αυτές όλων των πολιτών αλλά και την ανάληψη δράσεων για την αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού και των «προβληματικών» πόλεων ή φθινουσών περιοχών εντός ενός αστικού κέντρου.

Παράλληλα, σύμφωνα με τον χάρτη της Λειψίας υφίσταται ένας κατάλογος στρατηγικών που προωθεί την αστική ανάπτυξη και σχεδιασμό στα σύγχρονα αστικά κέντρα του οποίου κύρια στοιχεία είναι η δημιουργία δημοσίων χώρων υψηλής ποιότητας με εξασφάλιση των κατάλληλων όρων αρχιτεκτονικής, χωροταξικού σχεδιασμού και υποδομών οι οποίοι λειτουργούν συμπληρωματικά στη δημιουργία ενός λειτουργικού αστικού χώρου, αλλά και ο εκσυγχρονισμός υποδομών δικτύωσης και βελτίωσης αποδοτικότητας των κτηρίων με την παράλληλη ανάπτυξη των μέσων μαζικής μεταφοράς (MMM), την δημιουργία υποδομών και διαχείρισης έτσι ώστε η συνολική διαδικασία να ανταποκρίνεται στις μελλοντικές ανάγκες της αστικής σχεδίασης.

Η χωρική ισορροπία του αστικού χώρου από την άλλη μεριά η οποία διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στον χωρικό σχεδιασμό καθορίζεται βασικά από την ανάπτυξη των πόλεων και των σχέσεων μεταξύ τους και εξαρτάται από τα χαρακτηριστικά των σύγχρονων ευρωπαϊκών πόλεων τα οποία αποτελούν διάφορες μορφές αστικών δικτύων, ομάδες πόλεων, το οικονομικό δυναμικό τους, αυξανόμενο κοινωνικό διαχωρισμό και υποβάθμιση της ποιότητας ζωής στα αστικά κέντρα.

Η ισορροπία των αστικών συστημάτων λοιπόν προϋποθέτει την διερεύνηση των μορφών συνεργασίας και συμπληρωματικότητας των πόλεων. Για την επίτευξη του στόχου αυτού, προτείνονται πλαίσια όπως, συγκροτήματα πόλεων, αστικά δίκτυα σε περιφερειακό, διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο. Έτσι με αυτό τον τρόπο μπορούν να αντιμετωπιστούν διάφορα είδη περιφερειακών ανισορροπιών, όπως για παράδειγμα φαινόμενα ανάπτυξης κατά μήκος οδικών αρτηριών ή πόλωσης γύρω από μία κεντρική μητρόπολη.

Η απαραίτητη συμπληρωματικότητα των πόλεων απαιτεί επαρκώς αναπτυγμένες λειτουργικές αλλά και φυσικές συνδέσεις σε διάφορα γεωγραφικά επίπεδα. Η εξασφάλιση έτσι της άντλησης οικονομικών πλεονεκτημάτων από τον ανταγωνισμό μεταξύ των πόλεων και η αντιμετώπιση των μειονεκτημάτων των πόλεων μπορεί να επιτευχθεί κυρίως μέσω της βελτίωσης της συμπληρωματικότητας των πόλεων .

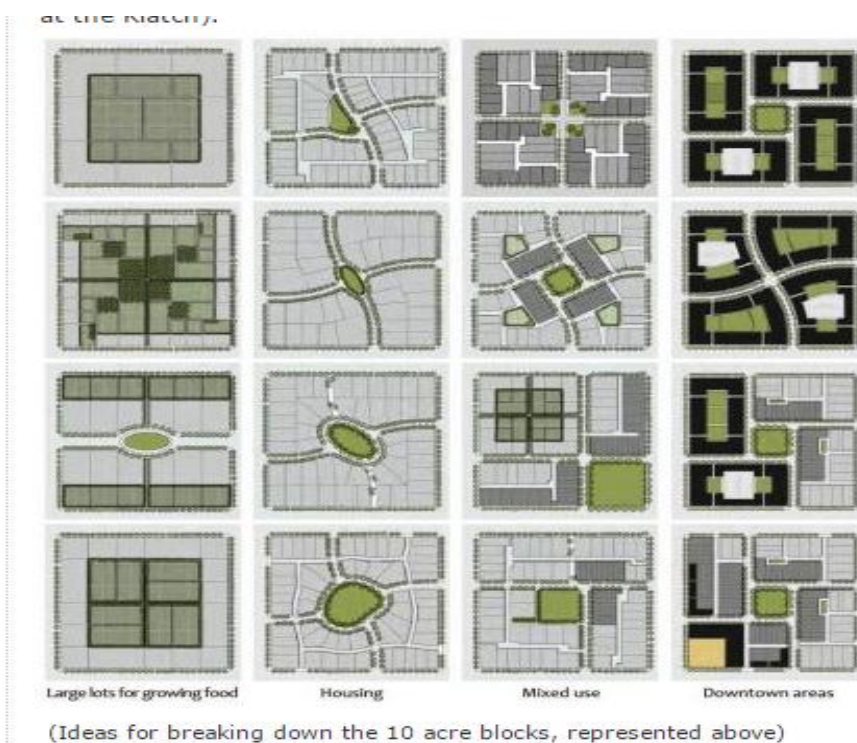
Στις σύγχρονες πόλεις εντοπίζονται προβλήματα σχετιζόμενα με την παγκοσμιοποίηση, όπως αυτά της ανεργίας, του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και υποβαθμισμένου φυσικού περιβάλλοντος. Χρειάζεται λοιπόν ανάληψη δράσεων για συγκεκριμένες περιοχές και αστικά κέντρα οι οποίες θα συμβάλλουν στην αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος. Επίσης, σημαντική θα είναι η συμβολή της ανάπτυξης αλλά και της ενίσχυσης της τοπικής οικονομίας μέσω αξιοποίησης ενδογενών χαρακτηριστικών.

Η γεωγραφική εγγύτητα η οποία αποτελεί ένα φυσικό δεσμό για τις πόλεις , μπορεί να προωθήσει αποτελεσματικά την πραγματοποίηση στενής συνεργασίας, η οποία είναι απαραίτητη για την επίτευξη των στόχων , μεταξύ πολυκεντρικών αστικών συγκροτημάτων, μέσω της υιοθέτησης και εφαρμογής ολοκληρωμένων στρατηγικών, οι οποίες πιθανόν να εμποδίζονται μόνο από προβλήματα διοίκησης. Τα αστικά δίκτυα έχουν την δυνατότητα έτσι να συμβάλουν στην καταπολέμηση τέτοιων δυσλειτουργιών των αστικών συστημάτων, σε ευρωπαϊκό και διακρατικό επίπεδο , στην ανάδειξη των μεγάλων πόλεων και στην βελτιστοποίηση του ρόλου τους στις περιφερειακές οικονομίες.

Τα αστικά δίκτυα πρέπει να διαμορφωθούν στους αναπτυξιακούς διαδρόμους, ενόψει του ολοκληρωμένου και αειφόρου σχεδιασμού. Η ερμηνεία του όρου «σχεδιασμός» στα παραπάνω πλαίσια είναι πολύ σημαντική και έχει αναλυθεί και δομηθεί σημειολογικά στις διάφορες κατηγορίες της και συνήθως, η διάκριση των διαφορετικών εννοιών του όρου γίνεται από τα συμφραζόμενα (Μαρμαράς, 2002: 33). Η έννοια στην αγγλική ορολογία αναφέρεται συχνά ως "planning".

Ο ορισμός ο οποίος, στην γενικότητά του μπορεί να καλύψει τον όρο είναι ότι *«ο σχεδιασμός είναι μια ιδιαίτερα λογική διαδικασία προς την επίτευξη μιας κατάστασης η οποία παρουσιάζει ορισμένα επιθυμητά χαρακτηριστικά»* (Αραβαντινός, 1997/2007: 53).

Ο αστικός σχεδιασμός αποτελεί ένα από τα πιο σύγχρονα είδη σχεδιασμού ο οποίος αναπτύσσει τον κοινό αυτό τόπο όπου η γενική δομή του επιτρέπει την υιοθέτησή του από διαφορετικές πολιτικές και ιδεολογικές κατευθύνσεις, με ευρεία όρια προσαρμογών χωρίς να είναι ιδεολογικά αδιάφορος (value free), επιτρέπει και ενθαρρύνει τη χρήση και την προσαρμογή της μεθοδολογίας του από παράγοντες με διαφορετικές πολιτικές απόψεις, παρέχοντάς τους σχετικά πλεονεκτήματα. Με αυτόν τον τρόπο ο στρατηγικός σχεδιασμός μπορεί να χρησιμοποιηθεί αποτελεσματικά στην αστική διαχείριση η οποία διακατέχεται από πολιτική και ιδεολογική πολυπλοκότητα . (Fotiadis κ.α.,2005)

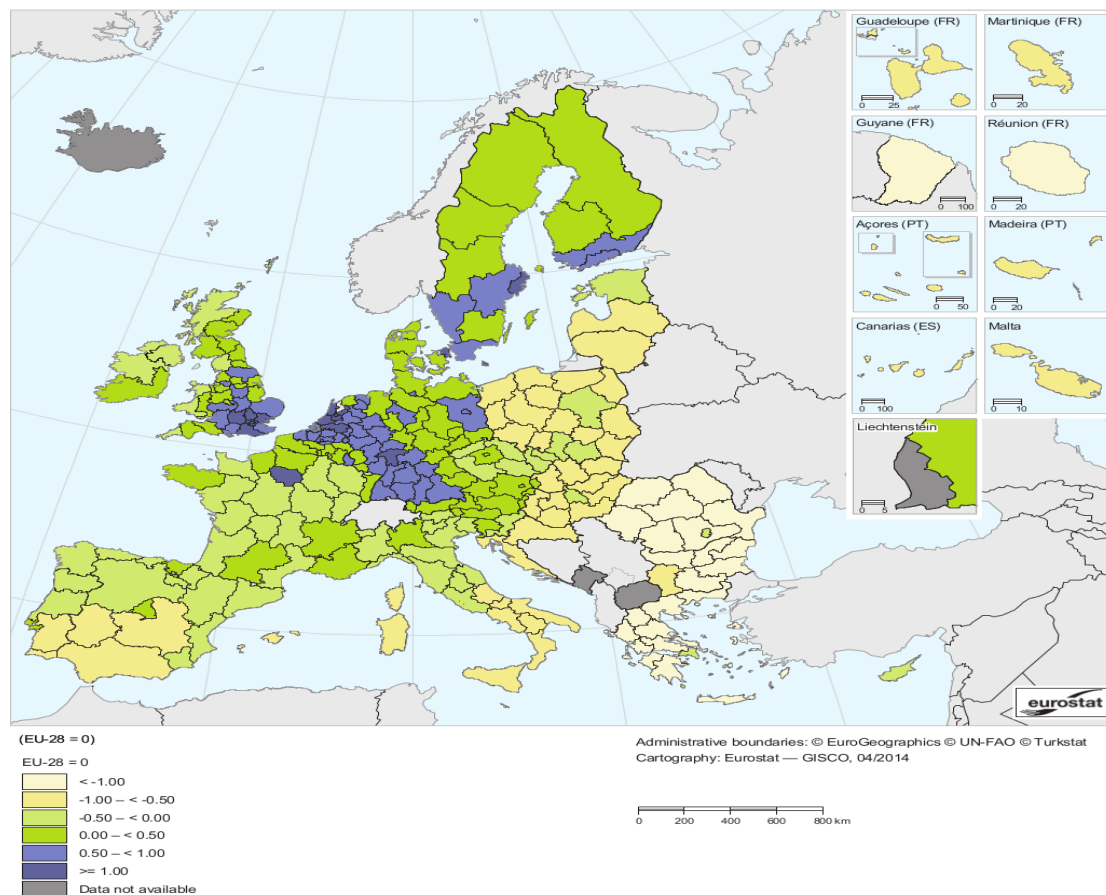

Εικόνα 1. Διαμόρφωση χώρων πρασίνου σε αστικό ιστό. Πηγή <https://s-media-cache-ak0.pinimg.com/236x/16/6e/6c/166e6c2c99838ec723b37a6e2290058a.jpg>

Εικόνα 2. Ορολογία στον αστικό σχεδιασμό
 Πηγή : <https://www.pinterest.com/pin/419397784029597946/>

Regional competitiveness index, by NUTS 2 regions, 2013 (*)
(EU-28 = 0)

(*) Chemnitz (DED4), Leipzig (DED5), Emilia-Romagna (ITH5), Marche (IT13), Cheshire (UKD6) and Merseyside (UKD7): estimates based on the NUTS 2006 classification.

Source: European Commission (Joint Research Centre and Directorate-General for Regional and Urban Policy)

Εικόνα 3. Περιφερειακή ετερογένεια της ανταγωνιστικότητας την ΕΕ το 2013 (με βάση τον σύνθετο RCI σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ-28)

Πηγή: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Regional_competitiveness_statistics

1.2 ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ ΣΤΟ ΧΩΡΟ- Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΓΕΙΤΟΝΙΑΣ

Ο χωρικός σχεδιασμός αφορά την ύπαρξη μιας ποικιλότητας κυβερνητικών δράσεων με στόχο την ανάπτυξη και εφαρμογή συγκεκριμένων στρατηγικών, σχεδίων, πολιτικών και έργων σε συγκεκριμένο εκάστοτε χώρο, υπάγοντάς τον σε μια στρατηγικά σχεδιασμένη μορφή ανάπτυξης (Healy, 1997 Mastop & Faludi, 1997 Faludi, 2000). Οι παραπάνω διαδικασίες προϋποθέτουν οικονομική και κοινωνική αλλαγή, οι οποίες απαιτούν την ύπαρξη συγκεκριμένων ποιοτικών χαρακτηριστικών στους τόπους εφαρμογής τους.

Ο «στρατηγικός» χαρακτήρας του χωρικού σχεδιασμού, ο οποίος γίνεται συνήθως σε εθνικό, περιφερειακό ή αστικό επίπεδο, μπορεί να έχει τα χαρακτηριστικά «έργου» (project).

Σύμφωνα με τους Mastop & Faludi (1997) και Faludi (2000), ο σχεδιασμός έργου (project) αποτελεί τον αντίποδα του στρατηγικού σχεδιασμού στις τυπολογίες του χωρικού σχεδιασμού. Οι βασικές επιλογές πολιτικής που προκρίνονται είναι:

- 1 Ολοκληρωμένες στρατηγικές ανάπτυξης του χώρου, για ομάδες πόλεων
- 2 Συνεργασία εντός των αστικών δικτύων σε διακρατικό και ευρωπαϊκό επίπεδο
- 3 Βελτίωση διασυνδέσεων εθνικών / διακρατικών δικτύων, περιφερειακών / τοπικών.
- 4 Συνεργασία σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Πηγή : Mastop & Faludi (1997) , Faludi (2000)

Οι περιφέρειες μπορούν να γίνουν ανταγωνιστικές μόνον μέσω της οικονομικής ανάπτυξης με γνώμονα τις δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές πόλεις. Μέσα στο σημερινό ανταγωνιστικό περιβάλλον παγκοσμιοποίησης και φιλελευθεροποίησης της οικονομίας, υπάρχει ο κίνδυνος της πώλωσης μεταξύ των επιτυχών και μη αναπτυγμένων πόλεων. Η συνεργασία των πόλεων λοιπόν αποτελεί έναν πολύ σημαντικό τρόπο αντιμετώπισης του προβλήματος που απαιτεί όμως εσωτερική ανάπτυξη των πόλεων. Ένα παράδειγμα δυναμικών πόλεων είναι οι λεγόμενες «πόλεις - πύλες», οι οποίες διασφαλίζουν πρόσβαση στο χώρο της ευρύτερης διαδικασίας και θεώρησης. Και αφορούν σε περιφερειακές μητροπολιτικές ζώνες, με ορισμένα ειδικά πλεονεκτήματα (χαμηλό εργατικό κόστος, δεσμούς με γειτονικές χώρες).

Η γειτονιά από την άλλη μεριά ενώ στο παρελθόν αποτελούσε μια περιοχή δομημένη σε κοινωνικές σχέσεις με χώρους συνάθροισης (πλατείες, καφενεία κτλ) σήμερα ενώ συνεχίζει να αποτελεί βασικό στοιχείο της πραγματικότητας των πόλεων έχει χάσει αυτά τα χαρακτηριστικά. *«Η συνοικία, η γειτονιά μιας πόλης, αποτελεί την πρωτογενή μονάδα κοινοτικής οργάνωσής της. Μέσα στη μονάδα αυτή τα άτομα και οι διάφορες κοινωνικές ομάδες συνδέονται άμεσα μεταξύ τους, καθημερινά, μέσα από ορισμένες βασικές οικονομικές - κοινωνικές - πολιτιστικές - ιστορικές σχέσεις και λειτουργίες.....Ο χαρακτήρας μιας τέτοιας μονάδας είναι τόσο πιο ολοκληρωμένος όσο περισσότερες από τις σχέσεις και λειτουργίες αυτές γίνονται μέσα σε αυτή. Έχει δηλαδή σημασία που και πως τα άτομα αυτά κατοικούν, εργάζονται, εκπαιδεύονται, ψυχαγωγούνται, συναναστρέφονται κ.λ.»* (Λουκάκης, 1984).

Η γειτονιά αποτελεί στοιχείο μετάβασης και ενοποίησης ανάμεσα στην κατοικία και την πόλη. Υπάρχουν διάφορες πτυχές της έννοιας της γειτονιάς, όπως για παράδειγμα η λειτουργική γειτονιά η οποία δίνει βάση στις τοπικές δραστηριότητες. Υπάρχει επίσης η κοινωνική πτυχή της γειτονιάς η οποία αποτελείται από ανθρώπους με διαφορετικά κοινωνικά χαρακτηριστικά. *«Είναι άλλωστε γεγονός, ότι η συμβολή του σχεδιασμού, καθ' όλη τη διάρκεια του 20ου αιώνα, περιορίστηκε στις περισσότερες περιπτώσεις στη σταδιακή ένταξη στο Ρυμοτομικό Σχέδιο Πόλης, διαφόρων περιοχών, και εντός αυτών κατά κανόνα, στη χάραξη απλώς και μόνο του καμβά της πόλης, δηλαδή των οικοδομικών τετραγώνων και των δρόμων, συχνότατα δε και με πλήρη αδιαφορία απέναντι στα δεδομένα του φυσικού χώρου των συγκεκριμένων περιοχών (π.χ. κλίσεις εδάφους, χείμαρροι, δασικές εκτάσεις, κ.λπ.)»* (Αραβαντινός, 1998).

Ο άνθρωπος σήμερα οφείλει να επαναπροσδιορίσει την σχέση του με το χώρο στον οποίο ζει. Η κατηγοριοποίηση των χρήσεων γης (zoning) οδηγεί σε δημιουργία

πολεοδομικών ενοτήτων που αλλάζουν την ιστορική ταυτότητα των πόλεων. Αντίθετα, η θεσμοθέτηση της πολυλειτουργικότητας στις γειτονιές με τη δημιουργία μεικτών χρήσεων ώστε ο πολίτης να διαβιώνει και να διασκεδάζει μέσα σε αυτές προκρίνεται με βάση την αειφόρο αστική ανάπτυξη.

Σύμφωνα με τον Hall (1998) για την επίτευξη της αστικής βιωσιμότητας ισχυρά εργαλεία αποτελούν οι μεταφορές (ελαχιστοποίηση μεταφορών) και οι χρήσεις γης. Σύμφωνα με τις γενικές κατευθύνσεις της ΕΕ, όραμα της πόλης του 21ου αιώνα αποτελεί η επιστροφή στην γειτονιά. Η συμμετοχή των πολιτών στη διαμόρφωση της γειτονιάς κρίνεται αναγκαία. Ο στόχος είναι ένα καλύτερο φυσικό περιβάλλον και η βιώσιμη ανάπτυξη με ικανοποίηση των κοινωνικοοικονομικών αναγκών των κατοίκων.

1.3 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ

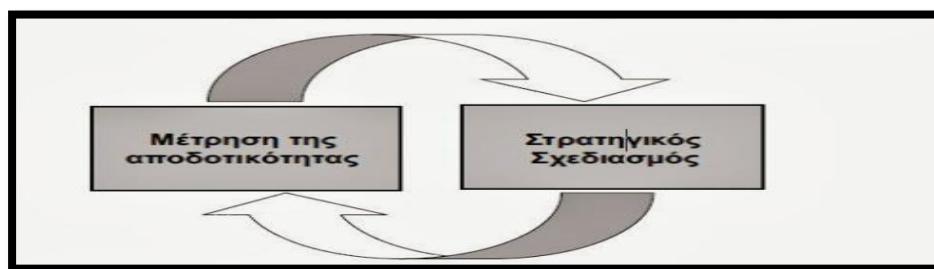
Ο στρατηγικός χωρικός σχεδιασμός αφορά κυρίως αναπτυξιακά θέματα αυξημένης σπουδαιότητας. Η αντιμετώπιση των σχετικών αυτών θεμάτων γίνεται μέσα από την αλληλεπίδραση κοινωνικών ομάδων και παραγόντων και ενέχει τα στοιχεία της μαθησιακής διαδικασίας και της απόκτησης (μη ακαδημαϊκής) γνώσης (Κυβέλου, 2010) αλλά και της ανάπτυξης συλλογικής δράσης στο κοινωνικό επίπεδο. Ο Faludi (2000) υποστηρίζει ότι *«ο χαρακτήρας των χωρικών σχεδίων γίνεται πολύπλοκος όταν στη διαμόρφωσή τους λαμβάνονται υπόψη πολλές ομάδες με διαφορετική εκπροσώπηση συμφερόντων (τοπικές αυτοδιοικήσεις, οργανισμοί δημοσίου και ιδιωτικού χαρακτήρα, επιχειρήσεις, ομάδες διαφόρων συμφερόντων κ.ά.)»*.

‘Η Καψή¹ (2017) αναφέρει ότι οι βασικές επιλογές πολιτικής που προκρίνονται είναι :

- 1 Η ανάπτυξη του Ευρωπαϊκού στρατηγικού ρόλου παγκόσμιων πόλεων, και των πόλεων - πυλών, και ιδιαίτερα στις απομακρυσμένες περιφέρειες
- 2 Η βελτίωση της ελκυστικότητας των πόλεων(προσέλκυση κεφαλαίων - εκπαίδευση / κατάρτιση τοπικού εργατικού δυναμικού - ανάπτυξη καινοτομίας - σύγχρονες υποδομές – αστικές αναπλάσεις-δημόσιες υπηρεσίες / διευκολύνσεις) και μάλιστα στις μειονεκτικές περιφέρειες
- 3 Η διαφοροποίηση της οικονομικής βάσης των πόλεων οι οποίες εξαρτώνται έντονα από ένα συγκεκριμένο τομέα
- 4 Η ενίσχυση της οικονομίας των μικρών πόλεων σε αγροτικές ζώνες στις οποίες είναι δύσκολο να επιτευχθεί μία σταθερή αστική ανάπτυξη.

Τα βασικά γνωρίσματα το πρότυπο της αειφόρου ανάπτυξης των πόλεων, σχετιζόμενα κυρίως με τις στρατηγικές ανάπτυξης του χώρου, είναι τα εξής: έλεγχος της επέκτασης των πόλεων, ενσωμάτωση των λειτουργιών και των κοινωνικών ομάδων στον αστικό ιστό, ειδικότερα σε μητροπολιτικές ζώνες με θύλακες αποκλεισμού, σώφρων διαχείριση του αστικού οικοσυστήματος (νερό, ενέργεια, απόβλητα), ανάπτυξη κάποιων μέσων πρόσβασης αποτελεσματικών και φιλικών προς το περιβάλλον, διατήρηση και ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς.⁷

¹ Βλ. Καψή Χριστίνα, 2017, Διπλωματική εργασία « Αναπτυξιακός σχεδιασμός και προοπτικές για το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης»,

Εικόνα 4. Ο κύκλος του αστικού σχεδιασμού

Πηγή: Dusendury (2000)

Η αειφόρος αστική ανάπτυξη προσφέρει ευκαιρίες για οικουμενική θεώρηση και τοπική δράση για αυτό το λόγο οι διασκέψεις του Ρίο (1992) και Habitat II στα πλαίσια του ΟΗΕ κατήρτισαν σχέδια δράσης για εφαρμογή σε εθνικό και τοπικό επίπεδο με παράλληλη εφαρμογή πολιτικών περιβάλλοντος, περιφερειακών και κοινωνικών προκειμένου να αντιμετωπιστεί το θέμα.

Οι επιλογές πολιτικής για την αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων, συνδέονται με το Σχέδιο Δράσης για τους Ανθρώπινους Οικισμούς (Habitat Agenda) και το Τοπικό Σχέδιο Δράσης 21 (Local Agenda), και πρέπει να αναπτυχθούν και να εφαρμοστούν δια μέσου μίας πολυτομεακής, ολοκληρωμένης αστικής στρατηγικής. Η Νέα Αστική Ατζέντα (New urban Agenda) αναφέρεται στις παρακάτω παραμέτρους² :

- 1 Ανταλλαγές εμπειριών και στήριξη αποτελεσματικών μεθόδων για την μείωση της επέκτασης των δομημένων περιοχών και την ελάφρυνση της υπερβολικής αστικής πίεσης σε παραθαλάσσιες περιοχές
- 2 Βελτίωση των επιχειρηματικών, περιβαλλοντικών υποδομών και των κοινωνικών υποδομών των πόλεων μειονεκτικών περιοχών
- 3 Προώθηση συνεκτικών στρατηγικών αστικού σχεδιασμού, με στόχο την κοινωνική και λειτουργική ποικιλομορφία για την καταπολέμηση του κοινωνικού διαχωρισμού
- 4 Σώφρων διαχείριση του αστικού οικοσυστήματος –προστασία και ανάπτυξη ανοικτών αστικών χώρων, και περιοχών πρασίνου.
- 5 Προώθηση της αειφόρου προσβασιμότητας των αστικών ζωνών διαμέσου κατάλληλων πολιτικών εγκατάστασης (σχεδιασμός χρήσεων γης και μεταφορών).

Ειδικότερη αναφορά οφείλει να γίνει στο Habitat III για τις πόλεις. Το Habitat III είναι συντομογραφία για μια μεγάλη παγκόσμια σύνοδο κορυφής, επισήμως γνωστή ως Διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τη στέγαση και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, που πραγματοποιήθηκε στο Κίτο, στις 17 με 20 Οκτώβριου 2016. Τα Ηνωμένα Έθνη χρησιμοποιούν αυτό το θεσμό που ξεκίνησε το 1976, για την «αναζωογόνηση» της παγκόσμιας πολιτικής δέσμευσης για την αειφόρο ανάπτυξη των πόλεων και άλλων ανθρώπινων οικισμών, τόσο σε αγροτικές όσο και αστικές περιοχές.

² βλ. <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda>

Η αναζωογόνηση αυτή, μαζί με τις δεσμεύσεις και τις νέες υποχρεώσεις, είναι το νέο αστικό περιβάλλον, το οποίο θέτει την παγκόσμια στρατηγική γύρω από την αστικοποίηση για τις επόμενες δύο δεκαετίες. Τριάντα χιλιάδες άνθρωποι από 167 χώρες παρακολούθησαν τελικά την τετραήμερη εκδήλωση, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία, μεταξύ των οποίων περίπου 10.000 παγκόσμιοι συμμετέχοντες. Οι διοργανωτές ανακοίνωσαν ότι αυτή ήταν η μεγαλύτερη συμμετοχή που έχει καταγραφεί ποτέ από τις τοπικές αρχές, την κοινωνία των πολιτών και άλλους ενδιαφερόμενους.

Η διάσκεψη Habitat III προσφέρει επίσης μία ισχυρή ευκαιρία για τη διεθνή κοινότητα σε όλα τα επίπεδα να κατανοήσει τα προβλήματα και τις ευκαιρίες που τίθενται από τις τρέχουσες τάσεις στην αστικοποίηση. Σε αυτά περιλαμβάνονται η φτώχεια, η ποιότητα ζωής, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος, η κλιματική αλλαγή και άλλες ανησυχίες από τη μία πλευρά, καθώς και τα οικονομικά, κοινωνικά και δημιουργικά πλεονεκτήματα που παρέχονται από τις πόλεις, από την άλλη.

Ένα σημαντικό μέρος του προγράμματος δημιουργήθηκε ακριβώς από αυτό το εύρος της συζήτησης. Στο τραπέζι στη λήψη αυτής της απόφασης ήταν σχεδόν 200 εθνικές κυβερνήσεις που απαρτίζουν τη Γενική Συνέλευση ΚΑ και ενισχύθηκε από μια ευρεία ποικιλία κρίσιμων παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των πόλεων, του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών.

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια ιστορική μετατόπιση στις κοινότητες του κόσμου που ζουν και εργάζονται. Ξεκινώντας περίπου το 2009, περισσότεροι άνθρωποι σε όλο τον κόσμο άρχισαν να ζουν σε αστικές παρά στις αγροτικές περιοχές. Επιπλέον, αυτές οι τάσεις είναι μόνο η αρχή, καθώς σχεδόν τα τρία τέταρτα του παγκόσμιου πληθυσμού αναμένεται να ζουν σε κωμοπόλεις και πόλεις από τα μέσα αυτού του αιώνα.

Λαμβάνοντας υπόψη τα προβλήματα των ιδίων κεφαλαίων, της κατανάλωσης ενέργειας και της περιβαλλοντικής υποβάθμισης θα μπορούσαμε να πούμε ότι φαίνονται οι συνέπειες αυτής της μετατόπισης σε πολλές αστικές περιοχές. Οι πόλεις καταλαμβάνουν λιγότερο από το ένα δέκατο της έκτασης του κόσμου. Εν τούτοις, απορροφούν τα τρία τέταρτα της συνολικής κατανάλωσης ενέργειας, οι δε μητροπολιτικές περιοχές εκπέμπουν, επίσης, τη συντριπτική πλειονότητα των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα.

Σήμερα στις αστικές περιοχές οδηγούμαστε σε ιστορικά υψηλά επίπεδα ανισότητας, όπου τα δύο τρίτα των ανθρώπων πιστεύεται ότι βιώνουν χειρότερες ανισότητες από ό,τι πριν από δύο δεκαετίες.

Η Habitat III ήταν έτσι μια σημαντική ευκαιρία για τη διεθνή κοινότητα να συμμετάσχει ουσιαστικά με στρατηγικές γύρω από τα σύνθετα αστικά ζητήματα.

Το όραμα «Πόλεις για όλους» της Habitat III είναι η ισότιμη χρήση των πόλεων και των οικισμών που αποσκοπεί στην προώθηση και τη συμμετοχικότητα και στην διασφάλιση ότι όλοι οι κάτοικοι, των σημερινών και των μελλοντικών γενεών, χωρίς κανενός είδους διάκριση, να είναι σε θέση να κατοικήσουν και να παράγουν απλές, ασφαλείς, υγιεινές, προσβάσιμες, προσιτές και βιώσιμες πόλεις και οικισμούς για την προώθηση της ευημερίας και της ποιότητας ζωής για όλους.

Σημειώνουμε τις προσπάθειες ορισμένων εθνικών και τοπικών κυβερνήσεων να κατοχυρώσουν αυτό το όραμα που αναφέρεται ως «δικαίωμα στην πόλη», στη νομοθεσία τους, την πολιτική, διασαφήσεις χάρτες. Στόχος επίσης είναι να επιτύχουμε τις πόλεις και τους οικισμούς, όπου όλα τα πρόσωπα να είναι σε θέση να έχουν ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες, καθώς και θεμελιώδεις ελευθερίες, με γνώμονα τους σκοπούς και τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένου του πλήρους σεβασμού του διεθνούς δικαίου. Από αυτή την άποψη, η Νέα Αστική Ατζέντα (New Urban Agenda) στηρίζεται στην Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, και τις διεθνείς συνθήκες για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η Habitat III οραματίζεται πόλεις και οικισμούς με :

- Εκπληρωμένη την κοινωνική τους λειτουργία, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνικής και οικολογικής λειτουργίας της γης, με σκοπό τη σταδιακή επίτευξη της πλήρους υλοποίησης του δικαιώματος για επαρκή στέγαση ως συνιστώσα του δικαιώματος σε ένα επαρκές βιοτικό επίπεδο, χωρίς διακρίσεις, με καθολική πρόσβαση σε ασφαλή και οικονομικά προσιτή κατοικία, πόσιμο νερό και υγιεινή, καθώς και της ισότιμης πρόσβασης όλων στα δημόσια αγαθά και υπηρεσίες υψηλής ποιότητας, σε τομείς όπως η ασφάλεια των τροφίμων και η διατροφή, η υγεία, η εκπαίδευση, οι υποδομές, η κινητικότητα και η μεταφορά, η ενέργεια, η ποιότητα του αέρα και τα μέσα διαβίωσης.
- Συμμετοχή, με την προώθηση της εμπλοκής των πολιτών, με την αίσθηση της ιδιοκτησίας μεταξύ όλων των κατοίκων τους, προτεραιότητα στην ασφάλεια, χωρίς αποκλεισμούς, προσιτές, με πράσινο και ποιότητα δημόσιους χώρους που είναι φιλικό για τις οικογένειες, την ενίσχυση της κοινωνικής και με αλληλεπιδράσεις, πολιτιστικής έκφρασης και πολιτικής συμμετοχής, ανάλογα με την περίπτωση, και την προώθηση της κοινωνικής συνοχής, την ένταξη και την ασφάλεια στην ειρήνη, εφόσον πληρούνται οι ανάγκες όλων των κατοίκων, αναγνωρίζοντας τις ιδιαίτερες ανάγκες των ατόμων σε ευάλωτες καταστάσεις.
- Επίτευξη της ισότητας των φύλων και της χειραφέτησης όλων των γυναικών με την εξασφάλιση της πλήρους και αποτελεσματικής συμμετοχής και των ίσων δικαιωμάτων των γυναικών σε όλους τους τομείς και της ηγεσίας σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων, με την εξασφάλιση της αξιοπρεπούς εργασίας και ίση αμοιβή για όμοια εργασία ή εργασία ίσης αξίας, για όλες τις γυναίκες και με την πρόληψη και εξάλειψη όλων των μορφών διακρίσεων, της βίας και της παρενόχλησης κατά των γυναικών σε ιδιωτικούς και δημόσιους χώρους
- Αντιμέτωπιση στις προκλήσεις και τις ευκαιρίες των σημερινών και των μελλοντικών πόλεων χωρίς αποκλεισμούς και βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη, αξιοποιώντας την αστικοποίηση των διαρθρωτικών μετασχηματισμών, με υψηλή παραγωγικότητα, δραστηριότητες προστιθέμενης αξίας και αποδοτικότητα των πόρων, αξιοποίηση των τοπικών οικονομιών και λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή της άτυπης οικονομίας, ενώ υποστηρίζεται μια βιώσιμη μετάβαση στην επίσημη οικονομία
- Εκπλήρωση της εδαφικής λειτουργίας τους σε διοικητικά όρια και πράξη ως κόμβοι και οδηγοί για την ισόρροπη, βιώσιμη και ολοκληρωμένη αστική και εδαφική ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα

- Προώθηση της ηλικίας και του φύλου που ανταποκρίνεται στο σχεδιασμό και τις επενδύσεις για τη βιώσιμη, ασφαλή και προσιτή αστική κινητικότητα για όλους και αποδοτική χρήση των πόρων των μεταφορών συστήματα για επιβάτες και εμπορεύματα, που συνδέει αποτελεσματικά τους ανθρώπους, τόπους, αγαθά, υπηρεσίες και οικονομικές ευκαιρίες
- Την έγκριση και την εφαρμογή της μείωσης και της διαχείρισης των κινδύνων καταστροφών, να μειωθεί η ευπάθεια, να δημιουργηθεί ανθεκτικότητα και την ανταπόκριση στους φυσικούς και ανθρωπογενείς κινδύνους και την προώθηση στο μετριασμό και την προσαρμογή στην αλλαγή του κλίματος
- Προστασία, διατήρηση, αποκατάσταση και την προώθηση των οικοσυστημάτων, το νερό τους, βιοποικιλότητα, την ελαχιστοποίηση των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων και την αλλαγή της βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής. »

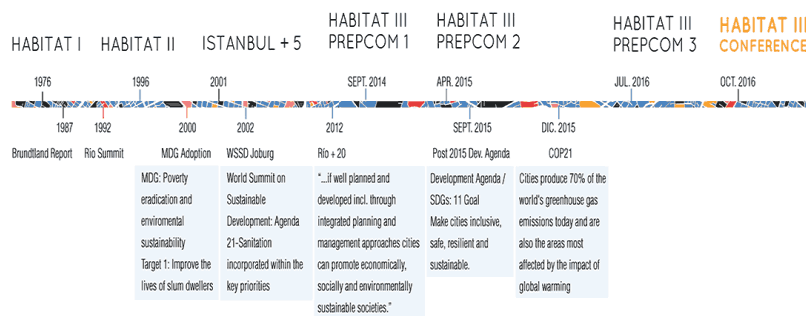
Όπως αναφέρεται στις «Αρχές και δεσμεύσεις», «για την επίτευξη του οράματός μας, αποφασίζουμε να υιοθετήσουμε μια νέα αστική ατζέντα που καθοδηγείται από τις ακόλουθες αλληλένδετες αρχές³:

- **Εξάλειψη της φτώχειας σε όλες τις μορφές και διαστάσεις της,** συμπεριλαμβανομένης και της εξάλειψης της ακραίας φτώχειας, με την εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων και ευκαιριών, κοινωνικοοικονομική και πολιτιστική πολυμορφία και την ένταξη στον αστικό χώρο, με την ενίσχυση της ζωτικότητας, την εκπαίδευση, την επισιτιστική ασφάλεια και τη διατροφή, την υγεία και την ευημερία, με την προώθηση της ασφάλειας και την εξάλειψη των διακρίσεων και όλες τις μορφές βίας, εξασφαλίζοντας τη συμμετοχή του κοινού, ασφαλή και ισότιμη πρόσβαση που παρέχεται σε όλους, και με την παροχή ισότιμης πρόσβασης για όλους σε φυσικές και κοινωνικές υποδομές και τις βασικές υπηρεσίες, καθώς και κατάλληλη και οικονομικά προσιτή στέγαση
- **Εξασφάλιση βιώσιμης και χωρίς αποκλεισμούς αστικής οικονομίας,** αξιοποιώντας τα οφέλη από τη καλά σχεδιασμένη αστικοποίηση, συμπεριλαμβανομένης της υψηλής παραγωγικότητας, την ανταγωνιστικότητα και την καινοτομία, με την προώθηση της πλήρους και παραγωγικής απασχόλησης και αξιοπρεπούς εργασίας για όλους, εξασφαλίζοντας τη δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας και ίση πρόσβαση για όλους με χρήση των οικονομικών και παραγωγικών πόρων και δυνατοτήτων και με την πρόληψη της κερδοσκοπίας, την προώθηση της ασφαλούς κατοχής γης και τη διαχείριση των αστικών χώρων
- **Διασφάλιση της βιωσιμότητας του περιβάλλοντος** με την προώθηση της καθαρής ενέργειας και της αειφόρου χρήσης της γης και των πόρων στην αστική ανάπτυξη, προστατεύοντας τα οικοσυστήματα και τη βιοποικιλότητα, συμπεριλαμβανομένων την υιοθέτηση υγιεινού τρόπου ζωής σε αρμονία με τη φύση, με την προώθηση της βιώσιμης κατανάλωσης και παραγωγής, με την οικοδόμηση των αστικών χώρων με τη μείωση των κινδύνων καταστροφών και τον μετριασμό και την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.⁷

³ βλ. <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda>

Σύμφωνα με τα παραπάνω οι κυβερνήσεις δεσμεύονται να εργαστούν προς την κατεύθυνση μιας **αστικής παραδειγματικής στροφής**⁴ για ένα νέο αστικό περιβάλλον η οποία θα επιχειρήσει τα παρακάτω :

- ✓ Τον επαναπροσδιορισμό του τρόπου σχεδιασμού, της χρηματοδότησης, της ανάπτυξης, της διαχείρισης των πόλεων και των οικισμών, αναγνωρίζοντας τη βιώσιμη αστική και εδαφική ανάπτυξη ως ουσιαστικής σημασίας για την επίτευξη της αιφόρου ανάπτυξης και ευημερίας για όλους
- ✓ Την αναγνώριση του ηγετικού ρόλου των εθνικών κυβερνήσεων, ανάλογα με την περίπτωση, στον καθορισμό και την εφαρμογή αποτελεσματικών πολιτικών αστικής ανάπτυξης
- ✓ Την υιοθέτηση της βιώσιμης ανάπτυξης, με επίκεντρο τον άνθρωπο, την ηλικία και το φύλο και την ανταπόκριση με ολοκληρωμένες προσεγγίσεις αστικής και εδαφικής ανάπτυξης μέσω της εφαρμογής στρατηγικών για την ανάπτυξη ικανοτήτων και δράσεων σε όλα τα επίπεδα, με βάση τις ορισμένες κατευθύνσεις, όπως :
 - Ανάπτυξη και εφαρμογή αστικών πολιτικών στο κατάλληλο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένων των τοπικών, εθνικών και πολλών ενδιαφερομένων, συνεργασίες ολοκληρωμένων συστημάτων των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών και προώθηση συνεργασίας μεταξύ όλων των επιπέδων διακυβέρνησης για να καταστεί δυνατή η επίτευξη της αιφόρου αστικής ανάπτυξης
 - Ενίσχυση της αστικής διακυβέρνησης, με ισχυρούς θεσμούς και μηχανισμούς για τη ενδυνάμωση των περιοχών, καθώς και κατάλληλους ελέγχους, παρέχοντας προβλεψιμότητα και συνοχή στην αστική ανάπτυξη.
 - Νέα ώθηση στις μακροπρόθεσμες και ολοκληρωμένες αστικές πολιτικές για χωροταξικό σχεδιασμό προκειμένου να βελτιστοποιηθεί η χωρική διάσταση της αστικής μορφής και παραδώσει τα θετικά αποτελέσματα της αστικοποίησης
 - Υποστήριξη αποτελεσματικής, καινοτόμου και βιώσιμης χρηματοδότησης πλαισίων και μέσων που να επιτρέπουν την ενίσχυση των δημοτικών οικονομικών και των τοπικών φορολογικών συστημάτων, προκειμένου να δημιουργήσουν, να διατηρήσουν και να μοιραστούν την αξία που παράγεται από την αιφόρο αστική ανάπτυξη με ένα περιεκτικό τρόπο.

Εικόνα 5. Παρουσίαση των διασκέψεων Habitat (I-III)
 Πηγή <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda>

⁴ βλ. <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda>

Σημαντικότερο βήμα στην ανάπτυξη των πόλεων αποτελούν και οι Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs) και συγκεκριμένα ο SDG 11. Οι στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης (SDGs), αλλιώς γνωστοί ως Παγκόσμιοι Στόχοι, είναι μια παγκόσμια έκκληση για δράση για τον τερματισμό της φτώχειας, την προστασία του πλανήτη και την διασφάλιση ότι όλοι οι άνθρωποι απολαμβάνουν την ειρήνη και την ευημερία. Η βιώσιμη ανάπτυξη δεν μπορεί να επιτευχθεί χωρίς τη σημαντική αλλαγή στον τρόπο με τον οποίο γίνεται η κατασκευή και η διαχείριση των αστικών χώρων. Αυτοί οι 17 στόχοι έχουν βασιστεί στις επιτυχίες των Αναπτυξιακών Στόχων της Χιλιετίας, ενώ συμπεριλαμβάνουν και νέους τομείς όπως η κλιματική αλλαγή, η οικονομική ανισότητα, η καινοτομία, η βιώσιμη κατανάλωση, η ειρήνη και η δικαιοσύνη, μεταξύ άλλων προτεραιοτήτων. Οι στόχοι SDGs λειτουργούν στο πνεύμα της εταιρικής σχέσης και του ρεαλισμού προκειμένου να γίνουν ορθές επιλογές για να βελτιωθεί η ζωή, με βιώσιμο τρόπο, για τις μελλοντικές γενιές. Οι στόχοι παρέχουν σαφείς κατευθυντήριες γραμμές για όλες τις χώρες προκειμένου να τους υιοθετήσουν, σύμφωνα με τις δικές τους προτεραιότητες αλλά και τις παγκόσμιες περιβαλλοντικές προκλήσεις του γενικότερα.

Οι SDGs είναι μια περιεκτική ατζέντα. Στοχεύει στην αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτίων της φτώχειας και να ενώνουν τις πόλεις για να κάνουν μια θετική αλλαγή για τους ανθρώπους και τον πλανήτη.

Περισσότερο από το ήμισυ του παγκόσμιου πληθυσμού ζει σήμερα σε αστικές περιοχές. Μέχρι το 2050, ο αριθμός αυτός θα αυξηθεί σε 6,5 δισεκατομμύρια ανθρώπους - δύο τρίτα όλης της ανθρωπότητας. Η ταχεία ανάπτυξη των πόλεων στον αναπτυσσόμενο κόσμο, σε συνδυασμό με την αύξηση της μετανάστευσης, έχει οδηγήσει σε μια έκρηξη των μεγαλουπόλεων. Το 1990, υπήρχαν δέκα μεγάλες πόλεις με 10 εκατομμύρια κατοίκους και άνω ενώ το 2014, υπήρχαν 28 μεγάλες πόλεις. Ο στόχος SDG 11 περιλαμβάνει τις επενδύσεις σε μέσα μαζικής μεταφοράς, τη δημιουργία πράσινων δημόσιων χώρων και τη βελτίωση του αστικού σχεδιασμού και διαχείρισης με τρόπο που να είναι τόσο συμμετοχική όσο και «χωρίς αποκλεισμούς».

Στόχος SDG 11⁵

- Μέχρι το 2030, τη διασφάλιση της πρόσβασης όλων σε επαρκή, ασφαλή και οικονομικά προσιτή στέγαση και βασικών υπηρεσιών και την αναβάθμιση των φτωχογειτονιών.
- Μέχρι το 2030, παρέχει πρόσβαση σε ασφαλή, οικονομικά προσιτή, προσβάσιμα και βιώσιμα συστήματα μεταφορών για όλους, τη βελτίωση της οδικής ασφάλειας, ιδίως με την επέκταση των δημόσιων μεταφορών, με ιδιαίτερη προσοχή στις ανάγκες των ατόμων που βρίσκονται σε ευάλωτη κατάσταση, γυναίκες, παιδιά, άτομα με αναπηρία και των ηλικιωμένων
- Μέχρι το 2030, να ενισχυθεί η βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς αστικοποίηση και η ικανότητα για συμμετοχική, ολοκληρωμένη και βιώσιμη διαχείριση ανθρώπινου οικισμού και της διαχείρισης σε όλες τις χώρες

⁵ Περιφερειακό κέντρο πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών ,copyright 2016
http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=27349:sdg-11&catid=36:sgds-2016&Itemid=72

- Ενίσχυση των προσπαθειών για την προστασία και τη διαφύλαξη της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς του κόσμου
- Μέχρι το 2030, να μειωθεί σημαντικά τον αριθμό των θανάτων και τον αριθμό των ανθρώπων που πλήττονται και ουσιαστικά να μειώσει τις οικονομικές απώλειες σε σχέση με το παγκόσμιο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν που προκαλείται από καταστροφές
- Μέχρι το 2030, μείωση των αρνητικών κατά κεφαλήν περιβαλλοντικών επιπτώσεων των πόλεων, μεταξύ άλλων με ιδιαίτερη προσοχή στην ποιότητα του αέρα και τη διαχείριση των αστικών και άλλων αποβλήτων
- Μέχρι το 2030, παρέχει καθολική πρόσβαση σε ασφαλή, χωρίς αποκλεισμούς και προσιτή πόλη, με πράσινο και κοινόχρηστους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με ειδικές ανάγκες
- Υποστήριξη θετική οικονομική, κοινωνική και περιβαλλοντική δεσμών μεταξύ αστικών, περιαστικών και αγροτικών περιοχών μέσω της ενίσχυσης της εθνικής και περιφερειακής ανάπτυξης.
- Μέχρι το 2020, να αυξηθεί σημαντικά ο αριθμός των πόλεων και των ανθρώπινων οικισμών με υιοθέτηση και εφαρμογή ολοκληρωμένων πολιτικών και σχεδίων για την ένταξη, η αποδοτικότητα των πόρων, του μετριασμού και της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή, την ανθεκτικότητα στις καταστροφές
- Υποστήριξη λιγότερο αναπτυγμένων χωρών, μεταξύ άλλων μέσω της οικονομικής και τεχνικής βοήθειας, στην οικοδόμηση βιώσιμης και ανθεκτική κτίρια που χρησιμοποιούν τοπικά υλικά

Γεγονότα και αριθμοί⁶

1. Το μισό της ανθρωπότητας - 3,5 δισεκατομμύρια άνθρωποι - ζει σε πόλεις σήμερα
2. Μέχρι το 2030, σχεδόν το 60 τοις εκατό του παγκόσμιου πληθυσμού θα ζει σε αστικές περιοχές
3. 95% της αστικής επέκτασης στις επόμενες δεκαετίες θα πραγματοποιηθεί στο αναπτυσσόμενο κόσμο
4. 828 εκατομμύρια άνθρωποι ζουν σε παραγκουπόλεις σήμερα και ο αριθμός συνεχίζει να αυξάνεται
5. Οι πόλεις του κόσμου καταλαμβάνουν μόλις το 3 τοις εκατό του εδάφους της Γης, αλλά αντιπροσωπεύουν το 60-80 τοις εκατό της κατανάλωσης ενέργειας και το 75 τοις εκατό των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα
6. Η ταχεία αστικοποίηση ασκεί πιέσεις για παροχές ύδρευσης, αποχέτευσης, το περιβάλλον διαβίωσης, και δημόσιας υγείας

⁶ Βλ. Περιφερειακό κέντρο πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών ,copyright 2016 http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=27349:sdg-11&catid=36:sgds-2016&Itemid=72

7. Όμως, η υψηλή πυκνότητα των πόλεων μπορεί να φέρει βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της τεχνολογικής καινοτομίας, μειώνοντας παράλληλα την κατανάλωση πόρων και ενέργειας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Ενιαίος και μοναδικός ορισμός για τον όρο «βιώσιμη αστική ανάπτυξη» δεν υφίσταται. Ήδη από την Επιτροπή Brundtland και τα Ηνωμένα Έθνη ο πρώτος ορισμός της έννοιας της αειφορίας και της βιώσιμης ανάπτυξης επιχειρήθηκε το 1987 και είχε αναφερθεί ως εξής : *«Αειφόρος βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να διακυβεύει την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες»*. Ο ορισμός αυτός είχε ευρεία αποδοχή, όχι μόνο γιατί ήταν απλός και κατανοητός αλλά καθότι επιδεχόταν πολλαπλές ερμηνείες και προεκτάσεις. Ήταν και είναι ένας ορισμός μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια, και μπορεί να εφαρμοσθεί για την περιγραφή και ανάπτυξη πολλών δραστηριοτήτων.

Ουσιαστικά ο παραπάνω ορισμός ως προς την αστική ανάπτυξη εμπεριέχει εμμέσως το διακύβευμα της πολιτικής για τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό και την επέκταση του αστικού χώρου. Η έννοια όμως της βιωσιμότητας είναι ευρύτερη και δεν αναφέρεται μόνο σε αστικά και πολεοδομικά ζητήματα.

Η ένταξη κριτηρίων αειφορίας σε πολεοδομικό επίπεδο, προτείνει το σχεδιασμό ή την ανάπλαση υποβαθμισμένων οικιστικών περιοχών με μια εναλλακτική προσέγγιση, της οποίας θεμελιώδης αρχή, μεταξύ άλλων, είναι αυτή που αξιοποιεί τα πλεονεκτήματα των φυσικών μηχανισμών θέρμανσης, ψύξης και φωτισμού, έτσι ώστε να βελτιώνονται οι τοπικές κλιματικές συνθήκες (Ανδρεαδάκη, 2006).

Δύο βασικοί περιβαλλοντικοί παράγοντες οι οποίοι διαμορφώνουν το χαρακτήρα του αστικού μικροκλίματος είναι η ηλιακή ακτινοβολία (η διαθεσιμότητα ηλιασμού του συνόλου του δομημένου περιβάλλοντος και των υπαίθρων χώρων) και η ροή του ανέμου στο εσωτερικό της πόλης. Η γεωμετρία του χώρου επίσης είναι ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά της διαμόρφωσης περιβάλλοντος, αφού καθορίζει σε μεγάλο βαθμό τη σκίαση και τη ροή του ανέμου (Χαραλαμπίδης Ι., 2009).

Αναγνωρίζονται 3 βασικές συνιστώσες που αφορούν στη βιώσιμη ανάπτυξη (Καυκαλάς, 2015: 39-40): η αναμφίβολη συμμετοχή των πόλεων στην επιβάρυνση του φυσικού περιβάλλοντος, ο ρόλος του αστικού χώρου ως κινητήριου μοχλού των εθνικών οικονομιών και το κοινωνικό κόστος των αλλαγών που βαρύνει κυρίως τα υποβαθμισμένα αστικά κέντρα. Οι αστικοί δημόσιοι χώροι σε αυτόν τον τομέα παρουσιάζουν πολλά προβλήματα όπως την δυσκολία αερισμού και δροσισμού του αστικού ιστού της πόλης, την ρύπανση του αέρα, την ηχορύπανση, την αύξηση της

θερμοκρασίας (heat island effect)⁷ αλλά και την έκλυση ρύπων και την κατανάλωση φυσικών πόρων. Ο βιοκλιματικός σχεδιασμός πρέπει να διατηρεί την ταυτότητα και τον χαρακτήρα του χώρου, να υπάρχει ιεραρχία στους δρόμους και ένα σύστημα μεταφορών και δημόσιων χώρων μεικτών χρήσεων με συνδυασμό ημιπαίθριων και υπαίθριων χώρων που να εξασφαλίζει την ισορροπία και την βιωσιμότητα των φυσικών πόρων.

Ο 20^{ος} αιώνας απέδειξε την αδυναμία του καπιταλιστικού παραγωγικού μοντέλου αφενός να ικανοποιήσει ισορροπημένα τις ανθρώπινες ανάγκες και αφετέρου να κληροδοτήσει έναν καλύτερο κόσμο στις μελλοντικές γενιές. Η ανορθόδοξη και παράλογη κατασπατάληση των φυσικών πόρων επαναφέρει προ των πυλών το ενεργειακό και οικολογικό πρόβλημα. Στον προηγούμενο αιώνα διαμορφώθηκε ένα διαρκές δίλημμα: **οικονομική ανάπτυξη ή προστασία του περιβάλλοντος** ;

Η θλιβερή πραγματικότητα των δύο παγκοσμίων πολέμων που πρακτικά διέλυσαν τις δομές του δυτικού κόσμου και επέβαλαν ορθολογικά μοντέλα πολεοδομικής αστικής ανασυγκρότησης και οργανωμένης δόμησης προκειμένου να καλύψουν τις στεγαστικές κυρίως ανάγκες και τις αστικές υποδομές. Η ταυτόχρονη απειλή του ψυχρού πολέμου προκάλεσε μία υστέρηση στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και συνεπώς και των εθνικών και διεθνών πολιτικών αναφορικά με την προστασία του περιβάλλοντος και τη συνακόλουθη δημιουργία ποιότητας ζωής στις πόλεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Αθήνα: θυσίασε την αρχιτεκτονική κληρονομιά του νεοκλασικισμού και αρχικά στο μεσοπόλεμο, κυρίως όμως στις δεκαετίες του '50 και '60 γιγαντώθηκε καταλαμβάνοντας άναρχα τον περιαστικό χώρο και οικοδομήθηκε μαζικά στη λογική της αντιπαροχής με υπερβολικούς όρους δόμησης, φθάνοντας σήμερα να στεγάζει περί το 40% του πληθυσμού της χώρας, ένα ποσοστό στο οποίο είναι πρακτικά αδύνατο να παρέχει ποιότητα ζωής.

Το προηγούμενο λοιπόν **δίλημμα αντικαθίσταται από τη λογική της βιωσιμότητας**, την αντίληψη της κοινωνικής και πολιτικής υπευθυνότητας για τη διαχείριση του τόπου και την πρόθεση να παραδώσουμε αν όχι έναν καλύτερο, τουλάχιστον ένα μη-χειρότερο κόσμο στις επόμενες γενιές. Είναι απλά μία πιο αλτρουϊστική στάση απέναντι στους συνανθρώπους μας, ιδίως του «τρίτου» κόσμου που έχουν πολλαπλά υποφέρει.

Η βιωσιμότητα εξ ορισμού έχει διάρκεια, δεν είναι περιορισμένη ή αποσπασματική, επομένως εμπεριέχει τη λογική ενός μέσο-μακροπρόθεσμου αναπτυξιακού σχεδιασμού σε όλα τα επίπεδα (Κυβέλου, 2010), βασικό συστατικό του οποίου είναι η πρόβλεψη των συνεπειών της ανάπτυξης και η συνετή διαχείρισή τους.

Στον τομέα που μας αφορά, την αστική ανάπτυξη, ο έλεγχος σημαίνει νομοθετικό προκαθορισμένο πλαίσιο, σχεδιασμό και υλοποίηση με ταυτόχρονο έλεγχο και αξιολόγηση της εφαρμογής, ώστε να προταθούν ενδεχόμενες βελτιώσεις. Στις αστικές περιοχές η βιωσιμότητα συναρτάται με τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό και με τον καθορισμό - έλεγχο των χρήσεων γης, όπως και με τις διαδικασίες πολεοδόμησης (ένταξης στο σχέδιο πόλης) του μη-αστικού χώρου.

Πολιτικές ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης σε επίπεδο χωρικού και πολεοδομικού σχεδιασμού προωθούνται όλο και συχνότερα με στόχο τη διασφάλιση του σχεδιασμού μελλοντικών πόλεων που θα εγγυώνται την υγιεινή, βιώσιμη και

⁷ Βλ. και Κυβέλου Στ., Πανεπιστημιακές σημειώσεις, Κεφάλαιο Αστικό Κλίμα, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Μηχανικών περιβάλλοντος, Ξάνθη, 2000

ευχάριστη διαβίωση των πολιτών, αντιμετωπίζοντας με σοβαρότητα τα κοινωνικά και περιβαλλοντικά ζητήματα που μακροπρόθεσμα είναι αναμενόμενο να προκύψουν (Καυκαλάς, 2015: 46).

Ως προς τα ελληνικά δεδομένα θα σταθούμε εκτενέστερα στο Νόμο 2742/1999 (ΦΕΚ 207/Α΄/07.10.1999) με θέμα: «Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη & άλλες διατάξεις». Στο Άρθρο 1 τονίζεται ότι «Σκοπός του νόμου αυτού είναι η θέσπιση θεμελιωδών αρχών και η θεσμοθέτηση σύγχρονων οργάνων, διαδικασιών και μέσων άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού που προωθούν την αειφόρο και ισόρροπη ανάπτυξη, κατοχυρώνουν την παραγωγική και κοινωνική συνοχή, διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο του εθνικού χώρου και στις επιμέρους ενότητες του και ενισχύουν τη θέση της χώρας στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο».

Στο Άρθρο 2 περιγράφονται οι αρχές που θεσπίζει ο εν λόγω νόμος που αφορούν στην κοινωνική ισότητα διαβίωσης και εργασίας, στη διασφάλιση ποιότητας ζωής, στην ισορροπημένη σχέση αστικού, περιαστικού και αγροτικού χώρου, στην αναβάθμιση των μητροπόλεων, στη διαχείριση και προστασία του φυσικού και αρχιτεκτονικού ιστορικού περιβάλλοντος, στην ανάπτυξη διαδικασιών διαλόγου και κοινωνικής σύγκλισης.

Στο Άρθρο 6 διατυπώνεται ο τρόπος λειτουργίας του ανά πενταετία Γενικού Πλαισίου Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης το οποίο «αποτελεί τη βάση αναφοράς για το συντονισμό και την εναρμόνιση των επιμέρους πολιτικών, προγραμμάτων και επενδυτικών σχεδίων του κράτους, των δημοσίων νομικών προσώπων και των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης πρώτου και δεύτερου βαθμού που έχουν σημαντικές επιπτώσεις στη συνοχή και ανάπτυξη του εθνικού χώρου».

Στο Άρθρο 12 προβλέπονται τα Σχέδια Ολοκληρωμένων Αστικών Παρεμβάσεων τα οποία εκπονούνται «για την προώθηση ολοκληρωμένων στρατηγικών αστικού σχεδιασμού σε πόλεις ή τμήματά τους καθώς και σε ευρύτερες αστικές περιοχές που παρουσιάζουν κρίσιμα και σύνθετα προβλήματα αναπτυξιακής υστέρησης, κοινωνικής και οικονομικής συνοχής, περιβαλλοντικής υποβάθμισης και ποιότητας ζωής».

Ως προκύπτει, η νομοθεσία επιμένει στο ζήτημα του σχεδιασμού και ιδίως στα στάδια σχεδιασμού, πχ. χωροταξικός σχεδιασμός, πολεοδομικός σχεδιασμός, πολεοδομική μελέτη, κλπ. Η βιώσιμη αστική ανάπτυξη στηρίζεται ουσιαστικά στον καθορισμό και έλεγχο των χρήσεων γης, καθώς το είδος και η ένταση των χρήσεων μπορεί συχνότατα να αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την ποιότητα ζωής και κυρίως για τις οικιστικές περιοχές. Ας μην αμελούμε πως υπό καθεστώς αστικής υποβάθμισης η πρώτη προβληματική ένδειξη είναι η απομάκρυνση της χρήσης κατοικίας και η αντικατάστασή της από οχλούσες, παραβατικές ή μεγάλης έντασης χρήσεις.

Οι επιτρεπόμενες χρήσεις γης (Αρθ-1 ΠΔ/23-2/6-3-87, Άρθρο 1 & ΠΔ-8/19-12-90, Άρθρο 1) σύμφωνα με τη γενική πολεοδομική λειτουργία τους είναι οι εξής⁸:

- 1 Αμιγής κατοικία.
- 2 Γενική κατοικία.
- 3 Πολεοδομικά κέντρα, κεντρικές λειτουργίες πόλης, τοπικό κέντρο συνοικίας, γειτονιάς

⁸ Βλ.Αρθ-1 ΠΔ/23-2/6-3-87, Άρθρο 1 & ΠΔ-8/19-12-90, Άρθρο 1

- 4 Μη οχλούσα βιομηχανία, βιοτεχνία, βιομηχανικό και βιοτεχνικό πάρκο (χαμηλή, μέση όχληση), Βιομηχανικό Πάρκο (ΒΙΠΑ), Βιοτεχνικό Πάρκο (ΒΙΟΠΑ) προς εξυγίανση
- 5 Οχλούσα βιομηχανία, βιοτεχνία (υψηλή όχληση)
- 6 Χονδρεμπόριο.
- 7 Τουρισμός, αναψυχή.
- 8 Ελεύθεροι χώροι, αστικό πράσινο
- 9 Κοινοφελείς εξυπηρετήσεις

Βιώσιμη αστική ανάπτυξη σημαίνει μια ισορροπημένη κατανομή και ανάμιξη των χρήσεων εντός του αστικού ιστού κατά τρόπο που να εξυπηρετούνται οι παραγωγικές, οικονομικές δραστηριότητες, χωρίς όμως να υποβαθμίζεται το αστικό περιβάλλον με φαινόμενα πολλαπλής ρύπανσης και κακοποίησης του αστικού χώρου και των υποδομών του.

Παράλληλα κομβικό σημείο είναι το ζήτημα της **αστικής επέκτασης (urban sprawl)**. Ο σημερινός γιγαντισμός μητροπόλεων όπως η Αθήνα, ήταν το αποτέλεσμα της αυθαίρετης ρυμοτόμησης και οικοπεδοποίησης του περιαστικού χώρου, με ταυτόχρονη καταστροφή του φυσικού περιβάλλοντος και αναγλύφου, ώστε να αντιμετωπιστεί η υπέρμετρη ζήτηση που προέκυψε από την αστυφιλία. Πρέπει να γίνει κατανοητό πως οι επεκτάσεις του αστικού χώρου γίνονται εντός των ορίων που προβλέπονται από τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια. Κρίνεται απαραίτητη η θεσμοθέτηση και διαμόρφωση - αν δεν υφίστανται ήδη - ζωνών περιαστικού πρασίνου, η προστασία του φυσικού περιβάλλοντος εντός των αστικών περιοχών και η σταδιακή οικοδομική αρραίωση κατά την απομάκρυνση από το κέντρο.

Η **βιώσιμη αστική ανάπτυξη επανέρχεται επιτακτικά ιδίως υπό το φάσμα της οικονομικής κρίσης** ο αντίκτυπος της οποίας είναι πολύ σοβαρός ιδίως στις αστικές περιοχές, πχ. υποβάθμιση αξιών γης, μεταναστευτικό ζήτημα, εσωτερικές μετακινήσεις πληθυσμού, κατάρρευση οικοδομικής δραστηριότητας, έλλειψη αστικών υποδομών, εξασθένηση της κοινωνικής συνοχής και του χαρακτήρα της γειτονιάς.

Το 2015 δημοσιεύεται το Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης (ΣΟΑΠ) για την Αθήνα στόχος του οποίου είναι: *«ο επαναπροσδιορισμός του κέντρου της πρωτεύουσας, ως κέντρο μιας διεθνούς και βιώσιμης μητρόπολης, μέσω μιας συστηματικής, συνεχούς, μακροχρόνιας και συντονισμένης ολοκληρωμένης στρατηγικής παρέμβασης.»* (Γεμενετζή, 2015: 100).

Καθίσταται λοιπόν σαφές πως το τρίπτυχο: πολεοδομία, κοινωνία, περιβάλλον είναι η βάση της ολοκληρωμένης βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, η οποία θα επαναφέρει από την άλλη πλευρά και την οικονομία σε αναπτυξιακούς ρυθμούς.

Τελικά θα μπορούσαμε να υποστηρίξουμε ότι **η ανάπτυξη ως ευρύτερη έννοια, με κοινωνικό και περιβαλλοντικό πρόσημο**, που δεν έχει μονοσήμαντη αριθμητική και υλιστική έννοια ταυτίζεται με τη **βιωσιμότητα**.

2.2 ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ & ΣΚΟΠΟΙ

Η ποιότητα των κατοικιών και του μέρους που διαμένει κάποιος σχετίζεται και αφορά παράλληλα πέρα από τον συγκεκριμένο χώρο και περιβάλλον και την ανάπτυξη της αντίστοιχης τοπικής οικονομίας και κοινωνίας.

Ωστόσο, δεν είναι μόνο ο τρόπος και οι διαστάσεις των ανεγειρόμενων κατοικιών που έχουν σημασία. Σημαντική εξέισου είναι η ποιότητα του χώρου καθώς και η ποιότητα της ζωής που αυτός προσφέρει. Έτσι, σε αυτή τη διαδικασία πρέπει να περιλαμβάνονται η πρόσβαση σε πάρκα και χώρους πρασίνου, υψηλής ποιότητας του περιβάλλοντος, ένα ασφαλές δίκτυο ασφάλεια καθώς και μια ζωντανή πολιτιστική προσφορά. Το κριτήριο σχετίζεται πάντα με δεδομένα αν κάπου είναι ελκυστικός τόπος για να ζει κάποιος. Οι αρνητικοί χώροι έχουν αρνητικές επιπτώσεις στην κοινότητα των ανθρώπων καθώς και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις στην κοινωνία .

Παράγουν ένα πολλαπλασιαστικό κόστος από άποψη της αυξημένης συντήρησης αστυνόμευσης, υγειονομικής περιθάλψης κ.λ.π. γεγονός που προκαλεί κοινωνικό και οικονομικό κόστος για τις υπάρχουσες κοινωνίες.

Το δομημένο περιβάλλον έχει επίσης σημαντικές επιπτώσεις στο ευρύτερο περιβάλλον με τις εκπομπές ποικίλων αερίων από τα κτίρια συμβάλλοντας έτσι στην κλιματική αλλαγή. Επομένως, είναι επιτακτική η ανάγκη τα νέα σπίτια που κατασκευάζονται να είναι πιο βιώσιμα και ενεργειακά από τα παρελθοντικά. Κάθε Εθνική Πολιτική Σχεδιασμού οφείλει να αναγνωρίζει ότι για την επίτευξη της αειφόρου ανάπτυξης, της οικονομίας, καθώς και για κοινωνικά και περιβαλλοντικά οφέλη θα πρέπει να αναζητείται και να εφαρμόζεται ένα ευρύτατο σύστημα σχεδιασμού. Η έμφαση πρέπει να δοθεί στον σχεδιασμό στην ποιότητα και στην βιωσιμότητα. Η πολιτική της ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης αποτελεί μια διεργασία στα πλαίσια της οποίας συντονίζονται οι χωροταξικές, τομεακές και χρονικές πτυχές των βασικών πεδίων αστικής πολιτικής. Βασικό στοιχείο αποτελεί η συμμετοχή, των ενδιαφερόμενων φορέων, του ευρύτερου κοινού και των οικονομικών παραγόντων. Οι ευρωπαϊκές πόλεις μπορούν έτσι να καταρτίσουν προγράμματα ολοκληρωμένης αστικής ανάπτυξης για την πόλη ως σύνολο.

Τα προγράμματα με σκοπό την εφαρμογή πρέπει να⁹:

- 1 Περιγράφουν τα δυνατά και αδύνατα σημεία των πόλεων
- 2 Προσδιορίζουν συνεκτικούς αναπτυξιακούς στόχους για την αστική περιοχή και να αναπτύσσουν ένα όραμα για την πόλη,
- 3 Συντονίζουν τα διάφορα συνοικιακά, τομεακά και τεχνικά σχέδια και πολιτικές και να εξασφαλίζουν ότι οι προγραμματισμένες επενδύσεις θα συμβάλλουν στην προώθηση μιας ισορροπημένης ανάπτυξης της αστικής περιοχής,
- 4 Συντονίζουν και να εστιάζουν χωροταξικά τη χρήση πόρων από τους παράγοντες του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα

⁹ Βλ.ΕΕ,25 Μαΐου 2007, ΧΑΡΤΗΣ ΤΗΣ ΛΕΙΨΙΑΣ για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις

- 5 Συντονίζονται σε τοπικό επίπεδο και σε επίπεδο πόλης - περιφέρειας με στόχο να υπάρξει εταιρική σχέση ισότητας μεταξύ των πόλεων και των αγροτικών περιοχών καθώς και μεταξύ των μικρών, μεσαίων και μεγάλων πόλεων και των πόλεων εντός των πόλεων - περιφερειών και των μητροπολιτικών περιοχών.

Η ποιότητα των δημόσιων χώρων, τα τεχνητά αστικά τοπία η αρχιτεκτονική και η αστική ανάπτυξη διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στις συνθήκες των αστικών πληθυσμών, ενώ παράλληλά έχουν σημασία για την προσέλκυση επιχειρήσεων της βιομηχανίας της γνώσης, εξειδικευμένου εργατικού δυναμικού και τουρισμού. Στο πλαίσιο αυτής της αντίληψης η αλληλεπίδραση της αρχιτεκτονικής, του σχεδιασμού των υποδομών και της πολεοδομίας πρέπει να συντονισθεί προκειμένου να δημιουργηθούν ελκυστικοί δημόσιοι χώροι προσανατολισμένοι προς το χρήστη και να επιτευχθούν υψηλά πρότυπα σε ότι αφορά το περιβάλλον διαβίωσης, δημιουργώντας ενός νέου είδους κατασκευαστικής αντίληψης. Παρόμοια κατασκευαστική κουλτούρα χρειάζεται για την πόλη και για τον περιβάλλοντα χώρο ως σύνολο.¹⁰

Όπως αναφέρεται και στο Χάρτη της Λειψίας :

‘Ο εκσυγχρονισμός των δικτύων καθώς και η αύξηση της ενεργειακής απόδοσης συμβάλλουν άμεσα στην ποιότητα του περιβάλλοντος, στην ποιότητα ζωής και προς τούτο υποστηρίζονται¹¹:

- 1 Η ύπαρξη βιώσιμων, προσβάσιμων και οικονομικά προσιτών αστικών μεταφορών με παράλληλες στοχευμένες συνδέσεις με τα δίκτυα μεταφορών της πόλης - περιφέρειας. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στη διαχείριση της κυκλοφορίας και στη διασύνδεση των τρόπων μεταφοράς, συμπεριλαμβανομένης της υποδομής για ποδηλάτες και πεζούς.
- 2 Η βελτίωση και κατά το δυνατό σε πρώιμο στάδιο με μελλοντικές προοπτικές, της τεχνικής υποδομής και ιδιαίτερα της υδροδότησης, της επεξεργασίας λυμάτων και των άλλων δικτύων παροχών. Οι βιώσιμες δε υπηρεσίες κοινής ωφέλειας με βασικές προϋποθέσεις την αύξηση της ενεργειακής απόδοσης των κτιρίων, την οικονομική χρήση των φυσικών πόρων και την οικονομική αποτελεσματικότητα στην εκμετάλλευσή τους.
- 3 Η αποδοτική και βιώσιμη χρήση των πόρων για να υπάρχει συμπαγές δίκτυο οικιών. Ιδιαίτερα βιώσιμη έχει αποδειχθεί στις αστικές συνοικίες η στρατηγική της ανάμειξης των χρήσεων για σκοπούς στέγασης, απασχόλησης, εκπαίδευσης και ψυχαγωγίας.
- 4 Η χρήση προηγμένων τεχνολογιών πληροφόρησης και επικοινωνίας ως μέσα προσέλκυσης της εγκατάστασης επιχειρήσεων και ως μέσα βελτίωσης της αστικής διακυβέρνησης, στους τομείς, της εκπαίδευσης, της απασχόλησης, των κοινωνικών υπηρεσιών της υγείας, της ασφάλειας και προστασίας.”

Η λήψη μέτρων καινοτόμου πρόληψης, μετριασμού των επιπτώσεων και προσαρμογής, στην κλιματική αλλαγή με ορθά σχεδιασμένη και προγραμματισμένη αστική ανάπτυξη, η οποία μπορεί να εξασφαλίσει έναν τρόπο αντιμετώπισης του θέματος της ανάπτυξης με χαμηλή χρήση υλικών που επιβαρύνουν το περιβάλλον.

¹⁰ Βλ.ΕΕ, 25 Μαΐου 2007, Χάρτης της Λειψίας για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις, πρόγραμμα VITO.

¹¹ Βλ. Χάρτης της Λειψίας ό.π.

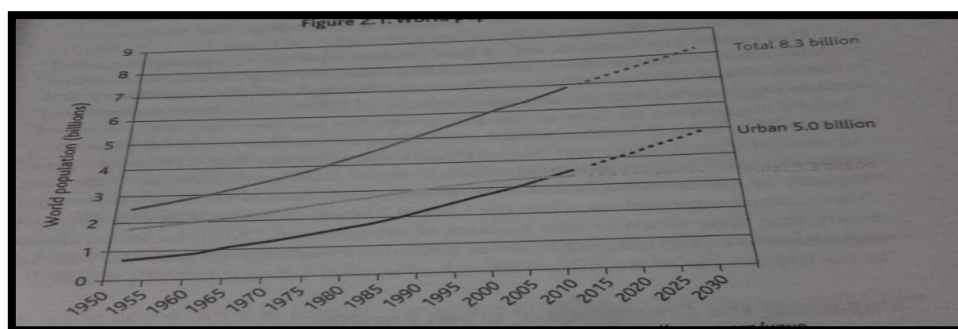
Όσο δε καλύτερα και γρηγορότερα σταθεροποιήσουμε οικονομικά τις μειονεκτικές συνοικίες, ενώ παράλληλα καταφέρουμε να τις εντάξουμε κοινωνικά με παράλληλη αναβάθμιση του φυσικού τους περιβάλλοντος καθώς και την υποδομή μεταφορών τους, τόσο περισσότερες πιθανότητες υπάρχουν να παραμείνουν οι πόλεις και οι αστικές δομές γενικότερα χώροι κοινωνικής προόδου, οικονομικής μεγέθυνσης και καινοτομίας σε μακροπρόθεσμη βάση.

“Για την εκπλήρωση των στόχων της κοινωνικής συνοχής και ολοκλήρωσης στις πόλεις και στις αστικές περιοχές μπορούν να συμβάλλουν αποτελεσματικά¹²:

1. Μια πολιτική κοινωνικής ένταξης που θα συμβάλλει στη μείωση του κοινωνικού αποκλεισμού.
2. Ορθά σχεδιασμένες πολιτικές κοινωνικής κατοικίας.
3. Υγιεινή, κατάλληλη και οικονομικά προσιτές κατοικίες γεγονός που μπορεί να καταστήσει τις συνοικίες αυτές πιο ελκυστικές τόσο για τους νέους, όσο και για τους ηλικιωμένους, πράγμα που θα συμβάλλει στο να υπάρχει ανεπτυγμένο αίσθημα ασφάλειας.”

2.3 ΣΥΓΧΡΟΝΟΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

Ο 19^{ος} αι. επέφερε ριζικές αλλαγές στο τοπίο των δυτικοευρωπαϊκών πόλεων πρωτοφανή οικονομική ανάπτυξη, βιομηχανική απογείωση και ραγδαία δημογραφική αύξηση, τεράστια τεχνική πρόοδο και ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος, νέους πολιτικούς και κοινωνικούς θεσμούς (αστικό κράτος και ατομικά δικαιώματα). Η παραδοσιακή διάρθρωση της πόλης, προϊόν της αργόσυρτης εξέλιξης των τελευταίων δέκα αιώνων, αναδύθηκε η ζοφερή βιομηχανική πόλη, με την πρωτοφανή αταξία δραστηριοτήτων και τη συσσώρευση πληθυσμού σε αόριστες συνθήκες διαβίωσης. Αυτές οι πολλαπλές ανακατατάξεις, την ίδια την υπόσταση της αστικής τάξης, επέβαλαν την ανάγκη μιας ουσιαστικής παρέμβασης που θα έθετε την πόλη σε μια νέα τροχιά.

Εικόνα 6. Αύξηση του πληθυσμού

Πηγή : United nations world urbanization prospects ,<http://esa.un.org/unup>

Η κρατική παρέμβαση στην πόλη κινήθηκε διαθρωτικά, θέτοντας τους κανόνες του παιχνιδιού ανάμεσα στο ιδιωτικό και στο δημόσιο συμφέρον σε καθεστώς αλλαγής και ανανέωσης, με στόχο τον εξορθολογισμό της χρήσης και της εκμετάλλευσης της

¹² Βλ. Χάρτης της Λειψίας ό.π.

αστικής γής. Σε θεσμικό επίπεδο, για πρώτη φορά οι αρχές της ισονομίας και η διεύρυνση των πολιτικών δικαιωμάτων, σε συνδυασμό με την εκρηκτική έλλειψη στέγης οδήγησαν στην διεύρυνση της έννοιας της δημόσιας ωφέλειας και στον περιορισμό των δικαιωμάτων της ιδιωτικής ιδιοκτησίας. Οι μεγάλες παρεμβάσεις αναδιάρθρωσης των ευρωπαϊκών πόλεων με διατηρήσιμες τις κεντρικές μεγαλουπόλεις. Εκσυγχρονιστικά και μεταρρυθμιστικά εγχειρήματα, στο τέλος του αιώνα έδωσαν στην μεταφιλελεύθερη πόλη μια πιο οργανωμένη ανάπτυξη. Υλοποιήθηκαν μεγάλα τεχνικά έργα αστικών υποδομών κλπ.

Η σύγχρονη πολεοδομία συγκροτήθηκε τον 20^ο αι., ταυτιζόμενη με το παρεμβατικό κράτος, εκφραστή των εννοιών της προόδου και του εκσυγχρονισμού και φορέα της πρόνοιας για τους πολίτες του. Η νέα πολεοδομία και αστική ανάπτυξη στράφηκε στον έλεγχο της μητρόπολης, επιβάλλοντας κανονισμούς για τον άρτιο χειρισμό των μορφών του αστικού χώρου και δίνοντας κοινωνικό προσανατολισμό στις προτάσεις της.

Σταδιακά ο αστικός σχεδιασμός της πόλης ανάλαβε τον ενεργητικό ρόλο, συνδέθηκε αποφασιστικά με της ευρύτερες ανακατατάξεις της κοινωνίας και θεσμοθετήθηκε ως συνολική ρύθμιση υπό την αιγίδα του σύγχρονου κράτους με στόχους άμεσα οικονομικούς.

Ο βασικός νεωτερισμός του 20^{ου} αι. είναι η νέα αντίληψη για την πόλη, που διαμορφώθηκε από την εντυπωσιακή εισβολή της θεωρίας του φονξιοναλισμού γενικότερα στην κοινωνική ζωή. Τα Διεθνή Συνέδρια Μοντέρνας Αρχιτεκτονικής, μεταξύ 1929-1933 και η χάρτα των Αθηνών (1933) έδωσαν στην πολεοδομία νέους κοινωνικούς και αισθητικούς προσανατολισμούς αντίδοτο στην ανατρεπτική πορεία των κοινωνικών αλλαγών και συνάμα εναντίωση στην υπερσυγκέντρωση της παραγωγής και των υπηρεσιών σε βάρος της δομής των κατοικιών, στην υπερβολική πυκνότητα, την κυκλοφοριακή φόρτιση και το ανθυγιεινό περιβάλλον της βιομηχανικής πόλης, η καινούργια οργάνωση του αστικού χώρου στηρίχθηκε στον διαχωρισμό των θεμελιακών λειτουργιών της πόλης - κατοικία, εργασία, αναψυχή και κυκλοφορία - και στον θρίαμβο της τεχνολογίας - αυτοκίνηση και καθ ύψος δόμηση - μέσα σε μεγάλες ζώνες πρασίνου. Η νέα αισθητική αποτινάσσει το φορτίο των συμβατικών μορφών του παρελθόντος και καθιερώνει νέες μορφές αρχιτεκτονικής μορφής που προκύπτει από την ανάλυση των αναγκών, τα ανθρωπομετρικά μεγέθη και τα νέα κατασκευαστικά δεδομένα.

Η νέα μορφή του χώρου στηρίχθηκε στην πεποίθηση ότι η αύξηση θα οδηγήσει στην ανάπτυξη και παράλληλα θα επέλθει η κοινωνική ισότητα και μια νέα βιώσιμη ισορροπία ανάμεσα στην πόλη και στην ύπαιθρο, επιδιώκοντας την κατάργηση της ιδιωτικής ιδιοποίησης του αστικού χώρου.

Γενικά, οι αρχές της μοντέρνας πολεοδομίας εφαρμόζονται ευρέως μετά τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο. Η αποκέντρωση της κατοικίας στην περιφέρεια των πόλεων και η μαζική κατασκευή οικιστικών προαστίων, η εκτεταμένη αναδόμηση με στοιχεία λειτουργικότητας και αισθητικής

Πρέπει να ληφθεί υπόψιν ότι οι κύριες χωρικές και ειδικότερα περιβαλλοντικές επιπτώσεις του μοντέλου πολεοδόμησης μπορούν να διαχωριστούν σε αυτές που αφορούν τον ίδιο τον αστικό χώρο και τις συνθήκες ζωής στις πόλεις, σε αυτές που αφορούν το φυσικό περιβάλλον και τους περιβαλλοντικούς αποδέκτες της ευρύτερης περιοχής, μέσα στην οποία αναπτύσσεται η διαδικασία οικιστικής και αστικής ανάπτυξης καθώς και τις επιπτώσεις στις πολύ μεγάλες χωρικές κλίμακες. Η ανάλυση

της περιβαλλοντικής διάστασης του μοντέλου πολεοδόμησης και της πολιτικής για τις πόλεις που συνδέεται με αυτό αναφέρεται και στις τρεις κατηγορίες.

Σχετικά με την ποσοτική πλευρά της ανάλυσης, βασικά χαρακτηριστικά της οικιστικής ανάπτυξης είναι η εξαιρετική σπατάλη σε κατανάλωση γης. Σε γενικές γραμμές έχουν γίνει μεγάλες επεκτάσεις των σχεδίων πόλεων και των ορίων των οικισμών, οι οποίες διαχρονικά αύξησαν την χωρητικότητα τους. Το πρόβλημα μετά τον μεσοπόλεμο επιδεινώθηκε από το γεγονός των συνεχόμενων επεκτάσεων, με τον βαθμό του κορεσμού να παραμένει κατά κανόνα υψηλός. Πρέπει να σημειωθεί ότι οι αρνητικές επιπτώσεις από την σπατάλη χώρου σε ορισμένες περιπτώσεις δεν αντισταθμίζονται από ορισμένα θεωρητικά πλεονεκτήματα των χαμηλών οικιστικών πυκνοτήτων γιατί συνήθως η οικιστική και αστική ανάπτυξη δεν είναι γραμμική συνάρτηση της πυκνότητας των κτισμάτων.

Σημαντικά στοιχεία αποτελούν¹³:

- 1 Οι φιλοσοφικές προσεγγίσεις του αστικού χώρου
- 2 Η ψυχολογία της αντίληψης και περιβαλλοντική ψυχολογία
- 3 Η χωρική ανάλυση
- 4 Η ανάλυση της πρακτικής του σχεδιασμού
- 5 Η μεθοδολογία και τεχνικές του αστικού σχεδιασμού
- 6 Η ιστορία της αρχιτεκτονικής της πόλης
- 7 Η κοινωνικό-οικονομική ανάλυση της πόλης'

Από τις παραπάνω κατηγορίες κάποιες επικεντρώνονται στον φυσικό χώρο της πόλης, που τον προσεγγίζουν σε όρους, κοινωνικής λειτουργίας, επικοινωνίας, αντίληψης και οργάνωσης και κάποιες άλλες στην πρακτική του σχεδιασμού και εμβαθύνουν στην τεχνική της, στην διάρθρωση της και στην πολιτική αποτελεσματικότητά της.

“Μέσα στο πλαίσιο που περιγράψαμε οι άμεσοι χειρισμοί του αστικού σχεδιασμού αφορούν¹⁴:

- 1 Τις σχέσεις ελεύθερων και κτισμένων χώρων (το ζητούμενο είναι τα σχήματα και η διάταξη των δρόμων, πλατειών, οικοδομικών τετραγώνων, κενών και ελεύθερων εκτάσεων, η θέση των μνημείων, η οργάνωση της κυκλοφορίας σε μικρή κλίμακα, οι αναγκαίες και μικρής εμβέλειας διευθετήσεις των τοπικών δραστηριοτήτων)
- 2 Την οργάνωση του κατακόρυφου προφίλ της πόλης μέσα στο πλαίσιο ενός προσδιορισμένου συντελεστή δόμησης (το ζητούμενο είναι η σχέση κάλυψης - ύψους, το γινόμενο των οποίων είναι σταθερό)
- 3 Την αστική μορφολογία, την ενότητα ή πολυμορφία των στυλ, την αντιμετώπιση της αρχιτεκτονικής παλιότερων εποχών, τις αναφορές στην ιστορική μνήμη και στην πολιτική
- 4 Τα χαρακτηριστικά του χώρου, τα οποία είναι προσδιορισμένα από τον αστικό προγραμματισμό και απαιτούν μια πρόσθετη συγκεκριμενοποίηση, όπως η επακριβής θέση των δικτύων υποδομής και άλλων εξυπηρετήσεων

¹³ Βλ. Κομνηνός Ν, 2008, Θεωρία της αστικότητας προσβάσιμο στον σύνδεσμο: <http://www.urenio.org/el/wpcontent/uploads/2008/10/Theoria-astikotitas-3.pdf>

¹⁴ Βλ. Κομνηνός Ν, 2008, ό.π.

Οι κατευθύνσεις του προγραμματισμού , η κατάτμηση των οικιστικών ενοτήτων της πόλης, το περιεχόμενο, οι δραστηριότητες και οι παρεμβάσεις σε κάθε οικιστική ενότητα είναι απαραίτητες. ”

“Μπορούμε να διακρίνουμε με βάση τον χειρισμό ορισμένα καταστατικά στοιχεία του κατασκευασμένου χώρου. Όπως¹⁵:

- 1 Τα σχήματα και τους όγκους που συνθέτουν τον αστικό ιστό, την μορφολογία και την ογκομετρική οργάνωση του χώρου
- 2 Τη λειτουργική τυπολογία και τις διατάξεις της
- 3 Τις διατάξεις και τις οργανωτικές αρχές του ιστού της πόλης και της αστικής μορφολογίας
- 4 Τις αναλογίες και χαράξεις, σε όλα τα επίπεδα που μπορούν να διαπιστωθούν
- 5 Τους ρυθμούς, τις έννοιες δηλαδή του χρόνου και της μεταβολής που εμπεριέχονται στον ιστό και στην μορφολογία
- 6 Τα όρια, τις ενότητες, τις ροές, τους εγκλεισμούς ή αποκλεισμούς των επιμέρους χώρων της σύνθεσης
- 7 Τις σχέσεις εσωτερικού-εξωτερικού χώρου, που μπορούν επίσης να εμφανισθούν σαν σχέσεις ιδιωτικού - δημόσιου χώρου, μορφής - λειτουργίας
- 8 Τις συμβολικές αναφορές σε κοινωνικές πρακτικές, σε χρονικές στιγμές, σε γεωγραφικούς τόπους ή σε συνδυασμούς, μέσω της παρουσίας των σημείων που έχουν καθιερωθεί και αναγνωρίζονται ως σύμβολά τους. ”

Έτσι δημιουργούνται δύο διαφορετικά συστήματα χειρισμών και αντικειμένων: ένα εμπειρικό και ένα περισσότερο αφαιρετικό. Η διάκριση δείχνει ότι οι άμεσοι χειρισμοί του ιστού της πόλης, της αστικής μορφής, των χαράξεων και του μικροπεριβάλλοντος, μπορούν να αναχθούν σε χειρισμούς σχημάτων, οργανωτικών διατάξεων, λειτουργικών τυπολογιών, ορίων, ρυθμών, σχέσεων εσωτερικού - εξωτερικού, και σε συνεκτικά σχήματα για την οργάνωση του χώρου σε αντιστοιχία με συστήματα αξιών, κοινωνικές αντιθέσεις και ιστορικές δυνάμεις.

Η ασυμβατότητα ανάμεσα στον χαρακτήρα και στα προβλήματα της χωρικότητας από την άλλη μεριά αλλά και στις μεθόδους του αστικού σχεδιασμού οδηγεί στην εμφάνιση νέων παραδειγμάτων αστικού σχεδιασμού, που έπηρέασαν τις σχεδιαστικές αντιλήψεις του 20^{ου} αι. Αρχικά υπήρχαν προτάσεις που επιχειρούσαν να αντισταθμίσουν τις έντονες πιέσεις της εκβιομηχάνισης, προτάσεις λιγότερο ανατρεπτικές από τα ουτοπικά προγράμματα και περισσότερο συνδεδεμένες με τις υπάρχουσες διαχειριστικές δυνατότητες. Οι εργατικές πόλεις για παράδειγμα Bournville και Pullman City παραπέμπουν στην ιδέα της φιλανθρωπίας και του εξανθρωπισμού της βιομηχανικής πόλης μέσω της φύσης.

Η ρύθμιση των λειτουργιών της πόλης και η οργάνωση του χώρου της σήμερα αποτελούν αντιφατικές πολεοδομικές πρακτικές, γεγονός το οποίο αντανακλάται σε αντιπροσωπευτικά πολεοδομικά κείμενα της εποχής, όπως του Βιεννέζου Camillo Sitte, του Ισπανού Arturo Soria y Mata και του βρετανού Ebenezer Howard.

¹⁵ Βλ. Ανδρεαδάκη, Ε. (2006) Βιοκλιματικός Σχεδιασμός. Περιβάλλον και Βιωσιμότητα, Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Αναφορικά στο σχέδιο του Daniel Burnham για την βελτίωση του Σικάγο συνυπάρχουν ο επαναλαμβανόμενος κτίριος, το ανοικτό σχήμα, η ιεράρχηση της κυκλοφορίας και υποβάλλουν την νοσταλγία της προβιομηχανικής πόλης. Στα κτίρια και στον λόγο του L.Sullivan οι κλασικές αναφορές και η μνημειακότητα συνυπάρχουν με την χωρική διάρθρωση που επιβάλλει ο τεχνολογικός νεωτερισμός, η ένταση της αστικοποίησης και της εκμετάλλευσης της γής. Το μεγαλύτερο μέρος των προτάσεων των θεωρητικών αφορά τις δραστηριότητες της πόλης και τη οργάνωση του φυσικού χώρου υποτάσσεται στις απαιτήσεις της βελτίωσης των συνθηκών ζωής και της αποτελεσματικότητας της παραγωγής.

Βασικές αρχές της δομής του φυσικού χώρου γίνονται¹⁶:

1. Ο απόλυτος διαχωρισμός των χρήσεων και το αυστηρό zoning
2. Η χρήση του πράσινου σαν μέσου απορρόφησης των οχλήσεων

2.4 ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ & ΜΕΤΑΒΛΗΤΕΣ ΤΟΥ ΑΣΤΙΚΟΥ ΧΩΡΟΥ & ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

Η ιστορία του αστικού σχεδιασμού αλλά και οι πρακτικές οδηγούν σε τρία κεντρικά θέματα, σ' αυτό του εμπειρικού και θεωρητικού αντικειμένου, στην σκοπιμότητά του και σε μερικά ορόσημα της πρόσφατης ιστορίας του.

Με ποιο τρόπο όμως ο χειρισμός του ιστού της πόλης, της μορφολογίας, και της σύνθεσης των όγκων συνδυάζεται με μια ορισμένη σκοπιμότητα;

Πώς μετασχηματίζονται διαχρονικά οι αντιστοιχίες ανάμεσα σε χειρισμούς και σε αποτελέσματα;

Ποιά είναι η ενότητα ανάμεσα σε πρότυπα χωρικής οργάνωσης και στις ειδικές αντιθέσεις της αυθόρμητης κατασκευής της χωρικότητας κάθε εποχής;

Η ρυθμιστική παρέμβαση συχνά στις αντιθέσεις που σχετίζονται με τον κατασκευασμένο χώρο απαιτεί χειρισμούς και τεχνικές που διαπραγματεύονται την κοινωνικότητα των μορφών της χωρικής οργάνωσης και την συμβιβαστική ή κατασταλτική λειτουργία τους.

Η μεθοδολογία του αστικού σχεδιασμού, αφορά τους χειρισμούς των στοιχείων του αστικού χώρου με επίγνωση των αποτελεσμάτων τους, και λειτουργεί από μια άλλη πλευρά από αυτήν που διαμορφώνει την αναγκαιότητα του σχεδιασμού, ξεκινάει από τον χειρισμό των καταστατικών στοιχείων της χωρικής οργάνωσης και την συγκεκριμενοποίηση του αστικού ιστού και της αστικής μορφολογίας αλλά επιχειρεί να ρυθμίσει τις αντιθέσεις, οι οποίες αναδύονται κατά την κατασκευή της αστικής χωρικότητας. Η τεχνική του χειρισμού του κατασκευασμένου χώρου οφείλει να συνδυάζεται με την γνώση της λειτουργίας και της αποτελεσματικότητας των ποικίλων μορφών της χωρικής οργάνωσης. Μια επαρκής όμως μεθοδολογία σχεδιασμού δεν εγγυάται μόνο την στατική αντιστοιχία χειρισμών και του χώρου και αποτελεσμάτων αλλά και τη διαχρονική μεταβολή της ενότητας τους σε

¹⁶ Βλ. Κομνηνός Ν, 2008, ό.π.

κάθε "αρθρωμένη εποχή". Η μεθοδολογία του σχεδιασμού, σαν χειρισμός και οργάνωση του κατασκευασμένου χώρου της πόλης και σαν συνάρτηση χωρικής οργάνωσης και κοινωνικών αποτελεσμάτων, θα προσεγγιστεί στα επόμενα κεφάλαια.

“Ως γενετικές κατηγορίες του ιστού της πόλης, της αστικής μορφολογίας, της σύνθεσης των όγκων και των στοιχείων του μικροπεριβάλλοντος, που ο αστικός σχεδιασμός διαπραγματεύεται, ορίζονται έτσι¹⁷:

- 1 Τα σχήματα και οι όγκοι
- 2 Οι διατάξεις και οι οργανωτικές αρχές
- 3 Οι αναλογίες και χαράξεις
- 4 Οι ρυθμοί
- 5 Οι χώροι και τα όρια
- 6 Οι λειτουργικές τυπολογίες
- 7 Οι σχέσεις εσωτερικού και εξωτερικού χώρου
- 8 Οι συμβολικές αναφορές ”

Οι συνδυασμοί και οι επικαλύψεις των μεταβλητών παράγουν τον κατασκευασμένο αστικό χώρο, από τις πιο απλές και τρέχουσες εκφάνσεις του ως τις πιο ολοκληρωμένες. Η σύγχρονη οικονομική και κοινωνική αντίληψη δέχεται ότι η τεχνολογική αλλαγή δεν είναι ένας εξωγενής παράγοντας, που τυχαία ενσωματώνεται ή όχι στην παραγωγική διαδικασία, αλλά μια ενδογενής μεταβλητή που προσδιορίζει την εξέλιξη παραγωγικών μονάδων, δικτύων επιχειρήσεων και περιοχών ολόκληρων. Η θεωρία της «οικονομίας της γνώσης» καθώς και οι σύγχρονες θεωρήσεις για τα εθνικά συστήματα καινοτομίας προσδιορίζουν την ανταγωνιστικότητα ως απόρροια της δυνατότητας των σύγχρονων επιχειρήσεων να βρεθούν σε μια διαλεκτική σχέση μεταξύ τους και να αξιοποιήσουν την δημιουργία της γνώσης ή και τη διάχυση της τεχνολογίας που υπάρχει στο περιβάλλον σε τομείς τόσο σημαντικούς όπως ο τομέας της ανάπτυξης του τουρισμού. Τα αναπτυξιακά μοντέλα αποτελούν μακροχρόνιες στρατηγικές ανάπτυξης με εσωτερική συνοχή στόχων και μέσων επίτευξης τους. Περιλαμβάνουν όχι μόνο την οικονομική ανάπτυξη αλλά και τις αναπτυξιακές διαδικασίες του κοινωνικού τομέα του περιβάλλοντος της εκπαίδευσης, του πολιτισμού, της τεχνολογίας, του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής.

Τα αναπτυξιακά μοντέλα του αστικού σχεδιασμού που εφαρμόστηκαν στο παρελθόν, πέρα από τα θετικά αποτελέσματα, είχαν ως κοινή αρνητική επίπτωση την εκτεταμένη αδιαφορία του περιβάλλοντος με συνέπεια να μην είναι βιώσιμα στο μέλλον. Αυτό ισχύει για κάθε μορφή μοντέλου ανάπτυξης του, είτε ευρωπαϊκό, είτε αγγλοσαξονικό, είτε ασιατικό.

Το βασικό χαρακτηριστικό, η ειδοποιός διαφορά των νέων σχεδιαστικών μοντέλων είναι η βιωσιμότητα, η αειφορία, η διατηρησιμότητα. Ο πρώτος ορισμός για την βιώσιμη ή αειφόρο ανάπτυξη προέρχεται από την Επιτροπή Αειφόρου Ανάπτυξης του ΟΗΕ, ενώ αποτελεί πόρισμα της έκθεσης Brundtland (1987-88) και έχει ως εξής «*Η αειφόρος ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες της παρούσας γενιάς χωρίς να διακινδυνεύει τη δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιούν τις ανάγκες τους*».

Σύμφωνα με έναν ευρύτερο ορισμό, όπως αναφέρεται και σε κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια διαδικασία μακροχρόνια που συνδυάζει

¹⁷ Βλ. Ανδρεαδάκη, Ε. (2006), ό.π.

τρία χαρακτηριστικά στοιχεία: τη βιωσιμότητα, την οικονομική ανάπτυξη και την οικονομική και εδαφική συνοχή, δηλ. περιλαμβάνει και τις τρεις μεγάλες οντότητες: το περιβάλλον, την οικονομία και την κοινωνία. Αυτό σημαίνει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη έχει τρεις ταυτόχρονους και ισότιμους στόχους, τη βιωσιμότητα με την προστασία του περιβάλλοντος και την ικανοποίηση των αναγκών των σημερινών και μελλοντικών γενεών, την οικονομική ανάπτυξη και ευημερία και την κοινωνική και εδαφική συνοχή. Στο σύστημα αυτό των αξιών η βιωσιμότητα αποτελεί πρωταρχική αξία και έχει προτεραιότητα σε σχέση με την ελευθερία και τις άλλες παραδοσιακές αξίες. Η βιώσιμη ανάπτυξη στα πλαίσια νέων προγραμμάτων ανάπτυξης του τουρισμού οδηγεί σε ένα νέο περιβάλλον και σε μια νέα μορφή οικονομίας και κοινωνίας.¹⁸

Ο όρος βιωσιμότητα χρησιμοποιείται στο νέο μοντέλο ανάπτυξης του τουρισμού. Το νέο μοντέλο ανάπτυξης που πρέπει να εξασφαλίζει την βιωσιμότητα του φυσικού περιβάλλοντος της βιοποικιλότητας, του δομημένου περιβάλλοντος, την οικονομική βιωσιμότητα, την κοινωνική βιωσιμότητα. Πρέπει κάθε πλάνο ανάπτυξης να περιλαμβάνει το μεσοπρόθεσμο και το μακροπρόθεσμο με την παράλληλη ανάπτυξη στρατηγικών που να εκτείνονται σε χρονικές κλίμακες βάθους.

‘Η σωστή και δομημένη ανάπτυξη πλάνων αστικού σχεδιασμού θα πρέπει να διακρίνεται από τα ακόλουθα στοιχεία όπως αναφέρονται και στο Χάρτη της Λειψίας¹⁹:

- 1 Την ένταξη των περιβαλλοντικών και των κοινωνικών αξιών στο κόστος, στις τιμές και γενικά στην αγορά διαχρονικά, με ορίζοντα γενεών
- 2 Την οργανική και λειτουργική ένταξη κάθε ανθρώπινης δραστηριότητας - οικονομικής, κοινωνικής οικιστικής εκπαιδευτικής, πολιτιστικής - στο ενιαίο ολιστικό πρότυπο’’

Το νέο αυτό πρότυπο ανάπτυξης του αστικού περιβάλλοντος περιλαμβάνει ως συνισταμένη το βιώσιμο φυσικό περιβάλλον. Η κλιματική αλλαγή και διάφορες μορφές ρύπανσης συνεπάγονται σύνολο θεσμικών και κοινωνικών μεταρρυθμίσεων.

Η εξασφάλιση της βιωσιμότητας απαιτεί ριζικές μεταρρυθμίσεις στην οικονομία, την αγορά και το κράτος με κύρια κατεύθυνση την ενσωμάτωση του περιβαλλοντικού και κοινωνικού κόστους. Στο σημείο αυτό απαραίτητη κρίνεται και η πολιτική διαπραγμάτευση καθώς και η παράλληλη συνειδητοποίηση ότι η βιώσιμη ανάπτυξη στο πλαίσιο του πολεοδομικού σχεδιασμού μπορεί να επιτευχθεί μόνο μέσω της εκπόνησης ενός ολοκληρωμένου συστήματος προσέγγισης, Προσέγγιση η οποία θα συμπεριλαμβάνει την χάραξη στρατηγικής για την συνεργασία όλων των τομέων της οικονομίας, λαμβάνοντας υπόψη όλες τις σχηματιζόμενες αλληλεπιδράσεις και

¹⁸ Ευρωπαϊκή επιτροπή, 2014, Επενδύσεις για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη Ιούλιος 2014 Περιφερειακή και Πολεοδομική Πολιτική Προώθηση της ανάπτυξης και της καλής διακυβέρνησης στις περιφέρειες και πόλεις της ΕΕ.

http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_el.pdf

¹⁹ Βλ.ΕΕ,25 Μαΐου 2007, Χάρτης της Λειψίας, για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις

αξιοποιώντας όλες τις μεταξύ των φορέων συνέργιες. Κλειδί της επιτυχίας αποτελεί η κατάκτηση αυτού του είδους της ανταγωνιστικότητας.

Η μορφή αυτή του αστικού σχεδιασμού που μοιράζεται πλέον στην σύγχρονη πραγματικότητα αφορά τόσο τους κατασκευαστές όσο και τους καταναλωτές του υποτιθέμενου προϊόντος. Πλέον μεταφερόμαστε σε νέες μορφές παροχής υπηρεσιών οι οποίες και παρέχονται στα πλαίσια ανάπτυξης και οργάνωσης του σύγχρονου αστικού κράτους. Η εκπόνηση ανάλογου στρατηγικού σχεδίου για κάθε χώρα ώστε να μπορεί το κάθε κράτος να μετουσιώνει τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής κουλτούρας σε ένα δυναμικότερο και ασφαλέστερο περιβάλλον θα δώσει την ευκαιρία δημιουργίας νέων δομών και καταστάσεων και ταυτόχρονα η ποιότητα του παρεχόμενου προϊόντος θα μεγιστοποιηθεί. Πολύ σημαντικό στοιχείο αποτελεί η παράλληλη υιοθέτηση σύγχρονων μεθοδολογιών διαχείρισης όλων αυτών των νέων δεδομένων. Οι εκάστοτε επιχειρήσεις και οι οργανισμοί θα πρέπει να χρησιμοποιούν όλο και περισσότερο τεχνικές και εργαλεία του σύγχρονου αστικού management. Η προσπάθεια αυτή οδηγεί και στην αλλαγή της κουλτούρας, η οποία θα πρέπει να είναι προσανατολισμένη στην υποκίνηση του ανθρώπινου δυναμικού και στην επιθυμία για συνεχή βελτίωση διαδικασιών. Στοιχεία όπως ο καθορισμός και ο προσδιορισμός προτεραιοτήτων και η πιθανότητα για βελτίωση αυτών θα πρέπει να είναι το εφελκυστικό των διαδικασιών. Η μέτρηση της απόδοσης, η εξάλειψη ατελειών σε κάθε κλάδο που σχετίζεται με την ανάπτυξη του νέου αστικού μοντέλου με την παράλληλη εγκαθίδρυση νέων ενεργειών για την διατήρηση της βελτίωσης όταν αυτή επιτυγχάνεται θα μας καθορίζουν το δρόμο του μέλλοντος και της πορείας που πρέπει να χαράξουμε, ταυτόχρονα με την επιλογή ανάλογης ηγεσίας και του προσωπικού που θα μετατρέψουν την αντίστοιχη οργανωσιακή κουλτούρα σε αντίστοιχη ποιότητα. Η προσαρμογή στην αλλαγή δεδομένων τόσο της νέας τεχνολογίας όσο και της συσσωρευμένης γνώσης μπορεί και πρέπει να διακρίνεται από νομική κατοχύρωση, εφόσον η κρατική πολιτική θα πρέπει να δίνει κίνητρα προαγωγής της γνώσης, ώστε οι επιχειρήσεις όπως και οι εργαζόμενοι να την ιδιοποιούνται.

2.5 ΠΟΛΗ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΙΑ

Η πόλη είναι πράγματι μια μη-δεδομένη οντότητα το ίδιο και η δομή της. Αναπτύσσεται καταλαμβάνοντας αγροτική γη και φυσικές εκτάσεις και εξελίσσεται ως συνάρτηση των μεταβαλλόμενων οικονομικών, παραγωγικών, πληθυσμιακών και πολιτιστικών παραμέτρων. Το σχήμα της και οι βασικές της λειτουργίες υπόκεινται σε ενδογενείς πιέσεις, αλλά και σε ροές από την υπαίθρο χώρα σε μια σχέση συνεχούς αλληλεπίδρασης. Ο μετασχηματισμός της αστικής μορφολογίας και του ιστού της πόλης χαρακτηρίζεται από την στροφή στην μικρή κλίμακα, την ασυνέχεια εσωτερικού και εξωτερικού χώρου, την εκτεταμένη χρήση τυπολογιών και αρχετύπων. Η μεταβατικότητα είναι το κυρίαρχο στοιχείο των νέων σχεδιαστικών κατευθύνσεων όμως η κοινωνική χρησιμότητα και η συγκεκριμένη ρυθμιστική αποτελεσματικότητα των νέων προτύπων της χωρικής οργάνωσης παραμένει απροσδιόριστη.

Πολλοί θα την προσομοιώσουν με ένα οικοσύστημα. Πράγματι, υπάρχουν αναλογίες που θα δικαιολογούσαν μια τέτοια προσέγγιση: η πόλη φιλοξενεί μέσα της, εκτός από τον άνθρωπο και μια μεγάλη ποικιλία βιοκοινοτήτων. Τα αυτοφυή φυτά όπως είναι οι λειχήνες, τα αγριολούλουδα και η παρόδια βλάστηση, συνυπάρχουν με μια μεγάλη

γκάμα από καλλιεργούμενα φυτά, στους κήπους και στα μπαλκόνια των σπιτιών, κατά μήκος των δρόμων και στα πάρκα. Αυτή η χλωρίδα είναι συχνά το καταφύγιο μιας εξίσου μεγάλης ποικιλίας από μικροοργανισμούς, έντομα, πουλιά και μικρά θηλαστικά που πολλές φορές αγνοούμε την ύπαρξή τους και επομένως μας κάνουν να υποτιμάμε και τη σημασία τους. Όμως η πόλη παραπέμπει στο οικοσύστημα και με τη λειτουργική διάσταση του όρου. Ζει και διατηρείται χάρη στην συνεχή τροφοδότησή της με ενέργεια. Υγρά καύσιμα, αέριο, ηλεκτρισμός, ηλιακή θερμότητα, παρέχουν κίνηση, θέρμανση και φωτισμό. Η μετακίνηση των ανθρώπων και των εμπορευμάτων εξασφαλίζονται χάρη στην ύπαρξη συγκοινωνιακών δικτύων, η λειτουργία των οποίων ρυθμίζεται από πολλαπλά συστήματα ελέγχου (τροχαία σήμανση, κώδικες κυκλοφορίας, φωτεινή σηματοδότηση). Με δίκτυα εξυπηρετούνται επίσης και οι ανάγκες ύδρευσης και αποχέτευσης, ενώ νευραλγικής σημασίας είναι και τα δίκτυα μετάδοσης των πάσης φύσεως πληροφοριών. Τέλος, όπως και κάθε ζωντανός οργανισμός, η πόλη παράγει απόβλητα τα οποία πρέπει να διαχειριστεί, τόσο για λόγους χωρικής στενότητας, όσο και για λόγους υγιεινής.

Η σύγχρονη πόλη, δυστυχώς καλείται να διαχειριστεί ένα πολύπλοκο σύστημα αντικρουόμενων απαιτήσεων που αφορούν τεχνικά, οικονομικά, αναπτυξιακά, περιβαλλοντικά ή και απλά, καθημερινά θέματα γειτονιάς. Το πρόβλημα επιτείνεται από τη συνύπαρξη και κυρίως την εγγύτητα του πληθυσμού, όπως και από αστάθμητους παράγοντες, πχ. ένα έντονο μη-προβλέψιμο καιρικό φαινόμενο.

Το ερώτημα είναι πώς θα γίνει η αειφορική διαχείριση όλων των στοιχείων που συνθέτουν την εικόνα της πόλης, κατασκευασμένων ή φυσικών, υλικών ή άυλων. Στη βάση του ερωτήματος ως «αειφορική διαχείριση» θα ορίζαμε την ισορροπημένη κάλυψη των αναγκών των πολιτών. Διακρίνοντας μέσα στο πολύπλοκο οικοσύστημα της πόλης ένα πλήθος μικρότερων, αυτόνομων συστημάτων, η λογική της αειφορικής διαχείρισης επεκτείνεται στη δική τους μικρότερη κλίμακα ή μάλλον η αειφορία των στοιχείων που συνθέτουν την κλίμακα της πόλης είναι το «κλειδί» για την αειφορία της ίδιας της πόλης.

Για παράδειγμα μια κτιριακή κατασκευή οφείλει να είναι λειτουργική και ασφαλής, ταυτόχρονα όμως εμπορεύσιμη ώστε να προσελκύσει αγοραστές ή επενδυτές, οφείλει να καλύπτει τις ενεργειακές ανάγκες των χρηστών της σε επίπεδο άνεσης χωρίς όμως να επιβαρύνει σε ενεργοβόρο βαθμό το περιβάλλον. Εάν έχει θέα προς τη θάλασσα η υπεραξία της αυξάνεται κατακόρυφα, όμως δε μπορεί να καταλάβει το θαλάσσιο μέτωπο διότι είναι δημόσιο αγαθό. Εάν έχει μεταλλικό φέροντα οργανισμό ενδεχομένως θα αποβεί φθηνότερη και πιο γρήγορα υλοποιήσιμη, από την άλλη πλευρά το μέταλλο ως βιομηχανικό υλικό παράγεται επιβαρύνοντας το περιβάλλον, κ.ο.κ. Η παρουσία της πόλης ως ποιοτικό αστικό περιβάλλον στο χρονικό διηνεκές άρχεται από ένα σχεδιασμό και υπολογισμό μεσο-μακροπρόθεσμης εφαρμογής. Η πόλη λειτουργεί σε πολλά επίπεδα: πολεοδομικό, αρχιτεκτονικό, οικονομικό, συγκοινωνιακό, επικοινωνιακό, κοινωνικό, αλλά και στο πολιτικό. Καθένα από αυτά τα επίπεδα εισφέρει στα άλλα και αλληλοεπηρεάζεται από αυτά. Αυτή η πολυεπίπεδη σχέση εξαρτήσεων διαταράσσεται όταν σε κάποιο επίπεδο συντελείται η υπέρβαση αντοχής.

Ανάγοντας την έννοια στο αστικό σύστημα, η πόλη ως γεωγραφικά ορισμένη οντότητα διαθέτει ορισμένο βαθμό ανάπτυξης εντός των ορίων της, αλλά και ορισμένο βαθμό επέκτασης / υπέρβασης των φυσικών καθορισμένων ορίων της.

Για παράδειγμα όταν οι συντελεστές δόμησης υπερβαίνουν το 4,0 γεγονός όχι σπάνιο στις πυκνοδομημένες γειτονιές του αθηναϊκού κέντρου, πχ. Κυψέλη, Παγκράτι, Κάτω

Πετράλωνα, κ.λπ.- τότε η συγκέντρωση πληθυσμού δεν αποκλείεται να υπερβαίνει τα 1000 άτομα / εκτάριο (ha), αριθμός που κρίνεται υπερβολικός. Οι τιμές αυτές θα έπρεπε να είναι μειωμένες τουλάχιστον στο μισό, δηλαδή πυκνότητα πληθυσμού περί τα 1000 άτομα / εκτάριο (ha) για να είναι λειτουργικές, πολεοδομικά και κοινωνικά αποδεκτές (Αραβαντινός, 1997: 326-327).

Η μη-σχεδιασμένη για παρόμοιες συγκεντρώσεις και πυκνότητες κτιρίων πόλη θα παρουσιάσει νομοτελειακά ελλείψεις σε τεχνικές υποδομές, κοινωφελείς εξυπηρετήσεις και αντίστοιχα κελύφη, κοινόχρηστους χώρους, συγκοινωνίες, θέσεις εργασίας, κ.λπ. Η υπερσυγκέντρωση των ανθρώπων, παρελκόμενο της αστυφιλίας, της εγκατάλειψης της υπαίθρου, του προσανατολισμού στους ανώτερους τομείς παραγωγής και του νεοπλουτισμού, υποχρεωτικά πολλαπλασιάζει τις υποδομές κατοικίας, απαιτώντας ενίοτε και οργανωμένη δόμηση, πχ. εργατικές κατοικίες, συγκροτήματα, κ.λπ., αυτό όμως αφήνει «έκθετες» τις υπόλοιπες υποδομές, η πόλη επομένως μειονεκτεί και αυτό μεταφράζεται σε υποβάθμιση του προφίλ και εντέλει σε κατώτερης ποιότητας κατασκευές κατοικιών.

Η «αιεφόρος πόλη» επομένως δεν στηρίζεται στο μέγεθός της, αλλά στη δυναμική της πολεοδομικής αυτάρκειας που απορρέει από τη λογική σχέση αστικού μεγέθους και πλήθους των δρώντων υποκειμένων της πόλης, δηλαδή των πολιτών. Αυτό συνεπάγεται την επιτυχία της πόλης να παρέχει στους χρήστες ποιότητα ζωής μέσα από τις υποδομές της, δημόσιες και ιδιωτικές, αλλά και μέσα από το κοινωνικό της προφίλ. Αναφερόμαστε λοιπόν σε πόλεις όπου «χαίρεσαι να ζεις».

2.6 ΠΟΛΗ & ΟΙΚΟΣΥΣΤΗΜΑ

Η ανάπτυξη και οι δυσλειτουργίες των πόλεων, ο τρόπος με τον οποίο προσαρμόζονται στο περιβάλλον αλλά και το τροποποιούν, οι αρνητικές αναδράσεις που αναπτύσσονται στα εσωτερικά τους για τη μείωση της εντροπίας και την επίτευξη μορφών οργάνωσης, τις κάνουν να έχουν χαρακτηριστικά παρόμοια με αυτά των ζωντανών οργανισμών. Η πόλη παράγεται από τον άνθρωπο προσφέροντας ταυτόχρονα τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη της κοινωνικής ζωής. Άλλωστε κι εδώ, όπως και στις λοιπές βιοκοινωνίες, η διάκριση ανάμεσα στη δομή και τη λειτουργία, στο κέλυφος και στο περιεχόμενο είναι σχεδόν αδύνατη και κατά κανόνα σχηματική. Τέλος, όπως συμβαίνει και με τα υπόλοιπα βιολογικά συστήματα, οι πόλεις διαθέτουν ενδογενείς μηχανισμούς αναπαραγωγής: το αστικό πρότυπο μεταφέρεται σιγά-σιγά και στους υπόλοιπους εξωαστικούς υποδοχείς (ύπαιθρος χώρα) δημιουργώντας νέα κύτταρα που λίγο ως πολύ μοιάζουν με το μητρικό. Οι πόλεις πολλαπλασιάζονται.

Πολλοί από τους υπέρμαχους αυτής της θεωρίας «η πόλη ως οικοσύστημα» δεν έμειναν μόνο στις αναλογίες. Προσπάθησαν να ερμηνεύσουν τις κοινωνικές συμπεριφορές και τις μεταμορφώσεις του αστικού χώρου με εργαλεία δανεισμένα από τις οικολογικές επιστήμες. Η διασημότερη από αυτές τις προσπάθειες ακούει στο όνομα «Σχολή του Σικάγου». Σύμφωνα με την οικολογική προσέγγιση η ζωή των ανθρώπων είναι στενά συνδεδεμένη με τη μοίρα των άλλων ειδών και με τις

συνθήκες που επιβάλλονται από την φύση.²⁰ Έννοιες όπως ανταγωνισμός, διαδοχή και συμβίωση κλήθηκαν να αντιμετωπίσουν την αστικοποίηση και την κοινωνική γεωγραφία των πόλεων, το οποίο οι μαρξιστές είχαν αποπειραθεί να αναλύσουν με βάση τις συγκεντρωτικές τάσεις του κεφαλαίου και τους νόμους της γαιοπροσόδου.

Άλλοι πάλι αμφισβήτησαν έντονα αυτήν την διαπλοκή των επιστημών. Ο βιολόγος Ανρί Λαμπορί γράφει στο βιβλίο του «Ο άνθρωπος και η πόλη» του 1971: *«Προσπάθησα να αποκρούσω κάθε αναλογική προσέγγιση ανάμεσα στην πόλη και τους ζωντανούς οργανισμούς, ανάμεσα στην αστική δομή και τη δομή των βιολογικών συστημάτων. Αυτές οι αναλογίες, τόσο συχνά εκφρασμένες, δεν παύουν να είναι αυθαίρετες κατασκευές του πνεύματος και παιχνίδια μιας ποιητικής φαντασίας. Στην πραγματικότητα η πόλη δεν είναι παρά το προϊόν της ζωής, ένα αδρανές περιτύλιγμα. Η αναλογία, εάν υπάρχει, είναι ανάμεσα σε ένα ζωντανό οργανισμό και στην κοινωνική δομή ως παραγωγού των πόλεων. Σε διαφορετική περίπτωση συγχέουμε το αίτιο με το αιτιατό, το σύστημα με τον προορισμό του. Η πόλη δεν είναι ένας οργανισμός αλλά ένα μέσον που μετέρχεται ο οργανισμός της κοινωνίας για να ελέγξει και να διατηρήσει τη δομή του».*

Το αυξανόμενο ενδιαφέρον των «επιστημών της ζωής» για τον τρόπο με τον οποίο λειτουργούν τα οικοσυστήματα, έδωσε ιδέες για την διαχείριση των ροών που διατρέχουν το σώμα των πόλεων και οδήγησε σε μια πρώτη προσέγγιση του ζητήματος της βιωσιμότητας. Οι πόλεις όπως και κάθε οργανισμός, έχουν έναν προσδιορισμένο μεταβολισμό που βασίζεται στην ανταλλαγή ύλης, ενέργειας και πληροφορίας με το περιβάλλον τους. Ιδιαίτερα η ροή προϊόντων και χρήματος διαμέσου του συστήματος της πόλης, με την παρεμβολή ρυθμιστικών διατάξεων και σημείων ελέγχου, εξασφαλίζει στον αστικό πληθυσμό τα προς το ζην και εγγυάται την κοινωνική του συνοχή.

Η επάρκεια των αποθηκευμένων πρώτων υλών για παράδειγμα, αποτελεί έναν όρο για την απόσβεση των διακυμάνσεων της ζήτησης ή της προσφοράς, την διατήρηση των τιμών και την αντιμετώπιση ακραίων καταστάσεων. Οι δεξαμενές πετρελαιοειδών είναι σχεδιασμένες όχι μόνο για να τροφοδοτούν την κανονική παραγωγή, αλλά και για να μπορούν να αντιμετωπίσουν ένα εξωτερικό εμπόρικο για αρκετούς μήνες, πράγμα που όχι μόνο συμβάλλει στο αίσθημα της ασφάλειας των καταναλωτών, αλλά και λειτουργεί ως μοχλός πίεσης προς τις πετρελαιοπαραγωγούς χώρες σε περιόδους αυθαίρετης αύξησης των τιμών. Η διαφορά μεταξύ πόλης και φυσικών οικοσυστημάτων είναι ότι τα δεύτερα έχουν έναν κυκλικό μεταβολισμό όπου κάθε παραπροϊόν από τη δραστηριότητα ενός οργανισμού χρησιμεύει ως τροφή για έναν επόμενο κ.ο.κ.

Σε αντίθεση όμως με τα φυσικά οικοσυστήματα, οι πόλεις έχουν έναν γραμμικό μεταβολισμό. Το μεγαλύτερο μέρος των πόρων που απαιτούνται εισάγεται στο σύστημα από τον εξωτερικό περίγυρο (από την υπαίθρο χώρα) και τα απόβλητά τους εξάγονται χωρίς ιδιαίτερη μέριμνα σε ποτάμια, θάλασσες, χωματερές, υπέδαφος και ατμόσφαιρα. Έχει υπολογιστεί ότι μια πόλη σαν την Αθήνα καταναλώνει ετησίως 10.000.000 τόνους πετρέλαιο, 20.000.000 τόνους οξυγόνο, 350.000.000 τόνους νερό, 1.200.000 τόνους τροφίμων, 500.000 τόνους χαρτί και πάνω από 1.500.000 τόνους τσιμέντο. Κατά αντιστοιχία παράγει σε ετήσια βάση 30.000.000 τόνους διοξειδίου του άνθρακα, 140.000 τόνους οξειδίων του άζωτου, 260.000 τόνους υγρών

²⁰ Βλ. Νικολαΐδου Σ, 1993, Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου, εκδόσεις Παπαζήση

αποβλήτων, 2.000.000 τόνους απορριμμάτων. Το πετρέλαιο έρχεται από τις διεθνείς αγορές, τα τρόφιμα από μακρινές αγροτικές περιοχές (και όχι μόνο της Ελλάδας), το νερό από τον Μόρνο και τα οικοδομικά υλικά από τα απανταχού της χώρας λατομεία. Τα υγρά απόβλητα αποβάλλονται στον Σαρωνικό (ευτυχώς ένα μεγάλο μέρος υφίσταται πλέον επεξεργασία) ενώ για τα σκουπίδια αναζητούνται εναγωνίως καινούργιοι τόποι απόθεσης. Η ιδέα είναι λοιπόν, αν όχι να κλείσει ο κύκλος, τουλάχιστον να μειωθούν τα ποσοστά των εισροών και των εκροών. Αυτό είναι ένα πρώτο και απαραίτητο βήμα στην κατεύθυνση της βιωσιμότητας.

Η ιδέα της βιωσιμότητας (ή της αειφορίας) γεννήθηκε με την περιβαλλοντική κρίση, που έπληξε με έναν τρόπο απροσδόκητο τις σύγχρονες πόλεις. Πολλές από τις «κατακτήσεις» του σύγχρονου πολιτισμού, έγιναν μπούμερανγκ και πολλές φορές αντιστρατεύθηκαν τον ίδιο τον προορισμό τους. Η μαζική εισροή ενεργειακών πρώτων υλών θεωρήθηκε ως ένα απαραίτητο βήμα για τη βελτίωση των συνθηκών ζωής και για την εξυπηρέτηση των μεταφορικών μέσων. Το αποτέλεσμα ήταν, από ένα επίπεδο και πάνω, καταστροφικό. Οι μετακινήσεις έγιναν πολύ πιο δύσκολες και οι πόλεις φτάνουν συχνά στα όρια της κυκλοφοριακής ασφυξίας. Τα καυσαέρια από τη θέρμανση και τη βιομηχανία δημιούργησαν πρωτοφανή φαινόμενα ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Το ίδιο το κλίμα των πόλεων έχει αλλάξει δραματικά. Ένα από τα τελευταίως μελετηθέντα φαινόμενα είναι αυτό της θερμικής νησίδας.

Στην ύπαιθρο, η ηλιακή ακτινοβολία προσπίπτει στο έδαφος και στα φυτά και απορροφάται ο παράγοντας υγρασία. Στις πόλεις, το θερμικό ισοζύγιο αντιστρέφεται. Η ηλιακή θερμότητα εγκλωβίζεται στα κτίρια, τα πεζοδρόμια και την άσφαλτο, απορροφάται και αυξάνει τη θερμοκρασία τους. Έχει υπολογιστεί ότι η αύξηση αυτή μπορεί να φτάσει έως και τους 10°C. Αντίστοιχα αυξάνονται και οι απαιτήσεις για ψύξη κατά τη θερινή περίοδο. Έχει μετρηθεί για παράδειγμα ότι οι βαθμο-ώρες κλιματισμού στο κέντρο της Αθήνας είναι κατά 350% μεγαλύτερες από ότι στις περιφερειακές περιοχές. Αυτό φυσικά οδηγεί στην υπερκατανάλωση ηλεκτρικής ενέργειας για κλιματισμό, καθώς και στην μείωση της απόδοσης των κλιματιστικών. Μια από τις προτεινόμενες τεχνικές για τον περιορισμό του φαινομένου είναι η χρησιμοποίηση υλικών -στις επιφάνειες που δέχονται την άμεση ηλιακή ακτινοβολία- με χαμηλή απορροφητικότητα και μεγάλη ανακλαστικότητα. Μία άλλη είναι η αύξηση των περιοχών πρασίνου.

2.7 ΟΙΚΟΓΕΙΤΟΝΙΕΣ

Το τελευταίο χρονικό διάστημα γίνεται συχνή αναφορά από τις τοπικές αρχές στον όρο αειφόρος γειτονία στα πλαίσια της βιώσιμης ανάπτυξης. Ουσιαστικά αναφερόμαστε στην διαμόρφωση πολιτικών που στόχο έχουν την αξιοποίηση του ανθρώπινου κεφαλαίου προς την αξιοποίηση του φυσικού περιβάλλοντος αλλά και του εδαφικού κεφαλαίου μιάς περιοχής (Kyvelou et al., 2012). Συνήθως η έννοια της αειφόρου γειτονιάς αναφέρεται στην πυκνότητα της χωρικής ενότητας και τον πληθυσμό (δομημένο αστικό περιβάλλον ανά κάτοικο).

Η χωρική ενότητα φυσικά μπορεί να κατηγοριοποιηθεί σε κλίμακες όπως αναφέρει ο Hugh Barton (κλίμακα της γειτονιάς ,της μικρής πόλης,της πόλης ,κλίμακα κτίριο και κλίμακα του τόπου).Η εφαρμογή της έννοιας της οικογειτονιάς λειτουργεί καλύτερα στην μικροκλίμακα της γειτονιάς καθώς είναι πιο εύκολο να συνεργαστούν οι

εμπλεκόμενοι φορείς και οι κάτοικοι προς την επίτευξη του επιδιωκόμενου στόχου .Σύμφωνα με τον Barton υπάρχουν δώδεκα στόχοι για την βιωσιμότητα της γειτονιάς

Στόχοι	Δράσεις
Κοινωνικοί	
Ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας	Ενίσχυση της πολιτισμικής ζωής Ομάδες τοπικού ενδιαφέροντος Δημιουργία κοινωνικού περιβάλλοντος
Υγιείς συνθήκες διαβίωσης	Βελτίωση της ποιότητας του αέρα Δημιουργία Αθλητικού τρόπου ζωής (ποδηλασία)
Βελτίωση της ασφάλειας	Μείωση της εγκληματικότητας ,ατυχημάτων
Κοινωνική δικαιοσύνη	Εύκολη πρόσβαση στις τοπικές υπηρεσίες Ίσες ευκαιρίες στα νοικοκυριά
Αύξηση του ενδιαφέροντος για συμμετοχή στα κοινά	Δημιουργία τοπικών συμφερόντων
Ενδυνάμωση του αισθήματος της ελευθερίας επιλογών	Επιλογές για πολιτισμικές –κοινωνικές δραστηριότητες Δίκτυο μέσων μαζικής μεταφοράς

Οικονομικοί	
Εργασιακή αποκατάσταση	Εξασφάλιση θέσεων εργασίας Δια βίου μάθηση
Προώθηση οικονομικής ανάπτυξης	Ενθάρρυνση τοπικών επιχειρηματικών πρωτοβουλιών και δραστηριοτήτων
Περιβάλλον	
Ποιότητα εδάφους	Ενίσχυση της βιοποικιλότητας
Ενίσχυση της περιβαλλοντικής ποιότητας	Ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας και μείωση της ηχορύπανσης
Μείωση των εκπομπών αερίων	Δημιουργία κτιρίων χαμηλής ενεργειακής απόδοσης Προώθηση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας Μείωση της μετακίνησης με το αυτοκίνητο
Προστασία των φυσικών πόρων	Ανακυκλώσιμα υλικά Βιώσιμη διαχείριση υδάτων Μείωση της χρήσης μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας

Η αναβάθμιση της αστικής συγκρότησης μπορεί να επιτευχθεί μέσα από τον σχεδιασμό των γειτονιών με οικολογικό χαρακτήρα ώστε να διαμορφωθεί το μικροκλίμα της περιοχής και να δημιουργηθούν ποιοτικοί χώροι διαβίωσης.Οι οικογειτονιές πραγματοποιούνται λόγω κοινωνικό-οικονομικών και περιβαλλοντικών προβληματισμών.Σκοπός τους είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των κατοίκων ,η εφαρμογή ελέγχου και οργάνωσης της αστικής εξάπλωσης και η συνολική αναβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος .

Με τις μεταβολές σε επίπεδο γειτονιών ²¹:

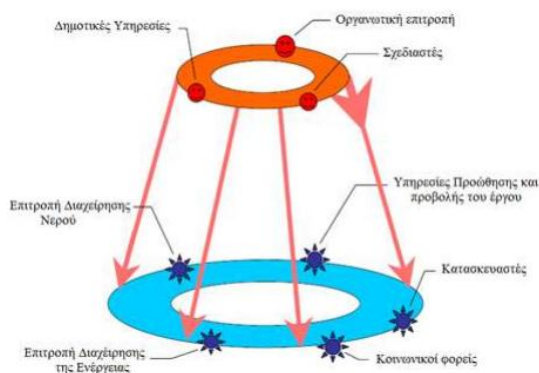
²¹ Βλ.Κυβέλου Στ., 2010, Από τη χωροταξία στη χωροδιαχείριση : Η έννοια του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού και της εδαφικής συνοχής στην Ευρώπη, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα, 2010

- Καλλιεργείται η αστική συνείδηση
- Αναπτύσσονται οι αστικές δραστηριότητες και η συνεργασία μεταξύ των φορέων
- Ενισχύεται η ενεργός κοινωνική και πολιτική συμμετοχή των πολιτών
- Προάγεται η συμμετοχή των κατοίκων στη συλλογική διαχείριση της δημόσιας ιδιοκτησίας

Η βιώσιμη γειτονιά βασίζεται στις αρχές της οικολογικής δόμησης που αποτελείται από την εξοικονόμηση ενέργειας των κτιρίων, την συνειδητή περιβαλλοντική επιλογή σχετικά με την θέση των κτιρίων, τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό των κτιρίων (υλικά, τρόπος κατασκευής κ.α), έλεγχος της συγκέντρωσης των ρύπων στην ατμόσφαιρα, χρήση παθητικών συστημάτων και η εναρμόνιση κτιρίων με το περιβάλλον.

Στον σχεδιασμό των οικογειτονιών σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν ο αερισμός των κτιρίων και ο ηλιασμός αλλά και η ανάπτυξη ισορροπίας μεταξύ των ιδιωτικών και των δημόσιων χώρων πρασίνου στην περιοχή. Ας μην ξεχνάμε ότι σε επίπεδο γειτονιών η φύτευση μπορεί να χρησιμεύσει και για την σκίαση των κτιρίων και ως συνέπεια στην μείωση θερμικών απωλειών των κτιρίων.

Η επίτευξη του στόχου δημιουργίας οικογειτονιών χρειάζεται την συνεργασία όλων των επλεκομένων όπως φαίνεται και στο παρακάτω σχήμα μέσα σε ένα κλίμα συντονισμού των δράσεων και σεβασμού στις δεσμεύσεις του σχεδίου.

Εικόνα 7. Ο κόνος των σχεδίων αιεφόρων γειτονιών

Πηγή : Taoufik Souami, *Montage et conduite de projets de quartiers durables en Europe*, PUCA, 2007

Ας μην ξεχνάμε ότι οι οικογειτονιές δεν περιορίζονται σε προϊόντα ένταξης νέων τεχνολογιών και εναλλακτικών μορφών ενέργειας αλλά αποτελούν και εκφάνσεις της μετατόπισης του σχεδιασμού από την κανονιστική μορφή του προς ένα διαχειριστικό εγχείρημα όπου βαρύτατο ρόλο διαδραματίζει το 'χωρικό μάρκετινγκ'²²

²² Βλ. Κυβέλου Στ., 2010, Από τη χωροταξία στη χωροδιαχείριση : Η έννοια του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού και της εδαφικής συνοχής στην Ευρώπη, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα, 2010

Εικόνα 8. Οικισμός Bedzed

Πηγή: www.inhabitat.com

Εργαλεία σχεδιασμού οικογειτονιών²³

- Το Eco-Town framework δίνει έμφαση στην εξέλιξη της τεχνολογίας των πράσινων κτιρίων ,της ενέργειας και των μεταφορών στις τεχνολογίες και στα υλικά τα οποία θα χρησιμοποιηθούν προκειμένου να υπάρξουν μηδενικές εκπομπές CO₂ και εξοικονόμηση ενέργειας .Το εργαλείο αναφέρεται σε νέους οικισμούς με τουλάχιστον 5000 κατοικίες που θα πρέπει να επιτύχουν καλή ποιότητα εγκαταστάσεων.Το πλαίσιο έχει 4 υποκατηγορίες τα 4 C (climate,connectivity,community,character)(κλίμα,συνδεσιμότητα,κοινότητα, χαρακτήρας).
- Το Bio Regional One Planet Living framework αποτελείται από 10 αρχές που οφείλουν να διέπουν τις βιώσιμες κοινότητες,μηδενικός άνθρακας, μηδενικά απόβλητα, βιώσιμα υλικά, εξοικονόμηση υδάτων, βιώσιμη χρήση γης, προστασία χλωρίδας, βιώσιμες μεταφορές, βιώσιμη τροφή, διαφύλαξη πολιτιστικής κληρονομιάς, χρήση πόρων της τοπικής οικονομίας.
- Η μέθοδος Med Eco-quartiers επιχειρεί να προσδιορίσει με ακρίβεια τα κριτήρια και τα εργαλεία για τη δημιουργία μιας οικογειτονιάς μέσα από την μελέτη των διαφορετικών πολιτισμών και προσεγγίσεων .Στο πλαίσιο αυτό αναπτύσσονται 4 εργαλεία Med ECO-urbanisme , Med ECO-constructibilite , Med eco gouvernance, Med ECO-sensibilisation.

Κριτήρια MED ECO-πολεοδομία
1. Κυβέρνηση και οργάνωση
2. Οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη
3. Φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον / αρχαιολογική κληρονομιά
4. Περιορισμός της αστικής διάχυσης
5. Τοπικές υπηρεσίες
6. φυσικά και κλιματολογικά χαρακτηριστικά

Εικόνα 9. Κριτήρια Med Eco-quartiers

Πηγή: Κυβέλου, 2010

²³ Βλ.Κυβέλου Στ., 2010,Από τη χωροταξία στη χωροδιαχείριση : Η έννοια του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού και της εδαφικής συνοχής στην Ευρώπη, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα, 2010

- Το εργαλείο LEED για την ανάπτυξη μιας οικογειτονίας υποδιαιρείται σε 5 υποκατηγορίες (έξυπνη τοποθεσία και σύνδεση, πρότυπο γειτονιάς και σχεδιασμός, πράσινες υποδομές και κτίρια, περιφερειακή πιστοποίηση προτεραιότητας, καινοτομία και διαδικασία σχεδιασμού). Το εργαλείο δίνει 5 αποτελέσματα ανάλογα με την περιβαλλοντική ποιότητα του κτιρίου, μη πιστοποιημένο, πιστοποιημένο, αργυρό, χρυσό και πλατινένιο.
- Τέλος η HQE Amenagement αποτελεί μια φιλόδοξη μεθοδολογία με βάση την ανατροφοδότηση από επιχειρησιακά σχέδια ανάπτυξης και βασίζεται στην επιχειρηματική και επαγγελματική λογική με στόχο τη δημιουργία μιας οικογειτονιάς για βελτίωση των επαγγελματικών πρακτικών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΠΟΛΗ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥΣ (INCLUSIVE CITY)

Σε πολλά μέρη του κόσμου, οι μάζες των εργαζομένων αποτελεί την πλειοψηφία των κατοίκων. Παράγουν αγαθά στα σπίτια τους και να πωλούν τρόφιμα ή είδη οικιακής χρήσης στους δρόμους οδηγούν ταξί η να εκτελούν σκληρή εργασία στα εργοτάξια και στα εργοστάσια Σε αυτούς και άλλους τρόπους, που κερδίζουν τα προς το ζην που στηρίζουν ολόκληρες οικογένειες, ενώ κάνοντας μια πραγματική συμβολή στην οικονομική ανάπτυξη και το ΑΕΠ.

Οι προσπάθειες αυτών των νόμιμων οικονομικών παραγόντων είναι ζωτικής σημασίας για τις πόλεις και τους πολίτες υπό το πρίσμα μιας συνεισφοράς ανεκτίμητης που είναι, κοινωνική και περιβαλλοντική. Η πεποίθηση για την μείωση της αστικής φτώχειας θα πρέπει να γίνει κτήμα σε όλους τους πολίτες κάθε χώρας.

Μια πόλη χωρίς αποκλεισμούς είναι αυτή που εκτιμά όλους τους ανθρώπους και τις ανάγκες τους εξίσου. Είναι αυτή στην οποία όλοι οι κάτοικοι, συμπεριλαμβανομένων των περιθωριοποιημένων, των οικονομικά ασθενέστερων, των εργαζομένων, έχουν μια αντιπροσωπευτική φωνή στη διακυβέρνηση, τον προγραμματισμό και τις διαδικασίες κατάρτισης του προϋπολογισμού, και να έχουν πρόσβαση στην αειφόρο διαβίωση, στην νόμιμη στέγαση και στις οικονομικά προσιτές βασικές υπηρεσίες όπως το νερό / υγιεινή και την ηλεκτρική ενέργεια.

Οι ανάγκες και οι απαιτήσεις των αστικών εργαζόμενων δεν είναι υπερβολικές. Οι εργαζόμενοι απαιτούν, πάνω απ όλα, χαμηλού κόστους, ασφαλή στέγαση και την οριοθέτηση τους με κανονισμούς που εκτιμούν τη δουλειά τους, επιτρέποντας εμπορικές δραστηριότητες σε κατοικημένες περιοχές. Προσιτές και αξιόπιστες βασικές υπηρεσίες ιδιαίτερα ύδρευσης, αποχέτευσης και ηλεκτρισμού είναι απαραίτητες για τη διαβίωση.

Σε έναν κόσμο που είναι για πρώτη φορά κυρίως αστικών και γρήγορα όλο και περισσότερο, οι προκλήσεις και τις ευκαιρίες που γνώρισε στις πόλεις είναι άνευ προηγουμένου. Από τη μια πλευρά, η μαζική αστικοποίηση φέρνει τεράστια πίεση στις κυβερνήσεις και την αγορά εξίσου. Οι τάξεις των φτωχών των πόλεων έχουν διογκωθεί, δημιουργώντας οξεία ζήτηση για προσβάσιμες και προσιτές υποδομές αγαθών και υπηρεσιών. Από την άλλη, η σημερινή αστικοποίηση στις αναδυόμενες χώρες είναι ρευστή. Πώς η κάθε πόλη να αντιμετωπίσει τις ανισότητες μεταξύ της αστικής οικονομίας και της στέρησης των φτωχών τάξεων των πολιτών τους; Πώς μπορούν οι φτωχογειτονιές να αντιπροσωπεύουν κόμβους της καινοτομίας .

Σήμερα ειδικότερα και με την αύξηση του ποσοστού ανεργίας, οι πόλεις υποχρεούνται να ενισχύσουν τη θέση των πολιτών τους στις δράσεις , ιδίως εκείνων με χαμηλότερο εισόδημα, οι οποίοι πλήττονται ιδιαίτερα από τις εκάστοτε αλλαγές

στην αγορά εργασίας. Η τοπική δράση δεν έχει την δυνατότητα να περιορίζεται στον τομέα της απασχόλησης, αλλά θα πρέπει επίσης να επικεντρωθεί στην ενίσχυση της ασφάλειας σε όλους τους άλλους τομείς της ζωής, όπως είναι και η στέγαση. Συγκεκριμένα ο κοινωνικός αποκλεισμός στην Αθήνα επικεντρώνεται στην διάκριση μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Αττικής. Συγκεκριμένα παρατηρείται συγκέντρωση των υψηλών κοινωνικά και επαγγελματικών στρωμάτων στα βορειοανατολικά και των χαμηλότερων προς την δυτική πλευρά. Παλαιότερα οι υψηλότερες εισοδηματικές τάξεις συγκεντρώνονταν στο κέντρο της Αθήνας. Η απουσία παρεμβάσεων κοινωνικής κατοικίας και πολεοδομικής αναδιάρθρωσης δημιούργησαν αυτές τις κοινωνικές ανισότητες σε επίπεδο πόλης στο Αττικό ιστό.

Στέγαση και απασχόληση είναι απόλυτα συνδεδεμένες αφού η απώλεια του ενός είναι πιθανό να οδηγήσει στην απώλεια του άλλου. Προκειμένου λοιπόν να διευκολυνθεί η ένταξη όλων των κατοίκων, η εξασφάλιση κοινωνικής στέγασης χωρίς αποκλεισμούς είναι πλέον προτεραιότητα η λήψη προληπτικών πολύπλευρων μέτρων από τους δήμους για την εξασφάλιση στέγασης όπως και ο συνδυασμός στόχων στέγασης, εκπαίδευσης και απασχόλησης τα οποία είναι ικανά να μειώσουν το μακροπρόθεσμο κοινωνικό κόστος που συνεπάγεται η επανένταξη στην αγορά εργασίας.

Διάφορα καινοτόμα δίκτυα επικεντρώνονται στην κοινωνική και αστική ένταξη μέσω της στέγασης. Εννέα πόλεις από επτά χώρες (Krakow, Newcastle, Rennes, Tallinn, Nantes, Iasi, Santiago de Compostela, Hamburg, Medway) συνεργάζονται για να βρουν τρόπους εξασφάλισης βιώσιμης και οικονομικά προσιτής παροχής στέγης και εγγύησης της κοινωνικής συνοχής μέσα από την κοινωνική σύνθεση και τη βιώσιμη στέγαση.

Θα δώσουμε μερικά παραδείγματα από το έργο: παροχή και πρόσβαση σε οικονομικά προσιτή και αξιοπρεπή στέγαση, επίσης η εξεύρεση τρόπων για τη διατήρηση του κόστους αγοράς και ανακαίνισης σε χαμηλά επίπεδα. Ωστόσο, η πρόληψη της απώλειας κατοικίας είναι κεντρικής σημασίας για την παροχή «στέγασης χωρίς αποκλεισμούς» και η προστασία των ενοικιαστών και των ιδιοκτητών από την χρεοκοπία αποτελεί προτεραιότητα. Για παράδειγμα, το έργο «Μονοπάτια για κάτω των 18 ετών» στο Newcastle upon Tyne, δείχνει πώς η απώλεια της στέγης μπορεί να αποφευχθεί με μια ολιστική προσέγγιση όσον αφορά στους νέους που αναζητούν διαμέρισμα. Το πρόγραμμα συγκεντρώνει πολλές δραστηριότητες στον τομέα της παροχής στέγης και της διαχείρισης κατοικιών για άτομα κάτω των 18 ετών που αναζητούν για πρώτη φορά διαμέρισμα. Λαμβάνουν στήριξη μέσω ελέγχου της τρέχουσας κατάστασης τους και μιας υπηρεσίας παροχής συμβουλών. Αν παρέχεται ένα διαμέρισμα, ο νέος ένοικος υποστηρίζεται μέχρι να σταθεροποιηθεί η κατάστασή του/της. Η επανένταξη των αστέγων είναι, επίσης, μια μεγάλη πρόκληση. Μερικά παραδείγματα, όπως το πρόγραμμα “Housing First” στη Φινλανδία, την Ολλανδία και τη Σκωτία είχε θετικά αποτελέσματα. Θεμελιώδης αρχή τους είναι να παρέχουν στους αστέγους πρόσβαση σε ανεξάρτητη και οικονομικά προσιτή στέγαση το συντομότερο δυνατόν.

Παρόλο ο τόπος απασχόλησης και ο τόπος κατοικίας έχουν αποσυνδεθεί με το πέρασμα του χρόνου, οι συντονισμένες δράσεις είναι ύψιστης σημασίας όσον αφορά στην υψηλή συγκέντρωση της ανεργίας σε διάφορες συνοικίες. Για παράδειγμα στο Βερολίνο, στην περιοχή Kiez, παρέχεται επαγγελματική κατάρτιση και εκπαιδευτικές ευκαιρίες σε ένα οίκημα της κοινότητας, το “Osloer Street Factory”. Η πόλη Weiz για παράδειγμα ήταν μια βιομηχανική πόλη για εκατό χρόνια. Στην πραγματικότητα, δραστηριοποιείται στον τομέα της βιομηχανίας από τον Μεσαίωνα, χάρη στο ποτάμι του που δεν παγώνει ποτέ τον χειμώνα.

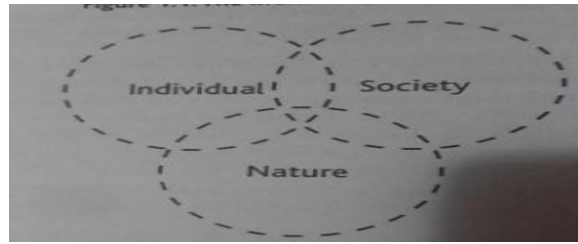
Σήμερα, η ηλεκτρο-μηχανολογία είναι η πιο σημαντική τοπική οικονομική δραστηριότητα, με δύο διεθνείς παίκτες: τη Siemens και τη Maschinenfabrik Andritz. Το κύριο πρόβλημα της πόλης είναι ότι δεν υπάρχει άμεση σύνδεση με τον αυτοκινητόδρομο. Ωστόσο, διατηρήθηκε σε ικανοποιητικό επίπεδο κατά τη διάρκεια της τελευταίας οικονομικής ύφεσης και το ποσοστό ανεργίας είναι ένα από τα χαμηλότερα στην Αυστρία. Η πόλη είναι πολύ δραστήρια και καινοτόμος σε περιβαλλοντικά θέματα. Για παράδειγμα, έχει μια μονάδα καύσης βιομάζας, που χτίστηκε το 2000, η οποία εξασφαλίζει σήμερα παροχή ενέργειας σε 1.600 διαμερίσματα και 65 βιομηχανικούς καταναλωτές. Ο στόχος είναι η ενεργειακή αυτάρκεια. Είναι πολύ καινοτόμος και λειτουργεί σαν ένα ηλιοτρόπιο, γυρίζοντας τακτικά προς τον ήλιο. Θεωρείται ότι η πόλη Weiz είναι μια ανθρώπινη σε μέγεθος πόλη, όπου τίποτα δεν είναι πολύ μακριά. Τονίζεται ότι τα αυτοκίνητα συμβάλλουν κατά 25% στην εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου στην Αυστρία. Από το 1990, οι εκπομπές που οφείλονται στην οδική κυκλοφορία έχουν αυξηθεί κατά 60%. Ορισμένες πρωτοβουλίες έχουν ήδη αναληφθεί για να προωθηθεί η πεζοπορία και η ποδηλασία: π.χ. υλοποίηση του προγράμματος γρήγορης εκμάθησης ποδηλάτου σε παιδικούς σταθμούς, με ειδικό εξοπλισμό.

3.2 ΤΟΠΟΙ ΥΨΗΛΗΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Ο αειφορικός σχεδιασμός μιας πόλης με βάση κυρίως τις αρχές της οικολογικής δόμησης και της βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής είναι η δημιουργία ενός ελκυστικού και λειτουργικά οργανωμένου κοινωνικού περιβάλλοντος τόσο για τους κατοίκους, τους εργαζόμενους όσο και τους επισκέπτες. Έτσι θα προσφέρεται καλή ποιότητα ζωής με παράλληλη άνθηση της τοπικής οικονομίας με επίκεντρο την προστασία του περιβάλλοντος. Όλο αυτό αντανακλά μια μακροπρόθεσμη και εξελικτική διαδικασία με κύριο στοιχείο την ισορροπία μεταξύ παραγωγής αγαθών και φυσικών πόρων. Σε ότι αφορά τον αστικό σχεδιασμό και την ενέργεια, αστική βιώσιμη ανάπτυξη σημαίνει ευελιξία, προσαρμοστικότητα έτσι ώστε να επιτρέπονται μελλοντικές μεταβολές χωρίς να επηρεάζονται οι δομικές και λειτουργικές συνθήκες των κτιρίων. Ο αστικός δημόσιος χώρος είναι αποτέλεσμα και προϊόν της ίδιας της κοινωνίας που τον διαμόρφωσε και τον χρησιμοποιεί, αντικατοπτρίζοντας την ίδια. Ο σχεδιασμός των αστικών δημόσιων χώρων αποκαλύπτει τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της κάθε κοινωνίας, τη σχέση των ανθρώπων μεταξύ τους, τις μορφές εξουσίας, τη σχέση της κοινωνίας με το φυσικό και το δομημένο περιβάλλον αλλά και τις αισθητικές της βάσεις.²⁴

Η έννοια της ποιότητας ζωής εμφανίζεται τις τελευταίες δεκαετίες ιδιαίτερα στις ανεπτυγμένες χώρες του δυτικού κόσμου οι οποίες αντιμετώπισαν σωρευτικά τις συνέπειες της υπερ-διόγκωσης των μεγαλουπόλεων και των κοινωνικών προβλημάτων της πολιτισμικής παγκοσμιοποίησης που υποβάθμισε το αστικό αλλά και το φυσικό περιβάλλον. Η ποιότητα ζωής εξασφαλίζεται όταν το ατομικό συμφέρον και το κοινωνικό μπορούν να συνυπάρχουν .

²⁴ Βλ.Σακύλας Ε,Η μορφή του αστικού δημόσιου χώρου στις πρώτες αστικές κοινωνίες

Εικόνα 10. Σύνδεσμοι

πηγή Richard REES ,urban designer

Είναι γεγονός πως η σταδιακή πρόοδος της ανθρωπότητας ως προς τη δυνατότητα μιας πιο ισόρροπης κάλυψης των βασικών βιοτικών αναγκών, πχ. διατροφή, στέγαση, ασφάλεια, κ.λπ., έδωσε το έναυσμα για τη φυσιολογική απαίτηση κάλυψης κοινωνικών και ψυχικών αναγκών, πχ. εκπαίδευση, πολιτισμός, προσβασιμότητα, επικοινωνία, ισότητα, κ.λπ. Συνακόλουθα, ο πολίτης εμφανίζει πλέον απαιτήσεις από το αστικό περιβάλλον στο οποίο καλείται να ζήσει, να δημιουργήσει και να παράξει εργασία. Αυτό αντικατοπτρίζεται στις προδιαγραφές σχεδιασμού του τεχνητού, δομημένου περιβάλλοντος, αλλά και στην προστασία και διαχείριση της φυσικής και της πολιτιστικής / αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, όπως θα σχολιάσουμε παρακάτω.

Σήμερα ο σύγχρονος σχεδιασμός έχει να αντιμετωπίσει νέες προκλήσεις όσον αφορά τους αστικούς δημόσιους χώρους. Τα νέα δεδομένα σημαίνουν νέα χαρακτηριστικά της κοινωνίας. Η εικόνα της πόλης αντικατοπτρίζει την εικόνα της παγκόσμιας κοινωνίας στην οποία οι άνθρωποι δεν επικοινωνούν μεταξύ τους. Σε αυτό δε το σκηνικό ακόμα περισσότερο αντικατοπτρίζεται η σχέση των ανθρώπων και της κοινωνίας με το περιβάλλον.

Ο δημόσιος χώρος ως μορφή, φιλοσοφία και ελευθερίες / δυνατότητες που προσφέρει είναι κομβικό ζήτημα για τη δημιουργία τόπων υψηλής ποιότητας. Σε πολλές περιπτώσεις πόλεων ο σχεδιασμός εγκλωβίζεται στην απαίτηση να εμπλουτίσει απλά την πόλη με ότι φαινομενικά της λείπει και όχι να αφουγκραστεί τις ανάγκες και το σφυγμό της κοινωνίας. Για το λόγο αυτό όλες οι πόλεις διαθέτουν πλατείες, πάρκα, χώρους περιπάτου, σημεία αξιολογής θέας, κ.λπ., όμως οι τόποι αυτοί δε σφύζουν σε όλες τις πόλεις από κατοίκους και επισκέπτες.

Στις σύγχρονες μεγαλουπόλεις και κοινωνίες χαρακτηριστικό τους αποτελεί η επέκταση, η οικονομική ανάπτυξη, καθώς και η ανταγωνιστικότητα. Το μοντέλο που σχετίζεται με την αειφόρο δόμηση και ανάπτυξη καθώς και καλύτερη διαχείριση των φυσικών πόρων είναι το μοντέλο των οικισμών υψηλής πυκνότητας και μικτής χρήσης γης. Η μικτή χρήση γης αποσκοπεί στην καλύτερη αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων της εγγύτητας, ώστε να ελαχιστοποιούνται οι ανάγκες μετακινήσεων μεταξύ κατοικίας, καταστημάτων και τόπου εργασίας. Αλλά και η υιοθέτηση αρχών βιοκλιματικού σχεδιασμού κρίνεται όλο και περισσότερο αναγκαία.²⁵

Διακρίνοντας τους τόπους σε φυσικούς και ανθρωπογενείς, οι δεύτεροι ουσιαστικά περιλαμβάνουν το σύνολο της ανθρώπινης δραστηριότητας, όπως αυτή εμφανίζεται στα τεκμήρια που αποδεικνύουν ανθρώπινη παρουσία, υλικά και άυλα, σύγχρονα και ιστορικά.

²⁵ Σακύλας Ε,Η μορφή του αστικού δημόσιου χώρου στις πρώτες αστικές κοινωνίες

Το περιβάλλον λοιπόν μπορούμε να το χωρίσουμε σε δύο μεγάλες κατηγορίες²⁶:

- 1 Φυσικό περιβάλλον, όπου εμπεριέχονται όλοι οι φυσικοί σχηματισμοί καθώς και οι κλιματολογικές συνθήκες κατά τόπους.
- 2 Ανθρωπογενές περιβάλλον, όπου εμπεριέχονται όλες οι ανθρώπινες δραστηριότητες, δηλαδή το λεγόμενο δομημένο ή αστικό περιβάλλον.

Το ενδιαφέρον σήμερα στρέφεται στο αστικό περιβάλλον καθώς είναι το νέο πεδίο αναφοράς και δράσης.

“Προβλήματα που πρέπει να αντιμετωπίσει ο αστικός σχεδιασμός για τη βελτίωση του αστικού μικροκλίματος είναι²⁷:

- 1 Η πυκνότητα και το σύστημα δόμησης
- 2 Η γεωμετρία των αστικών χαραδρών (street canyon effect)
- 3 Οι ιδιότητες εξωτερικών επιφανειών (ανακλαστικότητα ,θερμοχωρητικότητα, απορροφητικότητα)
- 4 Η έλλειψη υπαίθριων χώρων και ειδικότερα ένα οργανωμένο δίκτυο αυτών
- 5 Η έλλειψη πράσινων και υδάτινων επιφανειών
- 6 Η έκλυση ρύπων και η κατανάλωση των φυσικών πόρων από μεγάλη χρήση μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας
- 7 Η δυσκολία αερισμού και δροσισμού του αστικού ιστού της πόλης
- 8 Η ρύπανση του αέρα και η ηχορύπανση
- 9 Η αύξηση της θερμοκρασίας στον αστικό ιστό της πόλης (heat island effect)”

Επιπλέον άλλοι παράγοντες που συμβάλλουν στην νέα δομή της αστικής ανάπτυξης αρνητικά είναι το αστικό μικροκλίμα το οποίο είναι ιδιαίτερα περίπλοκο εξαιτίας του αριθμού και της ποικιλίας των παραγόντων που παρεμβαίνουν σε αυτό. Οι σημαντικότεροι είναι η πυκνότητα της δόμησης, η έλλειψη χώρων πρασίνου, η αυξημένη παραγωγή ρύπων και η απορριπτόμενη θερμότητα από τις ανθρωπογενείς δραστηριότητες. Επίσης ένας πολύ σημαντικός παράγοντας είναι και τα δομικά υλικά και οι τελικές επιφάνειες των κτιρίων και των οριζόντιων επιφανειών.²⁸

Άλλοι σημαντικοί παράγοντες αποτελούν περιβαλλοντικά προβλήματα όπως το φαινόμενο της αστικής θερμικής νησίδας (urban heat island effect). Ως «αστική θερμική νησίδα» χαρακτηρίζεται μια αστική περιοχή όπου η θερμοκρασία είναι υψηλότερη από την θερμοκρασία των περιοχών που την περιβάλλουν. Το φαινόμενο της αστικής θερμικής νησίδας παρατηρείται σε όλες τις πόλεις και είναι μάλλον η πιο έκδηλη από τις επιπτώσεις που προκαλεί η αστικοποίηση. (Μουτσιόπουλος, 2005, όπως αναφέρεται στο Σιούτας, 2011).

Στο σημείο αυτό και επειδή ειδικά στις ελληνικές πόλεις η σχέση του πολίτη με το πράσινο είναι προβληματική θα επιχειρήσουμε ορισμένες τοποθετήσεις αναφορικά με το κομβικό ζήτημα της παρουσίας / απουσίας πρασίνου. Το πράσινο των πόλεων,

²⁶ Οικονομόπουλος Γ, Παπαζάνη Ι, 2009, Το νερό ως στοιχείο ελέγχου του μικροκλίματος στις πλατείες της Αθήνας

²⁷ Βλ. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, 2001, «Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός Πόλεων και Ανοικτών Χώρων»

²⁸ Βλ. Σακύλας, Ε, Η μορφή του αστικού δημόσιου χώρου στις πρώτες αστικές κοινωνίες

αναφερόμενο ως «αστικό πράσινο» αποτελεί μια σχεδιασμένη διαμόρφωση που προβλέπεται από το γενικό πολεοδομικό σχεδιασμό και διαφοροποιείται στις εξής περιπτώσεις²⁹

- 1 Κοινόχρηστοι χώροι αστικού πρασίνου, πχ. πάρκα, άλση, πλατείες, νησίδες πρασίνου, κ.λπ.
- 2 Χώροι πρασίνου, ή σωστότερα φύτευσης, που προβλέπονται υποχρεωτικά εντός των οικοδομήσιμων οικοπέδων, δημόσιων και ιδιωτικών, και συνδυάζονται με το σχεδιασμό των κτιρίων. ”

Εικόνα 11. Πολιτιστικό χωριό Λέμπας, Πηγή:

http://mmbiz.qpic.cn/mmbiz_jpg/kcicTRA7sQrcNRBicE7S9dia5AMycNiby18PZuLEo4cBLDTQgLMJpz9nBWMVDkJYwqcGsVfDiazic7O2BSibQiamWTD5xg/640?wx_fmt=jpeg&tp=webp&wxfrom=5&wx_lazy=1

Η σύγκυση προκύπτει κατά τον εκφυλισμό του αστικού πρασίνου σε δενδροστοιχίες επί των πεζοδρομίων, οι οποίες στα περιορισμένους πλάτους συνήθη, πχ. αθηναϊκά πεζοδρόμια μάλλον προβληματικές είναι ως προς τη διέλευση πεζών ή χειρότερα πχ. αναπηρικών αμαξιδίων. Επίσης η χρήση πανομοιότυπων τύπων βλάστησης, πχ. οι νερατζιές της Αθήνας, διαμορφώνει ένα βαρετό αστικό τοπίο της επανάληψης. Ομοίως προβληματική είναι και η τυχηματική, σποραδική φύτευση μεγαλύτερων και διαφορετικών ειδών δέντρων στους δημόσιους χώρους.

²⁹ Βλ. Βαταβάλη Φ, Μπελαβίλας (2009), Πράσινο και ελεύθεροι χώροι στην πόλη

Σύμφωνα με τους Βαταβάλη και Μπελαβίλα, το αστικό πράσινο οφείλει ³⁰:

- 1 Να έχει μία σημαντική αναλογία έκτασης ανά κάτοικο
- 2 Να λαμβάνει υπόψη το μικροκλίμα της περιοχής
- 3 Να προκύπτει από σωστή επιλογή ειδών προς φύτευση και συνδυασμούς φύτευσης
- 4 Να παρέχει σκίαση ή διαφάνεια ανάλογα με τις ανάγκες και την εποχή του χρόνου
- 5 Να σχεδιάζεται σε ζώνες που συνδέονται δημιουργώντας δίκτυα αστικού πρασίνου
- 6 Να συνδυάζεται με δίκτυα πεζόδρομων, πεζο-ποδηλατόδρομων, πλατειών, κ.λπ.’

Από την άλλη πλευρά το πράσινο που συνοδεύει και διαμορφώνει τον υπαίθριο χώρο των οικοπέδων με κτίσματα πρέπει να είναι σχεδιασμένο σύμφωνα με την αρχιτεκτονική λύση των κτιρίων και να εντάσσεται στο ανάγλυφο των οικοπέδων έχοντας ισχυρή παρουσία. Εδώ υπεισέρχεται και το ζήτημα μιας υποχρέωσης για πιο δυναμική συμμετοχή του πρασίνου στον αρχιτεκτονικό σχεδιασμό περιβάλλοντος χώρου κτιρίων μέσω των σχετικών οικοδομικών κανονισμών. Επίσης γενικά να αποθαρρύνεται η κοπή / απομάκρυνση προ-υφιστάμενης φύτευσης, κυρίως δέντρων, σε ιδιωτικά και δημόσια οικόπεδα.

Το αστικό πράσινο συμβάλλει στη φυσική και ψυχολογική ανάταση και ευχαρίστηση, αλλά και την κοινωνική αναζωογόνηση των ανθρώπων και των πόλεων. Είναι σημαντικό να συνδυάζεται με χώρους στάσης, παρατήρησης και απόλαυσης. Ως προς τις εκτεταμένες φυτοτεχνικές διαμορφώσεις, ειδικά σε δημόσιους χώρους, επιβάλλεται η μελέτη από αρχιτέκτονα τοπίου και γεωπόνο.

Το αστικό πράσινο αποτελεί συστατικό στοιχείο στις μελέτες αστικής ανάπλασης, όμως η έννοια της ανάπλασης είναι πολύ πιο ευρεία και αποτελεί έναν τρόπο αναβάθμισης του αστικού περιβάλλοντος, εξαιρετικά δημοφιλές, ενόσω τα προβλήματα του αστικού χώρου αδυνατούν να αντιμετωπιστούν με τα βασικά πολεοδομικά και νομοθετικά εργαλεία.

Σύμφωνα με το Άρθρο 8 του Νόμου 2508/1997 (ΦΕΚ 124/Α΄/13-6-1997) με θέμα: «Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις», ως «ανάπλαση» ορίζεται: *«το σύνολο των κατευθύνσεων, μέτρων, παρεμβάσεων και διαδικασιών πολεοδομικού κοινωνικού, οικονομικού, οικιστικού και ειδικού αρχιτεκτονικού χαρακτήρα, που προκύπτουν από σχετική μελέτη και που αποσκοπούν κυρίως στη βελτίωση των όρων διαβίωσης των κατοίκων, τη Βελτίωση του δομημένου περιβάλλοντος, την προστασία και ανάδειξη των πολιτιστικών, ιστορικών μορφολογικών και αισθητικών στοιχείων και χαρακτηριστικών της περιοχής».*

Στο ίδιο Άρθρο του παραπάνω Νόμου τονίζεται πως «περιοχές ανάπλασης» χαρακτηρίζονται εκείνες στις οποίες συντρέχουν προβλήματα όπως: υψηλή πυκνότητα δόμησης, απουσία κοινωφελών χώρων, αντικρουόμενες χρήσεις γης που χρήζουν αναδιοργάνωσης, ελλειμματική προστασία και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής

³⁰ Βλ.Βαταβάλη Φ, Μπελαβίλας (2009), Πράσινο και ελεύθεροι χώροι στην πόλη

και πολιτιστικής κληρονομιάς, προβλήματα στις υποδομές του οικιστικού περιβάλλοντος.

Η υποβάθμιση του αστικού περιβάλλοντος ακολουθείται πάντοτε από κοινωνικά προβλήματα και μειωμένη στήριξη της οικογένειας, της χρήσης κατοικίας, της γειτονιάς και της κοινωνικής σύγκλισης και επικοινωνίας. Συνήθη επακόλουθα είναι η εγκληματικότητα, ο κοινωνικός ρατσισμός και η αυθαίρετη δόμηση, όπως και η εγκατάλειψη και απώλεια των διατηρητέων κελυφών. Η αναβάθμιση μέσω των αναπλάσεων μπορεί να είναι ήπιας μορφής ή και ριζικής επέμβασης στο προβληματικό αστικό τοπίο.

Ζητήματα που απαιτούν προσοχή είναι³¹:

- 1 Η προστασία των ασθενέστερων τάξεων από την αύξηση των αξιών γης
- 2 Τα φαινόμενα εκδίωξης περιθωριοποιημένων κοινωνικών ομάδων
- 3 Η τακτική οργανωμένου σφετερισμού της γης
- 4 Η αύξηση συντελεστών δόμησης και η ανέγερση μη-ενταγμένων κατασκευών
- 5 Η εκμετάλλευση των ιστορικών και φυσικών αρετών της ταυτότητας του τόπου

Να γίνει κατανοητό ότι η ανάπλαση αφορά τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των ανθρώπων και την προστασία των ιδιαιτεροτήτων του τόπου, δεν ταυτίζεται με τον «εξωραϊσμό» που ενδεχομένως οραματίζονται οι επενδυτές. Επίσης είναι σχεδόν βέβαιο πως οι υποβαθμισμένες περιοχές διαθέτουν δυναμικό προς αξιοποίηση και συνήθως είναι ιστορικά κελύφη, παλαιά βιομηχανικά συγκροτήματα, θαλάσσιο μέτωπο, αρχαιολογικοί χώροι, μη-οργανωμένο πράσινο, κ.α. Η αξιοποίηση, συντήρηση και προστασία των στοιχείων αυτών και η εξασφάλιση της βιωσιμότητάς τους αποτελεί συστατικό στοιχείο αναπλάσεων που παράγουν αστικά περιβάλλοντα υψηλής ποιότητας. Η ανταποδοτικότητα της ανάπλασης θα σχετίζεται με την εγκατάσταση επενδυτικών λειτουργιών με σεβασμό στον εντόπιο πληθυσμό και στη φυσιογνωμία του τόπου, όπως και με την αύξηση της επισκεψιμότητας, του τουρισμού, την επιστροφή παλαιών κατοίκων, την ενίσχυση της χρήσης κατοικίας.

Αναφερθήκαμε παραπάνω ακροθιγώς στην αρχιτεκτονική κληρονομιά και ειδικά η Ελλάδα βρίθει μνημείων, ιστορικών διατηρητέων κτιρίων, αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, πολλά εκ των οποίων απαιτούν σωστικές επεμβάσεις αποκατάστασης ή μια οργανωμένη μεθοδολογία προβολής και ανάδειξής τους προς όφελος του κοινού. Πώς συνδέονται όμως τα ιστορικά μνημεία με τη δημιουργία τόπων υψηλής ποιότητας;

Σύμφωνα με το Άρθρο 1 της Σύμβασης της Γρανάδας (1985) που αποτελεί μέρος της ελληνικής νομοθεσίας, το Νόμο 2039/1992 (ΦΕΚ 124/Α'/13-4-1992) ορίζεται ότι «μνημεία» είναι: *«κάθε κατασκευή ιδιαίτερα σημαντική λόγω του ιστορικού, αρχαιολογικού, καλλιτεχνικού, επιστημονικού, κοινωνικού ή τεχνικού ενδιαφέροντος, συμπεριλαμβανομένων των εγκαταστάσεων ή διακοσμητικών στοιχείων που αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα τους»*. Στο ίδιο σημείο αναγνωρίζονται επίσης τα «αρχιτεκτονικά σύνολα» καθώς και οι «τόποι» δηλαδή αξιόλογα σύνθετα έργα ανθρώπων και της φύσης που συνιστούν γεωγραφικά οριοθετημένες ενότητες.

³¹ Βλ.Καούνη Δ., 2009,Ανάπλαση του Μεταξουργείου ,Χωρική και κοινωνική προσέγγιση μιας πολυπολιτισμικής συνοικίας της Αθήνας

Η έρευνα, αποκατάσταση και ανάδειξη της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς συμβάλλει στη βαθύτερη γνώση του ιστορικού μας παρελθόντος και έχει ουσιαστική εκπαιδευτική διάσταση. Ταυτόχρονα τα μνημεία έχουν ιδιαίτερες συναισθηματικές αξίες για τον εντόπιο αλλά και τον υπόλοιπο πληθυσμό, αξίες για την επιστημονική κοινότητα, αλλά επίσης διαθέτουν ισχυρό δυναμικό λειτουργικής, οικονομικής και κοινωνικο-πολιτικής αξίας, εφόσον φυσικά τύχουν σωστής διαχείρισης.

Οι τόποι που προστατεύουν τα τεκμήρια της ιστορίας τους και κυρίως τα εντάσσουν στο σύγχρονο αστικό τοπίο αναμφίβολα είναι τόποι υψηλής ποιότητας. Η σωστή προσέγγιση όμως των μνημείων είναι σύνθετη διαδικασία με πολλές παραμέτρους³²:

- 1 Επιστημονική έρευνα και τεκμηρίωση
- 2 Στερέωση, συντήρηση και αποκατάσταση
- 3 Ανάδειξη, προβολή και επικοινωνία
- 4 Ένταξη νέων λειτουργικών και χρήσεων
- 5 Αποτελεσματική βιώσιμη οικονομο-τεχνική διαχείριση

Ως προς τη δημοφιλή πρακτική της επανάχρησης αυτή οφείλει να γίνεται με σεβασμό στην ιδιαιτερότητα των ιστορικών χαρακτηριστικών του μνημείου και να εξυπηρετεί τις ανάγκες και απαιτήσεις της πόλης, συνεισφέροντας στην αναβάθμιση του τόπου. Σε αυτή τη λογική είναι πιθανές οι επεμβάσεις ή και προσθήκες σε ιστορικά μνημεία. Ειδικά η αξιοποίηση των αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων εμπλουτίζουν το αστικό τοπίο με αξιόλογους τόπους μνήμης και επίσκεψης που μπορούν να παραλάβουν και άλλες δραστηριότητες οι οποίες θα τους καταστήσουν ελκυστικούς στο ευρύ κοινό.

Σε αυτό συμβάλλει αναμφίβολα και μία σύγχρονη μουσειακή πολιτική που θα συνεργάζεται με το γενικό πλαίσιο διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς δεν υπάρχει ιστορική πόλη που να μη διαθέτει περισσότερα από ένα μουσεία, συχνά με πολύ διαφορετικό εκθεσιακό περιεχόμενο, μουσειακή στάση και επιμέρους δράσεις. Άλλωστε η μετατροπή ιστορικών κελυφών σε πολυχώρους πολιτισμού κερδίζει έδαφος ιδίως στα ιστορικά ευρωπαϊκά αστικά περιβάλλοντα.

Φυσικά δε θα μπορούσαμε να παραβλέψουμε και τη σημασία της αρχιτεκτονικής στη δημιουργία τόπων υψηλής ποιότητας, καθώς η αρχιτεκτονική αποτελεί ανέκαθεν πράξη με βαθύτατες κοινωνικές προεκτάσεις και όχι αποκλειστικά τεχνική πράξη.

Το αστικό περιβάλλον ουσιαστικά σε επίπεδο κατασκευών περιλαμβάνει:

- 1 Τις κτιριακές κατασκευές (δημόσια και ιδιωτικά κτίρια)
- 2 Τις αστικές υποδομές

Τα κτίρια δεν περιλαμβάνουν μόνο τα υφιστάμενα, αλλά και αυτά που έπονται και θα πρέπει να κτιστούν με συγκεκριμένες προδιαγραφές και γνώμονα την ενταξιμότητά τους στη φυσιογνωμία του τόπου, αλλά και την ανάγκη αναβάθμισης του τόπου αυτού. Η συνύπαρξη των κτιρίων, συχνά με τόσο ετερογενείς προθέσεις, ρυθμούς, λειτουργίες, αποτελεί την πρόκληση μιας σύγχρονης, ανθρώπινης πόλης.

Δεν υπάρχει συγκεκριμένος ορισμός της «καλής» αρχιτεκτονικής, καθώς αυτή συνδυάζει την αισθητική, τη λειτουργικότητα, την ασφάλεια, την εργονομία, τη

³² Βλ.Πούλιος Ι Αλιβιζάτου Μ – Αραμπατζής Γ,Γιαννακίδης Α Καραχάλης Γ,ΕΥΧΑΡΙΣ ΜΑΣΧΑ – Μουλιου Μ Παπαδάκη Μ, – Προσύλης ,Τουλouπα Σ,2015, Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη

διάρκεια, την κατασκευαστική ποιότητα, ωστόσο αξιόλογη σύγχρονη αρχιτεκτονική είναι ευτυχώς παρούσα στις μέρες μας και γίνεται αντιληπτή μέσω της επίδρασής της στην απλή αντίληψη του κοινού αισθήματος των ανθρώπων που δε διαθέτουν ειδική επιστημονική γνώση. Είναι η εμπνευσμένη αρχιτεκτονική που αποτελεί συνέχεια του παρελθόντος σεβόμενη τον τόπο ενσωμάτωσής της, αλλά ταυτόχρονα καινοτομεί ως προς το μέλλον.

Η αντίληψη πως το προφίλ της αστικής αρχιτεκτονικής διαμορφώνεται από την ποιότητα των δημοσίων κτιρίων, πχ. Δημαρχείο, Καθεδρικός, σχολικά κτίρια, κ.α., είναι εν μέρει μόνο σωστή. Σε αυτούς τους χώρους διεξάγεται η επαφή της πόλης ως διοικητικό κέντρο με τους πολίτες ή εξυπηρετούνται βασικές λειτουργίες και δημόσιες ελευθερίες, πχ. εκπαίδευση, θρησκεία, κ.α., όμως με αυτή τη νοοτροπία εμμέσως αγνοείται η υποχρέωση να αναβαθμιστεί το αστικό περιβάλλον με ιδιωτικά κτίρια και κυρίως κατοικίες υψηλής αρχιτεκτονικής ποιότητας.

Οι διαφορές κρίνονται σε ουσιώδεις λεπτομέρειες και αντίστοιχες επιλογές των αρχιτεκτόνων και των άλλων εμπλεκόμενων στην κατασκευή, πχ. η απόφαση να «θυσιαστεί» μέρος των όρων δόμησης προκειμένου για μια καλύτερη ογκοπλαστική τοποθέτηση του κτηρίου στο περιβάλλον, η απόφαση να διαφοροποιηθεί ένα κτίριο από τη συμβατική λογική δόμησης και να χρησιμοποιήσει νέα, βελτιωμένα υλικά. Το γεγονός ότι κτίρια από σκυρόδεμα, τούβλινους τοίχους και επίχρισμα έχουν κατακλύσει τις ελληνικές πόλεις δε μας καθιστά και τόσο καινοτόμους.

Τα κτίρια όμως, δημόσια και ιδιωτικά, έρχονται να προστεθούν σε μια ήδη χωροταξικά και πολεοδομικά διαμορφωμένη περιοχή στην οποία υπάρχουν ή θα έπρεπε να προβλέπονται σχετικές υποδομές. Διακρίνουμε δύο κατηγορίες αστικών υποδομών³³:

- 1 Τεχνικές υποδομές, πχ. συγκοινωνιακές και αστικά δίκτυα, πχ. υδροδοτικό, ηλεκτροδοτικό, αποχετευτικό, τηλεπικοινωνιακό.
- 2 Κοινωνικές - κοινωφελείς υποδομές, πχ. παιδικοί σταθμοί, νοσοκομεία, κ.λπ.

Η ουσία των υποδομών στους τόπους αστικής ποιότητας δεν είναι να καλύπτουν απλώς απαιτήσεις βάσει αριθμητικών δεδομένων, αλλά να έχει προβλεφθεί και σχεδιαστεί η επέκτασή τους ακολουθώντας την προ-σχεδιασμένη επέκταση του αστικού χώρου και επίσης να μη λειτουργούν εις βάρος άλλων παραμέτρων της ποιότητας ζωής, όπως πχ. της υγείας, της ασφάλειας ή του φυσικού τοπίου.

Θα σχολιάσουμε ενδεικτικά τα Μέσα Μαζικής Μεταφοράς. Η ποιότητα των συγκοινωνιών, ή καλύτερα της αστικής μετακίνησης δεν εξαντλείται με δημιουργία αυθαίρετων πεζοδρομήσεων ή απαγόρευση κυκλοφορίας του αυτοκινήτου. Σύγχρονες αντιλήψεις όπως η βιώσιμη αστική κινητικότητα, οι συνδυασμένες μεταφορές, η πύκνωση των δικτύων στα μέσα σταθερής τροχιάς, οι υπόγειοι ή πολυώροφοι σταθμοί αυτοκινήτων, κ.α. συνδέονται με τη βελτίωση της καθημερινότητας.

Ως προς τις κοινωνικές υποδομές, ουσιώδης για την ποιότητα ζωής και τη διάπλαση αυριανών πολιτών είναι ο ρόλος του σχολικού περιβάλλοντος και είναι ουσιαστική η συμβολή του κτηριακού σχολικού κελύφους. Αυτό όμως συνήθως αντικατοπτρίζει τις απόψεις του εκπαιδευτικού συστήματος, συνεπώς σε τόπους όπου η στείρα

³³ Βλ. ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ Ι. ΑΜ, ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ Α. ΑΜ, ΜΑΜΟΥΝΗ Γ. Σ. ΑΜ, 2005 ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΖΩΝΩΝ ΧΡΗΣΕΩΝ ΓΗΣ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ Γ.Π.Σ.

εκπαίδευση έχει αντικατασταθεί από τη λογική της σφαιρικής παιδείας τα σχολικά κτίρια είναι πράγματι τόποι από όπου «δεν θες να φύγεις».

Συμπερασματικά, η οικονομική ευημερία, η κοινωνική ένταξη, η προστασία και βελτίωση του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, η αξιολογη αρχιτεκτονική δημιουργία, μπορούν να αποτελέσουν αλληλοσυμπληρούμενους στόχους μιας στρατηγικής για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Άλλωστε η αστική ανάπτυξη αποτελεί μία από τις μεγάλες προκλήσεις της ευρωπαϊκής πολιτικής συνοχής, δεδομένου ότι σημαντικός αριθμός ανθρώπων διαμένει σε πόλεις. Η συγκέντρωση μεγάλου αριθμού ανθρώπινου δυναμικού στα αστικά κέντρα δημιουργεί τόσο δυνατότητες και ευκαιρίες ανάπτυξης, όσο και σειρά προβλημάτων και ζητημάτων που θα πρέπει να αξιοποιηθούν και να αντιμετωπιστούν βάσει μιας ολοκληρωμένης προσέγγισης.

Οι σύγχρονες πόλεις, πέρα από το γεγονός ότι αποτελούν οικονομικά στοιχεία και αγορές, διαθέτουν και μια μεγάλη ικανότητα και δυνατότητα να προωθούν την ανάπτυξη κοινοτήτων, την κοινωνική συνοχή και την πολιτιστική ταυτότητα. Σήμερα βέβαια στην οικονομική κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει η χώρα μας, η οικονομική ανάπτυξη είναι βιώσιμη όταν συνοδεύεται από μέτρα για τη μείωση της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, το θέμα του βιώσιμου χαρακτήρα της ανάπτυξης συνδέεται άρρηκτα με την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών προβλημάτων που επηρεάζει άμεσα την ποιότητα ζωής των κατοίκων. Έτσι η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος αποτελεί βασικό παράγοντα για την ενίσχυση της ελκυστικότητας των πόλεων. Σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (COM 2006), 13/07/2006) με τίτλο «Πολιτική Συνοχής και Πόλεις:

‘Η Συμβολή των Πόλεων και των Πολεοδομικών Συγκροτημάτων στην Ανάπτυξη και την Απασχόληση στις Περιφέρειες», θα πρέπει να ληφθούν υπόψη 4 βασικά σημεία³⁴:

- 1 Ελκυστικότητα των πόλεων (προσβασιμότητα και κινητικότητα, πρόσβαση τις υπηρεσίες, προστασία και βελτίωση του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος, ενεργητικές πολιτικές ανάπτυξης πολιτιστικής δραστηριότητας, κ.α.)
- 2 Υποστήριξη της καινοτομίας, του επιχειρηματικού πνεύματος και της οικονομίας της γνώσης (μέτρα υπέρ των ΜΜΕ και των πολύ μικρών επιχειρήσεων, καινοτομία και οικονομία της γνώσης για την προώθηση της ανάπτυξης, κ.α.)
- 3 Δημιουργία περισσότερων και υψηλότερης ποιότητας θέσεων απασχόλησης (βελτίωση της απασχολησιμότητας μέσω της αύξησης του μορφωτικού επιπέδου και της επαγγελματικής κατάρτισης, κ.α.)
- 4 Εξομάλυνση και μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων και προώθηση της ισότητας των ευκαιριών (προώθηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης και της ισότητας των ευκαιριών, ενίσχυση της ασφάλειας των πολιτών, κ.α.) ’

Επιπλέον, σημαντικό ζήτημα για τη βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης αποτελεί η Διακυβέρνηση. Οι πόλεις είναι αναγκαίο να επινοήσουν αποτελεσματικούς τρόπους

³⁴ Βλ. COM, 2006, Ανακοίνωση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων στο Συμβούλιο και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (COM 2006), 13/07/2006) με τίτλο «Πολιτική Συνοχής και Πόλεις: Η Συμβολή των Πόλεων και των Πολεοδομικών Συγκροτημάτων στην Ανάπτυξη και την Απασχόληση στις Περιφέρειες»

διακυβέρνησης οι οποίοι θα σέβονται τη θεσμική οργάνωση του κράτους και θα επιτρέπουν την διαχείριση όλων των πτυχών της αστικής ανάπτυξης. Τέλος, σημαντική παράμετρος στην επιτυχία του στρατηγικού σχεδιασμού για την αστική ανάπτυξη είναι η συμμετοχή των πολιτών. Η συνεισφορά των κατοίκων της πόλης στον κοινωνικό διάλογο μπορεί να προσδώσει αυξημένη νομιμότητα και αποτελεσματικότητα στις ενέργειες της δημόσιας εξουσίας.

Η στρατηγική ανάπτυξης των πόλεων έρχεται να υπηρετήσει τις πολιτικές της αειφορίας και της βιωσιμότητας όπως αυτές εφαρμόζονται την τελευταία εικοσαετία στην Ευρώπη αλλά και διεθνώς. Οι αρχές της βιώσιμης πόλης και της αειφορικότητας για πρώτη φορά διατυπώθηκαν στη σχετική έκθεση της Επιτροπής G.H. Brundtland του ΟΗΕ το 1991 «Το κοινό μας μέλλον», που αποτελεί συνέχεια της “Agenda 21”, καθώς και του «Σχεδίου του Γιοχάνεσμπουργκ». Βιώσιμη ανάπτυξη είναι η ανάπτυξη, η οποία ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν τις δικές τους ανάγκες.

‘Οι στόχοι πολιτικής του Πλαισίου Δράσης για την Αειφόρο Αστική Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση όπως αναφέρεται στη σχετική έκθεση του 1998 αφορούν σε³⁵:

- 1 Ενδυνάμωση της οικονομικής ευημερίας και της απασχόλησης σε μικρά και μεγάλα αστικά κέντρα
- 2 Προώθηση της ισότητας, της κοινωνικής ένταξης και της αναζωογόνησης των υποβαθμισμένων αστικών ζωνών
- 3 Προστασία και βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος: τοπική και παγκόσμια αειφορία
- 4 Συμβολή στην καλή διακυβέρνηση των αστικών περιοχών και στην ενίσχυση του τοπικού δυναμικού’

Η ενσωμάτωση της αστικής διάστασης ενυπάρχει στην πολιτική Συνοχής 2014-2020. Μετά την ολοκλήρωση των προτάσεων των Κανονισμών για την περίοδο 2014-2020 (νομοθετικές προτάσεις) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ξεκίνησε ο διάλογος στο Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, ο οποίος θα οδηγήσει στην υιοθέτηση των κανονισμών της πολιτικής για τη νέα προγραμματική περίοδο. Η προετοιμασία της πολιτικής συνοχής 2014-2020 έχει καταλήξει με τη διαμόρφωση των προτάσεων των Κανονισμών των Διαρθρωτικών Ταμείων που θα εφαρμοστούν στην πράξη. Στο πλαίσιο αυτό οι προβλέψεις για τις πόλεις περιλαμβάνονται στην έκθεση Ολοκληρωμένη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη - Πολιτική Συνοχής 2014-2020, σύμφωνα με την οποία στόχος είναι οι ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις που ενισχύουν την αστική ανάπτυξη.

‘Την περίοδο αυτή, δίνεται η ευκαιρία στις πόλεις να σχεδιάσουν αλλά και να υλοποιήσουν πλήρως ολοκληρωμένες στρατηγικές, οι οποίες συνδυάζουν τους πόρους διαφορετικών αξόνων προτεραιοτήτων και επιχειρησιακών προγραμμάτων. Συγκεκριμένα προτείνονται³⁶:

³⁵ Βλ.ΕΕ,1998,Πλαισίου Δράσης για την Αειφόρο Αστική Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση

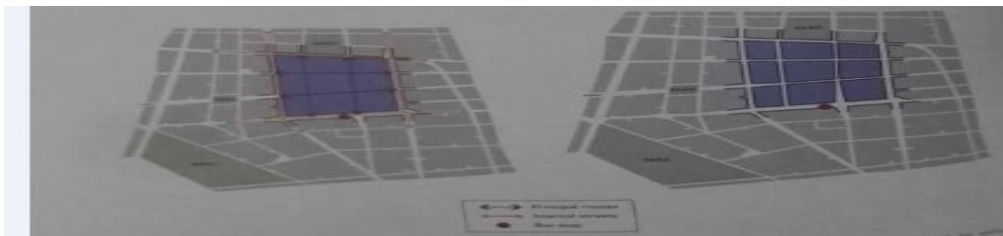
³⁶ Βλ.ΕΕ,2014, Ολοκληρωμένη Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη - Πολιτική Συνοχής 2014-2020

- 1 Ολοκληρωμένες επενδυτικές στρατηγικές, με μια πιο στρατηγική και ολιστική προσέγγιση
- 2 Χρηματοδότηση υπό χωριστή διαχείριση για την ολοκληρωμένη βιώσιμη αστική ανάπτυξη
- 3 Πλατφόρμα αστικής ανάπτυξης
- 4 Καινοτόμες αστικές δράσεις
- 5 Μεγαλύτερη έμφαση στην αστική ανάπτυξη σε στρατηγικό επίπεδο
- 6 Βελτιωμένα εργαλεία για την υλοποίηση ολοκληρωμένων δράσεων
- 7 Αυξημένες ευκαιρίες αντιμετώπισης αστικών προκλήσεων που καλύπτονται από τις επενδυτικές προτεραιότητες
- 8 Χρηματοοικονομικά εργαλεία
- 9 Δικτύωση

Με βάση τη σημασία που αποδίδεται στην αποτελεσματική εφαρμογή της στρατηγικής σε τοπικό επίπεδο, η Επιτροπή των Περιφερειών της Ε.Ε. έχει δημιουργήσει την πλατφόρμα παρακολούθησης της στρατηγικής «Ευρώπη 2020», στην οποία συμμετέχουν περισσότερες από 160 περιφέρειες και πόλεις. Το 2012, κατάρτισε το Εγχειρίδιο επί της στρατηγικής «Ευρώπη 2020» για τους δήμους και τις περιφέρειες, το οποίο εξηγεί πως μπορούν να συμβάλουν οι τοπικές και περιφερειακές αρχές στην υλοποίηση της στρατηγικής αυτής.

Τα παραπάνω συνηγορούν υπέρ της διαμόρφωσης νέων και ελπιδοφόρων τάσεων για την ευρωπαϊκή πόλη και ο απόηχός τους μέσω της Ε.Ε. φθάνει σταδιακά και στην Ελλάδα. Είναι πολύ σημαντικό όμως να υπογραμμίσουμε την αξία της παιδείας και ενημέρωσης του κοινού, ιδίως μέσω και του επίσημου εκπαιδευτικού συστήματος, για το ρόλο που καλείται να διαδραματίσει ο κάθε πολίτης στη νέα πραγματικότητα. Ο πολίτης δεν πρέπει να αποποιείται τις ευθύνες του και να περιμένει το σύνολο της δράσης από την κρατική μηχανή. Οφείλει με τη στάση του και το παράδειγμά του να συμβάλλει στην αναβάθμιση της καθημερινότητας της πόλης μέσα από την ίδια τη σχέση του με τους συμπολίτες, την κατάργηση των κοινωνικών αποκλεισμών, το σεβασμό των συνανθρώπων του και ιδίως των ευαίσθητων κοινωνικών ομάδων, τη φροντίδα του αστικού περιβάλλοντος μέσα από απλές κινήσεις, πχ. ανακύκλωση, οικολογική στάση, περιορισμός χρήσης αυτοκινήτου, γνωριμία με την ιστορία της πόλης του, κ.λπ.

Το βέβαιο είναι πως ο αστικός σχεδιασμός ιδίως μέσα από την κρίση μπορεί να τραφεί σε μία νοοτροπία συλλογικής αναγέννησης, με φιλικότερες πολιτικές και εντάσσοντας τη πρόληψη υπέρ του φυσικού περιβάλλοντος και της κοινωνικής πρόνοιας μέσα στις προδιαγραφές σχεδιασμού.

Εικόνα 12. Αστική ανάπτυξη Healing through redevelopment

Πηγή : David Adams, Steve Tiesdell, 2011

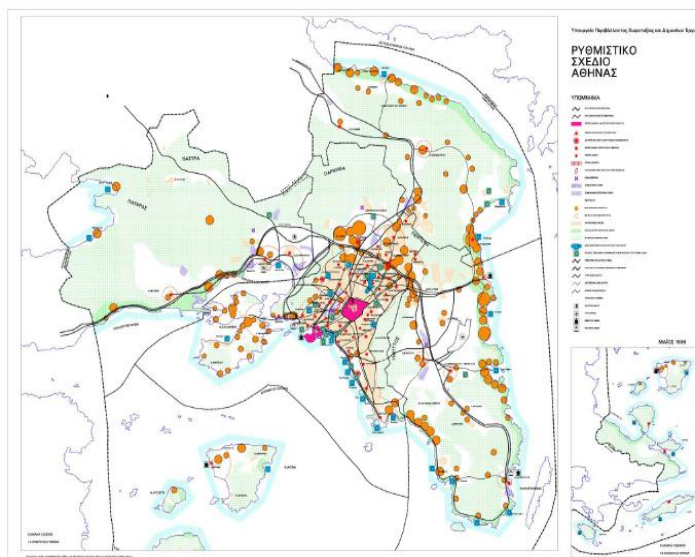
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 1^η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ : ΟΙΚΟΓΕΙΤΟΝΙΑ ΑΓΙΑΣ ΒΑΡΒΑΡΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η μητροπολιτική περιοχή της Αθήνας είναι συγκριτικά με το μεγάλο μέγεθος της αδύναμη ειδικότερα σε διεθνές επίπεδο ο ρόλος της Αθήνας ήταν σχετικά αδύναμος παρότι ότι σε συγκεκριμένες δραστηριότητες (π.χ τουρισμός και ναυτιλία) αλλά και στον τομέα τις ιστορικής κληρονομιάς η χώρα είχε ανοδική πορεία . Στο πλαίσιο των γενικότερων δομικών προβλημάτων της Αττικής δημιουργήθηκε ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Δυτικής Αθήνας (ΑΣΔΑ) και ο Οργανισμός Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προστασίας Περιβάλλοντος Αθήνας(ΟΡΣΑ) ο οποίος με τις κατευθυντήριους άξονες που προσφέρει θα βοηθήσει στην παροχή της κατάλληλης τεχνογνωσίας για τον συντονισμό των αρμόδιων αρχών προκειμένου να επιτευχθεί το Σχέδιο Ολοκληρωμένης Αστικής Παρέμβασης με το οποίο επιδιώκεται η βελτίωση των υποδομών και των βασικών κοινωνικών εξυπηρετήσεων ,η δημιουργία θέσεων εργασίας ,η σωστή διαχείριση του αστικού οικοσυστήματος ,η αξιοποίηση νέων τεχνολογιών η διατήρηση της αστικής κληρονομιάς και η αναζωογόνηση των περιοχών με μειονεκτικά χαρακτηριστικά μέσα από την συμμετοχή τους σε προγράμματα διαπεριφερειακής και διευρωπαϊκής συνεργασίας προκειμένου να επιτευχθεί η αστική ανάπτυξη. Το ΣΟΑΠ συγκεκριμένα για τη Δυτική Αθήνα αφορά τους Δήμους Αιγαλέου, Περιστερίου ,Πετρούπολης ,Αγίας Βαρβάρα,Ιλίου, Αγ.Αναργύρων ,Χαϊδαρίου. Στη Δυτική Αττική το Περιστέρι αποτελεί υπερτοπικό ενισχυμένο κέντρο ενώ το Χαϊδάρι και ο Κορυδαλλός κέντρα διαδημοτικού επιπέδου. Η περιοχή της Δυτικής Αττικής εμφάνισε προβλήματα ειδικότερα λόγω της πυκνής δόμησης ήδη από την δεκαετία του '70 αλλά ειδικότερα με την εγκατάσταση των μεταναστών στο λεκανοπέδιο αυτά τα προβλήματα έγιναν πιο εμφανή .

Σύμφωνα με το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης που αφορά την Δυτική Αθήνα κύριο μέλημα αποτελεί η προστασία και η ανάδειξη του δημοσίου χώρου με ενίσχυση των ζωνών πρασίνου και τη σωστή διαχείριση των ελεύθερων χώρων

Εικόνα 13. Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας «60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα», Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απρίλιος 2014

Άξονες προτεραιότητας στο πλαίσιο είναι³⁷:

- Η κατάρτιση προγράμματος αναβάθμιση του περιβάλλοντος και άρσης των συνεπειών που επέφερε ο χώρος ολοκληρωμένης εγκατάστασης διαχείρισης απορριμμάτων (ΟΕΔΑ)

Με το νέο ΡΣΑ για την αναγέννηση της πόλης προβλέπονται βασικές κατευθύνσεις για την ανάκτηση και αναβάθμιση του δημόσιου χώρου της πόλης με :

- Λήψη μέτρων για την αποτελεσματική διαχείριση και τη διαφύλαξη του κοινόχρηστου χαρακτήρα του δημόσιου χώρου
- Τη προώθηση προγραμμάτων για την αναβάθμιση του αστικού τοπίου ”

Η βελτίωση της ισοκατανομής των κοινόχρηστων χώρων μέσα στην πόλη με την χρήση βασικών κατευθύνσεων για την πολιτική χρήσεων γης ,με σχεδιασμό προδιαγραφών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και με σκοπό την επίτευξη ισορροπίας.

³⁷ Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας «60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απρίλιος 2014

ΣΟΑΠ Δυτικής Αθήνας • Α' φάση

Δήμος	1991					2001				
	Επιστήμονες/ΕΕ/Δι-εθνικιστικά/Ανώτερα στέλγη	Υπάλληλοι γραφείου κ. π. α. ε.	Έμποροι, πωλητές και απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών	Τεχνίτες/Αγρότες/Εργάτες	Δήλωσαν ανεπαρκώς επαγγελματίες ή δε δέχθηκαν επαγγελματίες	Επιστήμονες/ΕΕ/Δι-εθνικιστικά/Ανώτερα στέλγη %	Υπάλληλοι γραφείου κ. π. α. ε. %	Έμποροι, πωλητές και απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών %	Τεχνίτες/Αγρότες/Εργάτες %	Δήλωσαν ανεπαρκώς επαγγελματίες ή δε δέχθηκαν επαγγελματίες %
ΑΤΤΙΚΗ	7,7%	6,4%	9,3%	11,6%	65,1%	14,6%	5,7%	5,0%	16,1%	57,8%
ΑΣΔΑ	4,0%	5,1%	8,7%	16,1%	66,1%	10,5%	5,6%	6,3%	19,1%	58,5%
Α. Βαρθολομαίου	3,6%	4,1%	9,3%	15,3%	67,7%	8,0%	4,0%	6,7%	18,9%	61,6%
Καματερό	3,9%	5,1%	9,8%	16,4%	64,8%	9,5%	5,5%	6,2%	21,0%	57,9%
Αγ. Ανάργυροι	5,2%	6,5%	8,7%	15,2%	64,4%	11,0%	6,2%	6,4%	18,2%	58,2%
Αργάνειο	4,2%	5,1%	8,6%	16,2%	65,8%	10,2%	5,3%	6,3%	19,3%	58,8%
Διακονιστική	3,9%	5,2%	8,6%	16,6%	65,7%	10,0%	5,6%	6,5%	20,5%	57,5%
Παλαιό Φωκιά	4,0%	4,7%	8,5%	16,1%	66,7%	10,0%	5,9%	6,7%	19,6%	57,8%
Πετρούπολη	5,2%	6,0%	9,4%	14,7%	64,8%	13,6%	6,5%	6,3%	16,5%	57,1%
Χαϊδάρι	4,3%	5,5%	8,2%	15,1%	66,8%	14,4%	6,2%	5,5%	14,2%	59,8%
Φυλιά	3,1%	4,6%	7,8%	16,7%	67,7%	11,4%	2,9%	4,5%	19,0%	62,2%
Ανω Λιόσια	1,9%	3,1%	8,4%	18,5%	68,1%	6,6%	4,3%	5,9%	23,7%	59,6%
Ζεφύρι	1,9%	2,9%	9,5%	17,2%	68,6%	6,4%	3,3%	5,7%	20,5%	64,2%

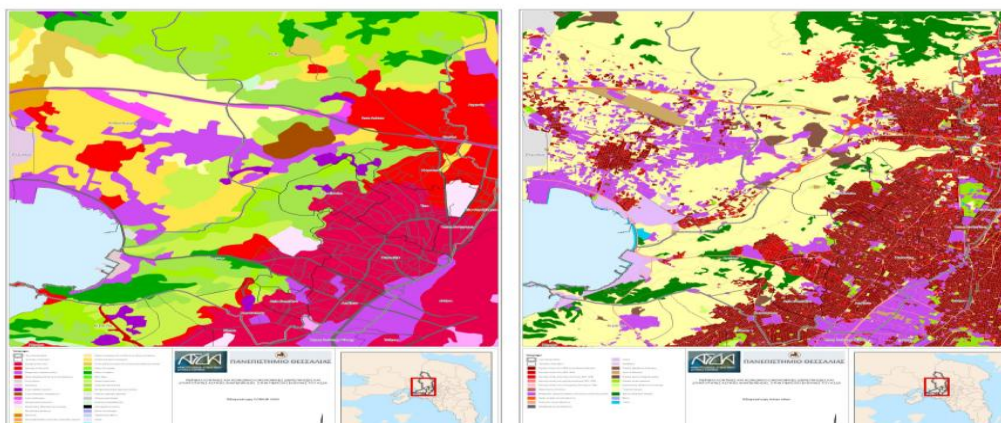
Πηγή: ΕΣΥΕ/ΕΛΣΤΑΤ

Εικόνα 14. Επαγγέλματα κατοίκων ανά περιοχή

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας «60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απρίλιος 2014

Κοινωνικός διαχωρισμός στην πόλη της Αθήνας

Ο κοινωνικός διαχωρισμός στην πόλη της Αθήνας συνοψίζεται στην διάκριση μεταξύ Ανατολικής και Δυτικής Αθήνας. Παλαιότερα διακρίνονταν τα υψηλότερα κοινωνικά στρώματα στο κέντρο(1971 στο Δ. Αθηναίων κατοικούσε το 62% των υψηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων). Η απουσία σημαντικών παρεμβάσεων και πολεοδομικής αναδιάρθρωσης δημιούργησε την εικόνα αυτού του κοινωνικού διαχωρισμού στην πόλη.Οι εγκατεστημένοι μετανάστες και Ρομά συγκεντρώνονται στην Δυτική Αθήνα λόγω και των χαμηλών ενοικίων. Έτσι δημιουργούνται δύο πόλοι στην πόλη της Αθήνας.

Εικόνα 15.Χάρτης με βαθμό δόμησης

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας «60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απρίλιος 2014

Στον χάρτη φαίνεται η διαβάθμιση του βαθμού δόμησης και η πυκνότητα δόμησης που σχετίζεται με την πυκνότητα πληθυσμού με συνέπεια την έλλειψη κοινόχρηστων χώρων .Υπάρχουν οι δήμοι Χαϊδαρίου και Φυλής με ποσοστά μη δομημένων περιοχών και δήμοι όπως το Αιγάλεω και η Αγία Βαρβάρα που είναι κατά βάση αστικοποιημένοι .Σημαντικό ρόλο στην έλλειψη κοινόχρηστων χώρων διαδραματίζουν και οι χρήσεις γης που στην περιοχή αναφερόμαστε στην χρήση γενικής κατοικίας .Λόγω όμως της μικροκλίμακας του ιστού και της έλλειψης κανόνων σχετικά με τις χρήσεις γης και τα ποσοστά και τη γενική χωροθέτηση . Στο βόρειο τμήμα (Φυλή,Καματερό)κυριαρχούν ζώνες της καθαρής κατοικίας και σε μικρού βάθους περιμετρικές ζώνες .

	Αιγάλεω		Περυστέρι		Πετρούπολη		Χαϊδάρη		Αγ. Βαρβάρα		Είσο		Αγ. Ανάργ.-Καματερό	
	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή
Φυσικό τοπίο στην ευρύτερη περιοχή Προστασία και ανάδειξη φυσικού περιβάλλοντος	40%	-14%	40%	46%					58%	5%	50%	100%	46%	-13%
Υποβάθμιση διαμεταβλητού περιβάλλοντος	25%	-26%	60%	19%					54%	-2%	50%	100%	20%	54%
Επίπεδο: Αξιολόγηση του επιπέδου του δήμου (0% χαμηλά, 50% μεσαία, 100% υψηλά) Μεταβολή: αλγεβρικό άθροισμα ερωτηματολογίων που διαπιστώνουν βελτίωση (θετικός αριθμός) ή επιδείνωση (αρνητικός αριθμός)	63%	-30%	44%	8%					30%	-19%	0%	100%	67%	-33%

Εικόνα 16. Φυσικό περιβάλλον (ευρύτερος χώρος),

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας « 60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απριλίου 2014

	Αιγάλεω		Περυστέρι		Πετρούπολη		Χαϊδάρη		Αγ. Βαρβάρα		Είσο		Αγ. Ανάργ.-Καματερό	
	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή	Επίπεδο	Μεταβολή
Υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος	56%	-34%	38%	4%					32%	-17%	0%	100%	69%	-34%
Σύστημα περιουσιακών πόρων πόλης	47%	-2%	60%	62%					64%	7%	50%	100%	48%	-23%
Ελεύθεροι χώροι	40%	-2%	71%	65%					63%	5%	50%	100%	43%	-23%
Συντήρηση των χώρων πρασίνου - πάρκων	36%	-26%	64%	38%					58%	2%	50%	100%	28%	-42%
Ανοικτός και ασκούμενος χώρος	23%	-18%	39%	50%					42%	2%	0%	100%	23%	-38%
Υποδομές υπηρεσιών υδάτινου περιβάλλοντος	37%	-2%	57%	35%					59%	5%	0%	100%	35%	-13%
Αντιπλημμυρικά έργα	39%	2%	57%	46%					72%	12%	0%	100%	35%	8%
Καθαρισμός και συντήρηση δημοτικών χώρων	29%	-10%	92%	35%					72%	0%	50%	100%	39%	-13%
Φασματική απορρομότητα	50%	-20%	60%	38%					68%	0%	50%	100%	41%	-13%
Επιφανειακή απορρομότητα	37%	-12%	52%	42%					71%	2%	50%	100%	33%	-8%
Προστασία και ανάδειξη του κεντρικού ιστορικού κέντρου της πόλης	39%	-12%	50%	0%					55%	5%	50%	100%	41%	-29%
Καθαρισμός και συντήρηση των κεντρικών ιστορικών κτιρίων	38%	-14%	70%	38%					34%	-2%	0%	100%	36%	38%
Ανοικτός και ασκούμενος χώρος με το φυσικό περιβάλλον	10%	2%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%	10%
Εργασίες βελτισποίησης ή εργασιών	10%	40%	12%	31%					3%	36%	0%	0%	4%	38%
Μείωση της αναμονής	14%	32%	33%	33%					0%	10%	0%	0%	0%	33%
Αναφύτευση των κεντρικών πάρκων	14%	56%	15%	54%					0%	10%	0%	0%	0%	50%
Άλλο	2%	12%	0%	0%					5%	14%	0%	0%	0%	0%

Εικόνα 17.Αστικό περιβάλλον και ελεύθεροι χώροι στην πόλη ,

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας « 60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απριλίου 2014

	Αιγάλεω	Περυστέρι	Πετρούπολη	Χαϊδάρη	Αγ. Βαρβάρα	Είσο	Αγ. Ανάργ.-Καματερό	ΑΣΣΑ
	μδ	μδ	μδ	μδ	μδ	μδ	μδ	μδ
Ανεργία	2,1	1,2			1,8	1,0	1,8	1
Έλλειψη κοινωνικής πολιτικής και προνομιών ευπαθών ομάδων	4,2	3,8			4,5	7,0	4,6	5
Φτώχεια	2,7	2,3			3,2	2,0	2,5	2
Υποβάθμιση και απρόσβαση του φυσικού περιβάλλοντος	5,3	5,1			5,8	6,0	5,1	7
Εγκληματικότητα-Παροχρηστική συμπεριφορά-Έλλειψη αστυνόμευσης	4,8	4,8			4,3	4,0	4,5	4
Ευκαιριακά, κολοφορικά	5,7	6,1			5,1	5,0	5,8	7
Μείωση της οικονομικής δραστηριότητας	4,7	3,6			3,8	3,0	3,3	3
Άλλο	7,0	-			4,2	-	4,7	6

Εικόνα 18. Αξιολόγηση προβλημάτων του δήμου από τα στελέχη του δήμου,

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας « 60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απρίλιος 2014

	Αιγάλλευ	Περιστέρι	Πετρούπολη	Χαϊδάρι	Αγ. Βαρβάρα	Ιλίο	Αγ. Ανάργ.-Καματερό	ΑΣΔΑ
	Νοσ.	Νοσ.	Νοσ.	Νοσ.	Νοσ.	Νοσ.	Νοσ.	
Παρατηρείται έλλειψη υποδομών στο Δήμο:	100%	81%			98%	100%	63%	
	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.
Ποσοστό (ένταση) προβληματικής έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού	73%	40%			48%	33%	49%	49%
Κατηγορίες εδαφολογίας με μεγαλύτερες ελλείψεις								
Γεωτεχνική γεωμετρική όλη μαζί κλπ.	4%	3%			57%	0%	50%	43%
Περιορισμοί (Πολεοδομικό και υδατικό)	55%	23%			57%	0%	54%	38%
Προβλεπόμενα (Πολεοδομικό και υδατικό)	44%	31%			40%	100%	62%	60%
Ηλεκτρομηχανολογικός	24%	35%			48%	0%	42%	30%

Σταθ. Βαρ.: Σταθμισμένη βαρύτητα με τους εβής συντελεστές (εφαρμόζονται στο % των αντίστοιχων απαντήσεων επί του συνόλου των ερωτηματολογίων): Κακή 0, Μέτρια 1, Μεγάλη 2. Η σταθμισμένη βαρύτητα είναι ο λόγος της προκύπτουσας από την εφαρμογή των συντελεστών στις απαντήσεις που δόθηκαν, δια του μέγιστου δυνατού «score» (200%, όταν το 100% των ερωτηματολογίων απαντάει «Μεγάλη»)

Πηγή: Έρευνα πεδίου σε στάθμη του δήμου. Επεξεργασία από την ερευνητική ομάδα

Εικόνα 19.Αξιολόγηση προβλημάτων υποδομών ,

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας «60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απρίλιος 2014

	Αιγάλλευ	Περιστέρι	Πετρούπολη	Χαϊδάρι	Αγ. Βαρβάρα	Ιλίο	Αγ. Ανάργ.-Καματερό	ΑΣΔΑ
	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	μό
Ανεργία	1,7	1,3			1,7	1,0	1,7	1,5
Έλλειψη κοινωνικής πολιτικής και φροντίδας σε παλιών εργαζών	3,7	3,9			4,1	5,0	4,3	4,2
Φτώχεια	2,2	2,3			2,6	2,0	2,3	2,3
Εγκληματικότητα - Παραβατική συμπεριφορά - Έλλειψη αστυνομείας	4,4	4,5			4,0	4,0	3,9	4,2
Υποβάθμιση και συρρίκνωση του φυσικού περιβάλλοντος	4,7	4,9			5,4	7,0	5,1	5,4
Συγκοινωνιακό, κυκλοφοριακό	5,1	5,2			5,5	6,0	5,3	5,4
Μείωση οικονομικής δραστηριότητας	3,6	3,4			3,6	3,0	2,7	3,2
Άλλο	0,0	0,0			0,0	0,0	0,0	0,0

Σταθ. Βαρ.: Σταθμισμένη βαρύτητα με τους εβής συντελεστές (εφαρμόζονται στο % των αντίστοιχων απαντήσεων επί του συνόλου των ερωτηματολογίων): κακή 0, Μέτρια 1, καλή 2. Η σταθμισμένη βαρύτητα είναι ο λόγος της προκύπτουσας από την εφαρμογή των συντελεστών στις απαντήσεις που δόθηκαν, δια του μέγιστου δυνατού «score» (200%, όταν το 100% των ερωτηματολογίων απαντάει «Μεγάλη»)

Πηγή: Έρευνα πεδίου σε στάθμη του δήμου. Επεξεργασία από την ερευνητική ομάδα

Εικόνα 20. Αξιολόγηση βασικότερων προβλημάτων ,

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας «60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απρίλιος 2014

	Αιγάλλευ	Περιστέρι	Πετρούπολη	Χαϊδάρι	Αγ. Βαρβάρα	Ιλίο	Αγ. Ανάργ.-Καματερό	ΑΣΔΑ
	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	Σταθ. Βαρ.	μό
Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος με ιδιαίτερο βάρος στην οικολογική αναπληρότητα του Ποσειδών Όρους Αιγάλλευ και του Πάρκου Περιβαλλοντικής Ευαισθητοποίησης «Α. Τρίτσης»	56%	77%			82%	100%	79%	79%
Ανάπτυξη μορφών της "πράσινης οικονομίας" στη Δυτική Αθήνα. Ανάπτυξη ΑΠΕ, τεχνολογίας και χρήσης βιοκλιματικών υλικών, εφαρμογών ενεργειακής εξοικονόμησης σε δημόσια και ιδιωτικά κτίρια	48%	79%			79%	50%	73%	66%
Φροντίδα για το κοινωνικό περιβάλλον. Πολιτικές για την αντιμετώπιση της ανεργίας της φτώχειας. Ενίσχυση κοινωνικής αλληλεγγύης	61%	85%			81%	100%	77%	81%
Τεχνική υποστήριξη των Δήμων. Βοήθεια στους Δήμους για κατάρτιση μελετών, τη διεκδίκηση χρηματοδοτήσεων από Ευρωπαϊκά Προγράμματα, την πληροφοριακή υποδομή των Δήμων κλπ.	49%	77%			71%	50%	69%	63%
Διαμόρφωση πολιτιστικής πολιτικής στη Δυτική Αθήνα, προώθηση διαδημοτικής πολιτιστικής συνεργασίας, ανάδειξη του τοπικού καλλιτεχνικού δυναμικού, καθιέρωση πολιτιστικών θεσμών (...), ανάδειξη ιστορικών γεγονότων και μνημείων (Μονή Δαφνίου, Σπήλιου Πανός κλπ.)	46%	52%			63%	50%	54%	53%
Η δικιά σας...	0%	0%			1%	0%	0%	0%

Σταθ. Βαρ.: Σταθμισμένη βαρύτητα με τους εβής συντελεστές (εφαρμόζονται στο % των αντίστοιχων απαντήσεων επί του συνόλου των ερωτηματολογίων): κακή 0, Μέτρια 1, καλή 2. Η σταθμισμένη βαρύτητα είναι ο λόγος της προκύπτουσας από την εφαρμογή των συντελεστών στις απαντήσεις που δόθηκαν, δια του μέγιστου δυνατού «score» (200%, όταν το 100% των ερωτηματολογίων απαντάει «Μεγάλη»)

Πηγή: Έρευνα πεδίου σε στάθμη του δήμου. Επεξεργασία από την ερευνητική ομάδα

Εικόνα 21. Περιβαλλοντικά προβλήματα στην περιοχή ,

Πηγή : Σχέδιο ολοκληρωμένης αστικής παρέμβασης Δυτικής Αθήνας «60 δράσεις για τη Δυτική Αθήνα» Προκαταρκτική Έκθεση Ανάλυσης και Στρατηγικής ν. 1 Απρίλιος 2014

Ο Δήμος της Αγίας Βαρβάρας

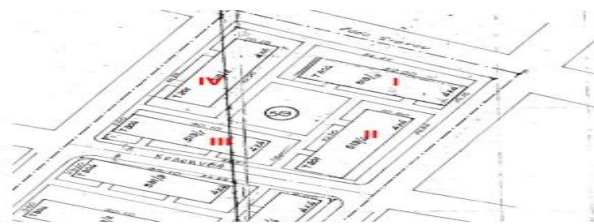
Η Αγία Βαρβάρα εκτείνεται στους πρόποδες του όρους Αιγάλεω με έκταση 2.233. Η οικιστική ανάπτυξη του δήμου ξεκίνησε τη δεκαετία του '20 και το 1985 εκπονήθηκε το Γενικό Πολεοδομικό Σχέδιο του δήμου το οποίο θεσμοθετήθηκε το 1989 και ισχύει μέχρι σήμερα. Εκτός πολεοδομικού σχεδίου είναι μόνο 333 στρέμματα στους πρόποδες του όρους Αιγάλεω .Ο Δήμος έχει καλές τεχνικές υποδομές και δίκτυα. Τα κτίρια είναι κυρίως μονώροφα έως τετραώροφα. Στην Αγία Βαρβάρα, στα τέλη της δεκαετίας του '60, κτίστηκαν 31 προσφυγικές πολυκατοικίες.Στο πλαίσιο της πολιτικής ανάπτυξης του Δήμου, έχει περιοριστεί το ύψος των οικοδομών, έχει αυξηθεί το αστικό πράσινο και οι κοινόχρηστοι χώροι

(33% της συνολικής έκτασης). Επίσης υπάρχει σχέδιο για την περαιτέρω αύξησή των κοινόχρηστων χώρων , τη δημιουργία μεγάλων χώρων στάθμευσης αυτοκινήτων, τη βελτίωση της προσβασιμότητας και της κυκλοφορίας, την αξιοποίηση των νέων τεχνολογιών για την προστασία του περιβάλλοντος και διεύρυνση των υπηρεσιών για τον πολίτη. Ο πληθυσμός του δήμου είναι 26.550 κάτοικοι σύμφωνα με την απογραφή του 2011.Στον δήμο αναπτύσσεται δραστηριότητα του ΕΔΣΝΑ με τη συμμετοχή του Δήμου για τη διαχείριση ανακυκλώσιμων.

Τομείς δράσης	
Δημοτικά κτίρια/ εγκαταστάσεις	✓
Κατοικία	✓
Τριτογενής τομέας	✓
Μεταφορές	✓
Τοπική παραγωγή ενέργειας	Συνιστάται
Χρήσεις γης-πολεοδομία	Συνιστάται
Δημόσιες προμήθειες	Συνιστάται
Συνεργασία με πολίτες και τοπικούς παράγοντες	Συνιστάται
Βιομηχανίες (εκτός ETS)	Προαιρετικά
Άλλοι τομείς	

Εικόνα 22. Σχέδιο δράσης για την αειφόρο ενέργεια
Πηγή: Τζανακάκη Ε.,2017

Η πράσινη γειτονιά στον Δήμο της Αγίας Βαρβάρας αποτέλεσε την πρώτη προσπάθεια για ένα καινοτόμο αστικό έργο του ΥΠΕΚΑ στον Δήμο της Αθήνας με την αξιοποίηση κονδυλίων του ΕΣΠΑ και χρηματοδοτήθηκε από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Περιβάλλον και Αειφόρος Ανάπτυξη». Το έργο εντάσσεται στα πλαίσια της επίτευξης του μηδενικού ισοζυγίου ενέργειας στα κτίρια και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής. Η γειτονιά αποτελείται από 4 πολυκατοικίες με 16 όμοια διαμερίσματα η καθεμία που κατασκευάστηκαν το 1965 και παραχωρήθηκαν από το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας σε Έλληνες πρόσφυγες. Πρόκειται για το οικοδομικό τετράγωνο μεταξύ των οδών Σίφνου, Βουτένης Κολοκυθά και Σμύρνης.

Εικόνα 23. Οικοδομικό τετράγωνο πράσινης γειτονιάς Αγίας Βαρβάρας

Πηγή: Σφακιανάκη Α, Ιφιγένεια Φάρρου, Μαρία Σαλιάρη, Ματθαίος Σανταμούρης, Γιάννης Παναγιωτόπουλος Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας, 2011 Πράσινες Γειτονίες: Αγία Βαρβάρα Samuel Hassid, Technion, Israel Inst. Of Technology

Τα κτίρια αναβαθμίζονται ενεργειακά χρησιμοποιώντας υλικά με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό κόστος συστήματα τεχνικές εξοικονόμησης ενέργειας.

Η αναβάθμιση προσανατολίζεται σε τρεις άξονες. Ο πρώτος άξονας αφορά στο κέλυφος με του κτιρίου με προσθήκη θερμομόνωσης, αντικατάσταση των υαλοστασίων με διπλά, χαμηλής εκπαιμπτικότητας και αντικατάσταση των σκιάστρων . Ο δεύτερος αναφέρεται στην αντικατάσταση των συστημάτων θέρμανσης και ψύξης με ένα ενεργειακά αποδοτικό κεντρικό σύστημα. Τέλος ο τρίτος αναφέρεται στην εξασφάλιση του ζεστού νερού χρήσης μέσω ενός κεντρικού ηλιακού συστήματος.

Στόχοι του προγράμματος αποτελούν

- η μέγιστη ενεργειακή αποδοτικότητα για τη γειτονία
- η επίτευξη θερμικής άνεσης για τους κατοίκους
- η σημαντική βελτίωση της ποιότητας ζωής (με το μικρότερο έως μηδενικό αντίκτυπο στο περιβάλλον)

Περιγραφή του Οικοδομικού Τετράγωνου

Το Ο.Τ. 513 βρίσκεται στον δήμο της Αγ. Βαρβάρας και περικλείεται από τις οδούς Σίφνου, Κολοκυθά, Βουτένης, και Σμύρνης. Στο συγκεκριμένο τετράγωνο υπάρχουν 4 πολυκατοικίες αντιπροσωπευτικές της τυπολογίας ‘κοινωνικής κατοικίας’ της χρονικής περιόδου 1969-1970 (η παλαιότητα των κτιρίων και η χρήση τους ως κατοικίες αποτέλεσαν τους κύριους λόγους επιλογής της γειτονιάς στην Αγία Βαρβάρα Αττικής)

1. το κτίριο I (Βουτένης 22)
2. το κτίριο II (Κολοκυθά 23Α και 23Β)
3. το κτίριο III (Κολοκυθά 21)
4. το κτίριο IV (Σίφνου και Σμύρνης 24Α και 24Β).

Οι πολυκατοικίες επίσης περιβάλλουν υπαίθριο χώρο ο οποίος χρησιμοποιείται ως χώρος αναψυχής.

Χαρακτηριστικά κατασκευής

Εξωτερική τοιχοποιία - οπτοπλινθοδομή χωρίς θερμομόνωση

Φέρων οργανισμός - μπετόν χωρίς θερμομόνωση

Οροφή- πλάκα μπετόν χωρίς θερμομόνωση

Κουφώματα κοινοχρήστων- ανά πολυκατοικία σε σύνολο είναι έξι ίδια παράθυρα τζάμια όλων των κοινοχρήστων ανοιγμάτων (παραθύρων και πόρτας)

τοιχεία σκίασης -χρησιμοποιούνται τέντες ή μεταλλικά ρολά

Η θέρμανση είναι κεντρική στο ένα κτήριο, στα άλλα κτίρια είναι αυτόνομη με διάφορα καύσιμα.

απουσία ενός κεντρικού συστήματος θέρμανσης/ψύξης στα 3 κτίρια

Προϋπολογισμός έργου: 7 εκατ. €

Το νομοθετικό πλαίσιο του έργου είναι³⁸: □

- Ν.3661/2008 “Μέτρα για τη μείωση της ενεργειακής κατανάλωσης των κτιρίων και άλλες διατάξεις” □
- Κ.Υ.Α. Δ6/Β/14826/17.6.2008 (ΦΕΚ 1122/Β/2008) «Μέτρα για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και εξοικονόμηση ενέργειας στο δημόσιο και ευρύτερο δημόσιο τομέα.» □
- Ν.3851/2010 «Επιτάχυνση της ανάπτυξης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής και άλλες διατάξεις σε θέματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής.» □ Ν.3855/2010 «Μέτρα για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης κατά την τελική χρήση, ενεργειακές υπηρεσίες και άλλες διατάξεις.» □
- Ν.4067/2012 «Νέος Οικοδομικός Κανονισμός» □
- Ν.4122/2013 «Ενεργειακή Απόδοση Κτιρίων – Εναρμόνιση με την Οδηγία 2010/31/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις.» □
- Κ.Υ.Α. Δ6.Β.5825/9.4.2010 «Έγκριση Κανονισμού Ενεργειακής Απόδοσης Κτιρίων» ΚΕΝΑΚ. □
- Νέα τεχνική οδηγία ΤΟΤΕΕ 20701/2010 « Αναλυτικές εθνικές προδιαγραφές παραμέτρων για τον υπολογισμό της ενεργειακής απόδοσης κτιρίων και την έκδοση του πιστοποιητικού ενεργειακής απόδοσης» (Νέο ηλεκτρονικό πρόγραμμα (ΤΕΕ-ΚΕΝΑΚ) από τον Οκτώβριο του 2010) □
- Το Άρθρο 5/της οδηγίας 2012/27/ΕΕ αναφέρει ότι το 3% της συνολικής επιφάνειας των κτιρίων κεντρικής διοίκησης (σε μία λίστα 82 κτιρίων κεντρικής διοίκησης συνολικού εμβαδού 310.000m² - >500m²) πρέπει να ανακαινιστούν σε nZEB, ετησίως. □
- Ν.4122/2013 όπου αναφέρεται ότι " Όλα τα νέα κτίρια θα πρέπει να είναι σχεδόν μηδενικής ενεργειακής κατανάλωσης μετά τις 31.12.2020, ενώ τα νέα δημόσια κτίρια μετά την 31.12.2018".

Επίσης με τον τρόπο αυτό το αστικό περιβάλλον της περιοχής αναβαθμίζεται, το μικροκλίμα βελτιώνεται και αποφεύγεται η κλιματική επιβάρυνση .Η επιτυχία της Πράσινης Γειτονιάς στηρίζεται στη συναίνεση και την ενεργό συμμετοχή των

³⁸ Βλ: ΚΑΠΕ, Τμήμα Εφαρμογών Αναπτυξιακών Έργων, Σφακιανάκη Κ., 2012, «Μετάλλαξη τυπικών αστικών κυττάρων σε περιοχές σχεδόν μηδενικής ενεργειακής κατανάλωσης, Το παράδειγμα της Πράσινης Γειτονιάς στην Αγία Βαρβάρα»

κατοίκων του δήμου. Το έργο θα επιφέρει ένα σύνολο οικονομικών, κοινωνικών και περιβαλλοντικών κερδών, αναβαθμίζοντας την ποιότητα ζωής των κατοίκων, θα προσφέρει θέσεις εργασίας και πρακτική εκπαίδευση, αξιοποιώντας το τοπικό εργατικό δυναμικό μιας κοινωνίας χαμηλών εισοδημάτων και δημιουργώντας προοπτικές ανάπτυξης.

Εικόνα 24. Όψεις κτιρίων

Πηγή : Πράσινες Γειτονίες: Αγία Βαρβάρα Samuel Hassid, Technion, Israel Inst. Of Technology
Αικατερίνη Σφακιανάκη, Ιφιγένεια Φάρρου, Μαρία Σαλιάρη, Ματθαίος Σανταμούρης, Γιάννης Παναγιωτόπουλος Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας, 2011

Ηλεκτρική ενέργεια (kWh/m ²) -ΔΙΑΜΕΡΙΣΜΑΤΑ		
ΚΤΙΡΙΟ I		
Περίοδος καταμέτρησης	18/12/2009 με 21/12/2010 (6 διαμερίσματα)	17/12/2008 με 18/12/2009 (12 διαμερίσματα)
Ελάχιστη κατανάλωση	26	24
Μέγιστη κατανάλωση	104	167
Μέση κατανάλωση	53	58
Περίοδος καταμέτρησης	19/08/2009 με 19/08/2010 (7 διαμερίσματα)	19/08/2009 με 22/08/2008 (1 διαμέρισμα)
Ελάχιστη κατανάλωση	28	
Μέγιστη κατανάλωση	190	
Μέση κατανάλωση	64	22
ΚΤΙΡΙΟ II		
Περίοδος καταμέτρησης	18/12/2009 με 21/12/2010 (17 διαμερίσματα)	17/12/2008 με 18/12/2009 (17 διαμερίσματα)
Ελάχιστη κατανάλωση	21	37
Μέγιστη κατανάλωση	145	215
Μέση κατανάλωση	82	89
ΚΤΙΡΙΟ III		
Περίοδος καταμέτρησης	18/12/2009 με 21/12/2010 (11 διαμερίσματα)	17/12/2008 με 18/12/2009 (12 διαμερίσματα)
Ελάχιστη κατανάλωση	23	24
Μέγιστη κατανάλωση	86	80
Μέση κατανάλωση	52	47

ΚΤΙΡΙΟ I		
Περίοδος καταμέτρησης	18/12/2009 με 21/12/2010 (17 διαμερίσματα)	17/12/2008 με 18/12/2009 (17 διαμερίσματα)
Ελάχιστη κατανάλωση	21	37
Μέγιστη κατανάλωση	145	215
Μέση κατανάλωση	82	89
ΚΤΙΡΙΟ III		
Περίοδος καταμέτρησης	18/12/2009 με 21/12/2010 (11 διαμερίσματα)	17/12/2008 με 18/12/2009 (12 διαμερίσματα)
Ελάχιστη κατανάλωση	23	24
Μέγιστη κατανάλωση	86	80
Μέση κατανάλωση	52	47
ΚΤΙΡΙΟ IV		
Περίοδος καταμέτρησης	18/12/2009 με 21/12/2010 (14 διαμερίσματα)	17/12/2008 με 18/12/2009 (15 διαμερίσματα)
Ελάχιστη κατανάλωση	26	34
Μέγιστη κατανάλωση	109	105
Μέση κατανάλωση	71	67

Ενεργειακή κατανάλωση σε πετρέλαιο (kWh/m ²) Χειμερινή Περίοδος, 2010 – 2011	
ΚΤΙΡΙΟ I (8 διαμερίσματα)	
Ελάχιστη κατανάλωση	81
Μέγιστη κατανάλωση	160
Μέση κατανάλωση	91
ΚΤΙΡΙΟ II (9 διαμερίσματα)	
Ελάχιστη κατανάλωση	60
Μέγιστη κατανάλωση	239
Μέση κατανάλωση	100
ΚΤΙΡΙΟ III (4 διαμερίσματα)	
Ελάχιστη κατανάλωση	49
Μέγιστη κατανάλωση	73
Μέση κατανάλωση	64
ΚΤΙΡΙΟ IV	
Κατανάλωση	-

Ενεργειακή κατανάλωση σε φυσικό αέριο (kWh/m ²) Περίοδος Ιαν. 2010 – Ιαν. 2011	
ΚΤΙΡΙΟ I (2 διαμερίσματα)	
Ελάχιστη κατανάλωση	70
Μέγιστη κατανάλωση	82
Μέση κατανάλωση	77
ΚΤΙΡΙΟ II (9 διαμερίσματα)	
Κατανάλωση	-
ΚΤΙΡΙΟ III (4 διαμερίσματα)	
Κατανάλωση	-
ΚΤΙΡΙΟ IV	
Κατανάλωση	-

Εικόνα 25. Καταναλώσεις κτιρίων

Πηγή : Πράσινες Γειτονιές: Αγία Βαρβάρα Samuel Hassid, Technion, Israel Inst. Of Technology Αικατερίνη Σφακιανάκη, Ιφιγένεια Φάρρου, Μαρία Σαλιάρη, Ματθαίος Σανταμούρης, Γιάννης Παναγιωτόπουλος Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας, 2011

Οι δράσεις που θα εφαρμοστούν στην περιοχή προκειμένου να επιτευχθεί η αναβάθμιση είναι :

Η θερμομόνωση των κτιρίων :

- θα οδηγήσει στην ελαχιστοποίηση των θερμικών απωλειών και στην εξοικονόμηση ενέργειας για θέρμανση - ψύξη

Η αντικατάσταση των υαλοστασίων από νέας τεχνολογίας υαλοστάσια με διπλά τζάμια και θερμοδιακοπτόμενα πλαίσια αλουμινίου

- θα συμβάλει στην εξοικονόμηση ενέργειας

Η εγκατάσταση ενός ενεργειακά αποδοτικού κεντρικού συστήματος θέρμανσης με δυνατότητα αυτονόμησης ανά διαμέρισμα

- θα δώσει λύση στις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι κάτοικοι λόγω είτε απουσίας συστημάτων θέρμανσης και ψύξης είτε λόγω του δυσβάσταχτου οικονομικού κόστους που αυτά συνεπάγονται.

Η αντικατάσταση και σωστή τοποθέτηση των σκιάστρων

- θα οδηγήσει στον έλεγχο των ηλιακών κερδών στο εσωτερικό του κτηρίου που θα έχει σαν αποτέλεσμα τη μείωση της χρήσης του κλιματισμού.

Η εγκατάσταση ενός κεντρικού ηλιακού συστήματος

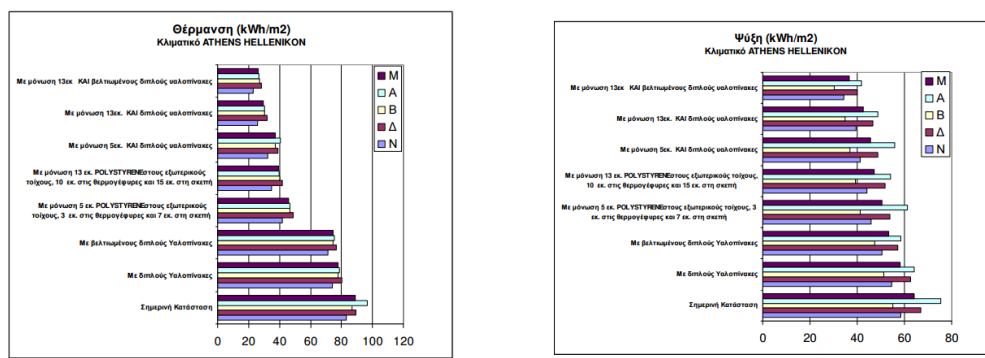
- θα αποτελέσει τη λύση για την κακή κατάσταση αλλά και την απουσία ηλιακών συλλεκτών
- θα βελτιώσει σημαντικά τις συνθήκες διαβίωσης των κατοίκων και σε συνδυασμό με την χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας θα εξασφαλίσει το σχεδόν μηδενικό ενεργειακό ισοζύγιο το οποίο θα συμβάλει στην βελτίωση της οικονομικής τους κατάστασης και της ποιότητας της ζωής τους.

Σημαντικό κομμάτι της αναβάθμισης αποτελεί η εκπαίδευση των κατοίκων στη ορθή χρήση των τεχνολογιών και των τεχνικών οι οποίες θα εφαρμοστούν .

Αποτελέσματα (σύμφωνα με το εργαλείο TRANSYS)

Στο παρακάτω σχήμα εμφανίζεται η ετήσια ενεργειακή κατανάλωση ανά καθαρό τ.μ (συνολική εσωτερική επιφάνεια διαμερισμάτων: 1106 τ.μ) όπως υπολογίσθηκε με το πρόγραμμα TRNSYS και ATHENS HOUR (HELLENIKON).

Συμπερασματικά βλέπουμε πως η βελτίωση του κελύφους έχει σαν αποτέλεσμα την μείωση των αναγκών θέρμανσης κατά 71 % και των αναγκών δροσισμού 43 %, η μόνωση έχει σαν αποτέλεσμα την κατά 54 % μείωση της ενέργειας θέρμανσης, ενώ στην ενέργεια δροσισμού η πολύ μικρότερη μείωση οφείλεται εξ ίσου στην μόνωση και την χρησιμοποίηση διπλών υαλοπινάκων.

Εικόνα 26 Αποτελέσματα αναβάθμισης TRANSYS

Πηγή : Πράσινες Γειτονίες: Αγία Βαρβάρα Samuel Hassid, Technion, Israel Inst. Of Technology
Αικατερίνη Σφακιανάκη, Ιφιγένεια Φάρρου, Μαρία Σαλιάρη, Ματθαίος Σανταμούρης, Γιάννης Παναγιωτόπουλος Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας,2011

Εικόνα 27. Οικογειτονιά Αγίας Βαρβάρας
Πηγή : Διαδίκτυο

Ενώ το έργο ξεκίνησε το 2011 πιλοτικά, λόγω έλλειψης χρηματοδότησης δεν ολοκληρώθηκε .

Εναλλακτική πρόταση δημιουργίας οικογειτονιάς στην περιοχή με τη χρήση του εργαλείου Bioregional

Προτείνεται η χρήση του εργαλείου Bioregional για τον επαναπρογραμματισμό της οικογειτονιάς στο δήμο. Υπάρχει επιτακτική ανάγκη για την δημιουργία οικογειτονιών στον αστικό ιστό και συγκεκριμένα στην περιοχή της δυτικής Αθήνας όπως διαφαίνεται και από τα παραπάνω. Έχουμε καταναλώσει φυσικούς πόρους σε

ταχύτερο επίπεδο από ότι μπορούν να αναπληρώνονται, έτσι επηρεάζεται το κλίμα και το ποσοστό της ατμοσφαιρικής ρύπανσης ανεβαίνει. Αυτό οφείλει να αλλάξει και για τις μελλοντικές γενιές. Το καλύτερο μέρος για να ξεκινήσει είναι στα σπίτια μας, τις γειτονιές μας προκειμένου να αλλάξει ο τρόπος ζωής μας, τα πρότυπα κατανάλωσης και να μειωθούν οι περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι βιώσιμες κοινότητες μπορούν να εξοικονομήσουν ενέργεια, νερό και να συνεισφέρουν στην μείωση των αποβλήτων. Το εργαλείο BioRegional One Planet Living framework αποτελείται από δέκα αρχές συγκεκριμένα : έκλιση μηδενικού άνθρακα, μηδενικά απόβλητα, βιώσιμα υλικά και μεταφορές, εξοικονόμηση υδάτων, προστασία χλωρίδας και πανίδας και πολιτιστικής κληρονομιάς με χρήση πόρων της οικονομίας.

Μηδενικοί Ρύποι		Χρήση Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας Βιοκλιματική αρχιτεκτονική για μέγιστη θερμική απόδοση
Μηδενικά Απόβλητα		Μείωση και ανακύκλωση αποβλήτων / Κομποστοποίηση Χρήση ανακυκλώσιμων υλικών
«Πράσινες» Μεταφορές		Μείωση χρήσης Ι.Χ. αυτοκινήτων / Προώθηση εναλλακτικών μεταφορών, περπάτων και ποδηλασίας
Χρήση «πράσινων» υλικών		Χρήση μη τοξικών, ανακυκλώσιμων υλικών
Τοπικά βιολογικά τρόφιμα		Κατανάλωση τροφίμων που παράγονται ή μεταποιούνται στην περιοχή.
Εξοικονόμηση ύδατος		Μείωση κατανάλωσης νερού για οικιακή και δημόσια χρήση / Συλλογή βρόχινου νερού
Διατήρηση χλωρίδας και πανίδας		Ενίσχυση της τοπικής βιοποικιλότητας και διατήρηση προστατευόμενων περιοχών

Εικόνα 28. Bioregional

Πηγή: Kyvelou, Sinou, Baer, Papadopoulos (2012)

Με την δημιουργία μιας οικογειτονιάς με τη χρήση ενός τέτοιου εργαλείου στην περιοχή θα υπάρξει μεγάλη εξοικονόμηση ενέργειας από υψηλά επίπεδα μόνωσης, με χρήση αεροστεγανότητας και παθητικής ηλιακής ενέργειας, σχεδιασμό θέρμανσης με εξοικονόμηση ηλεκτρικής ενέργειας με ενσωματωμένους ηλιακούς φωτοβολταϊκούς πόλους στα κτίρια.

Με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνεται :

- μείωση σε ηλεκτρική ενέργεια κατανάλωση
- μείωση του αερίου
- άφθονος ασφαλής χώρος πάρκινγκ για ποδήλατα
- μεταφορικές συνδέσεις
- χώρο στάθμευσης αυτοκινήτων
- εξοικονόμηση νερού
- υψηλές πυκνότητες στέγασης
- ιδιωτικό και κοινόχρηστο υπαίθριο χώρο και πράσινες στέγες.

Η μεγάλη πλειοψηφία των σπιτιών μπορεί να έχουν τους δικούς τους κήπους και υπάρχει ένα μεγάλος κοινόχρηστος χώρος.

Το σχέδιο είναι να επιτευχθεί χρησιμοποιώντας καύση ξύλου για συνδυασμένη παραγωγή θερμότητας και ενέργειας (CHP) για τη δημιουργία και ηλεκτρική ενέργεια και θερμότητα. Επίσης ανάπτυξη φωτοβολταϊκών πλαισίων για την παραγωγή ηλεκτρισμού από το ηλιακό φως αλλά και μέσα από υψηλά επίπεδα μόνωσης, αεροστεγανότητας και θερμικής μάζας και κάνοντας μέγιστη χρήση της ζεστασιάς του ήλιου για τη θέρμανση χώρου, ειδικότερα με χρήση διπλών και μόνωσης στους εξωτερικούς τοίχους με πετροβάμβακα.

Επίσης δημιουργία κτιρίων με σχεδιασμό κλιμακωτών βεράντων, με κατεύθυνση προς μια γωνία που εμποδίζει τη σκίαση του ήλιου. Ακόμη και το χειμώνα, όταν ο ήλιος θα επιτυγχάνεται η θέρμανση των κτιρίων που μπορεί να χρησιμοποιηθούν όχι μόνο ως κατοικίες αλλά και ως χώροι εργασίας – γραφεία με την χρήση τζαμιών προσόψεις και φώτα οροφής. Η άνετη θερμοκρασία μπορεί να επιτυγχάνεται στο κλειστός αεραγωγούς, καλά αεριζόμενοι χώροι χωρίς την ανάγκη ανεμιστήρων αλλά με ηλιακό κέρδος και σύστημα τηλεθέρμανσης και χρήση υπόγειου δικτύου μονωμένων σωλήνων για χρήση ζεστού νερού αλλά και δεξαμενής σε κάθε σπίτι ζεστού νερού.

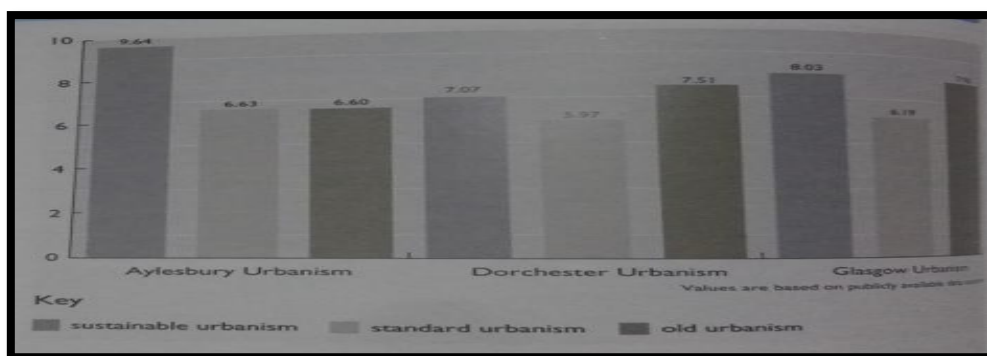
Μπορεί να χρησιμοποιήσει τον ηλεκτρισμό από τα φωτοβολταϊκά πάνελ για να φορτίζουν ποδήλατα και αυτοκίνητα με ασφαλείς θέσεις στάθμευσης ποδηλάτων για να ενθαρρυνθεί η χρήση των ποδηλάτων από τους κατοίκους

Ας μη ξέχναμε επίσης ότι η τοποθεσία εξυπηρετείται καλά από δημόσιες συγκοινωνίες με λεωφορεία και μετρό.

**Εικόνα 29 Bedzed,
Πηγή : Διαδίκτυο**

Ας μην ξεχνάμε ότι η δημιουργία μιας τέτοιας οικογειτονιάς θα επιφέρει αύξηση στην τιμή των ακινήτων της περιοχής όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα.

**Εικόνα 30. Αύξηση αξίας κατοικιών λόγω ύπαρξης χώρου πρασίνου,
Πηγή :David Adams, Steve Tiesdell,2011**

4.2 2η ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ : Η ανάπλαση της περιοχής Λιπασμάτων στη Δραπετσώνα

Η ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΩΝ ΛΙΠΑΣΜΑΤΩΝ ΔΡΑΠΕΤΣΩΝΑΣ

Ο δήμος Δραπετσώνας διασχίζει την βορειοδυτική πλευρά του λιμανιού του Πειραιά ,πρωτοκατοικήθηκε περίπου το 1830 και αποτελούσε μια περιοχή αραιοκατοικήμενη με βραχώδη μέρη και ρεματιές, το 1922 δημιουργήθηκε εκεί συνοικισμός από μικρασιάτες πρόσφυγες .Η δημιουργία μεγάλων βιομηχανικών αλλά και λιμενικών εγκαταστάσεων (1898),τα λιπάσματα(1909) και οι εγκαταστάσεις πετρελαιοειδών ανέπτυξαν την βιομηχανική περιοχή της Δραπετσώνας .Έτσι από τα πρώτα χρόνια κατοίκησης του δήμου παρουσιάστηκε μεγάλος αριθμός βιομηχανικών εργατών αλλά και προσφύγων με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί μια ιδιότυπη πολεοδομική ταυτότητα της περιοχής με μια σειρά από άναρχα μικρά οικόπεδα με εργατικές κατοικίες και λιμενικά συγκροτήματα με ένα εγκαταλελειμμένο πράσινο χώρο που χρήζει βελτίωσης.

Από την δεκαετία του 1980 λόγω και της αποβιομηχάνισης πολλές βιομηχανικές μονάδες αναγκάστηκαν να κλείσουν αφήνοντας πίσω τους μεγάλες εκτάσεις γής αναξιοποίητες μία τέτοια περίπτωση είναι η περιοχή του παλαιού εργοστασίου των λιπασμάτων της Δραπετσώνας .Η έκταση αποτελούταν από 245 στρέμματα που ανήκαν στην πρώην Ανώνυμη Ελληνική Εταιρία Χημικών Προϊόντων και Λιπασμάτων (ΑΕΕΧΠΛ),δίπλα εκτείνονται εγκαταστάσεις της ΑΓΕΤ Ηρακλής ,το εργοστάσιο παραγωγής ρεύματος της ΔΕΗ ,οι δεξαμενές καυσίμων της SHELL ,οι βιοτεχνίες επεξεργασίας δερμάτων και το εργοστάσιο παραγωγής γύψου .Το 2003 ενόψει των ολυμπιακών αγώνων η εθνική τράπεζα της Ελλάδος η οποία ήταν από τους κύριους συνιδιοκτήτες της περιοχής κατεδάφισε το σύνολο των κτιρίων δημιουργώντας μια αδόμητη ζώνη δίπλα στο λιμάνι . Πρόκειται για μία περιοχή συνολικής έκτασης 640 στρεμμάτων ιδιαίτερου επενδυτικού ενδιαφέροντος.

Εικόνα 31. Η περιοχή του λιμανιού του Πειραιά και των δήμων Δραπετσώνας και Κερατσινίου.

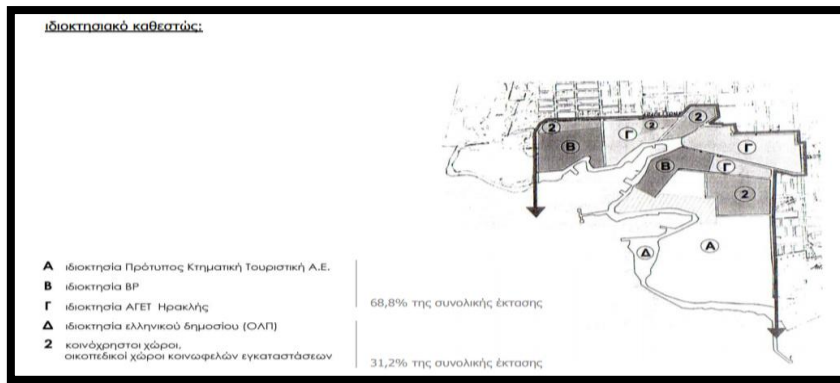
πηγή: <http://www.greekscapes.gr/index.php/2010-01-21-16-47-29/2010-01-21-18-38-00/101/115-drapetsona.html>

Εικόνα 32. Η περιοχή των λιπασμάτων Δραπετσώνας, δυτικά του λιμανιού του Πειραιά.

Πηγή :file:///C:/Αρονομιχανισι_Poltist_Politiki_M_Oικονομορουλου.pdf

Το 2008 έγινε η επικρατέστερη πρόταση ανάπλασης της περιοχής από την ακτή Βασιλειάδη στην οδό Προποντίδος .

Εικόνα 33. Ιδιοκτησιακό καθεστώς περιοχής

Πηγή: Μπαλαμπανίδης Δ, Αναπλάσεις σε παράκτιες λιμενοβιομηχανικές ζώνες το παράδειγμα των Λιπασμάτων Δραπετσώνας

Οι διατάξεις της τροπολογίας για την ανάπλαση της περιοχής της Λιμενοβιομηχανικής Ζώνης Δραπετσώνας-Κερατσινίου

Η παράγραφος 5 του τμήματος του Παραρτήματος IV του ν.4277/2014 «Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας – Αττικής και άλλες διατάξεις» (Α’ 156), η οποία αντικαθίσταται με την τροπολογία για την ανάπλαση της περιοχής της λιμενοβιομηχανικής ζώνης Δραπετσώνας –Κερατσινίου ορίζει τα εξής:

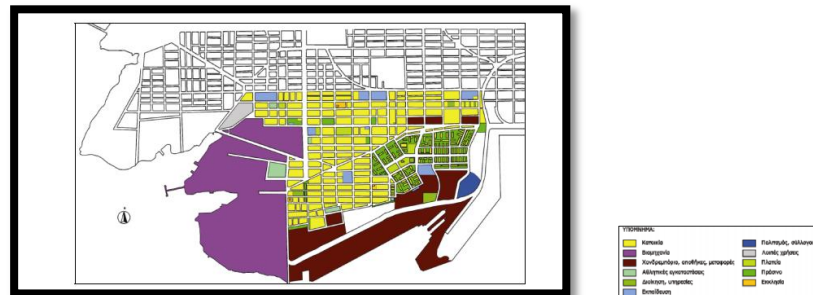
Παρέμβαση πολεοδομικής ανασυγκρότησης ,οργανωμένη πολεοδομική ανάπτυξη στη λιμενοβιομηχανική ζώνη Δραπετσώνας –Κερατσινίου αξιοποιώντας τα πλεονεκτήματα της θέσης λόγω γειτνίασης με το λιμένα Πειραιά ,σύμφωνα με τις εξής κατευθύνσεις:

- Δημιουργία ενός πόλου υπερτοπικής εμβέλειας για την αναβάθμιση του Δυτικού Πειραιά με χρήσεις βιομηχανίας ,βιοτεχνίας,υπηρεσιών πολιτισμού – εκπαίδευσης –αναψυχής ,τουρισμού –κατοικίας .Έμφαση αποδίδεται στην ενίσχυση χρήσεων άμεσα συνδεδεμένων με τις λιμενικές δραστηριότητες.
- Εξασφάλιση σημαντικών αδόμητων χώρων στην κατεύθυνση της συνέχειας μεταξύ γειτονικής ενδοχώρας και παραλιακού μετώπου,με τη δημιουργία δικτύου κοινόχρηστων χώρων και εκτεταμένου Πάρκου Κοινόχρηστου Πρασίνου .
- Προστασία και ανάδειξη των μνημείων βιομηχανικής αρχαιολογίας με επανάχρηση τους με συμβατικές δραστηριότητες.
- Οργανωμένη πολεοδομική ανάπτυξη περιορισμένης πυκνότητας και χαμηλού συντελεστή δόμησης με ενσωμάτωση εφαρμογών βιοκλιματικού σχεδιασμού που θα εγγυάται την αναβάθμιση του φυσικού και αστικού περιβάλλοντος.
- Εξασφάλιση αποτελεσματικής προσπέλασης με μέσα σταθερής τροχιάς

Ο σύγχρονος δήμος της Δραπετσώνας

Σήμερα ο δήμος έχει 91.045 κατοίκους (2011) με τους περισσότερους μισθωτούς που απασχολούνται στον τριτογενή και δευτερογενή τομέα και έχει έκταση 9,326 τ.χμ

αποτελώντας μια ιδιαίτερα πυκνοδομημένη περιοχή του λεκανοπεδίου .Το θεσμικό πλαίσιο στην περιοχή διέπεται από το γενικό πολεοδομικό σχέδιο Δραπετσώνας (ΦΕΚ 207Δ/91) με κύρια χρήση την κατοικία .

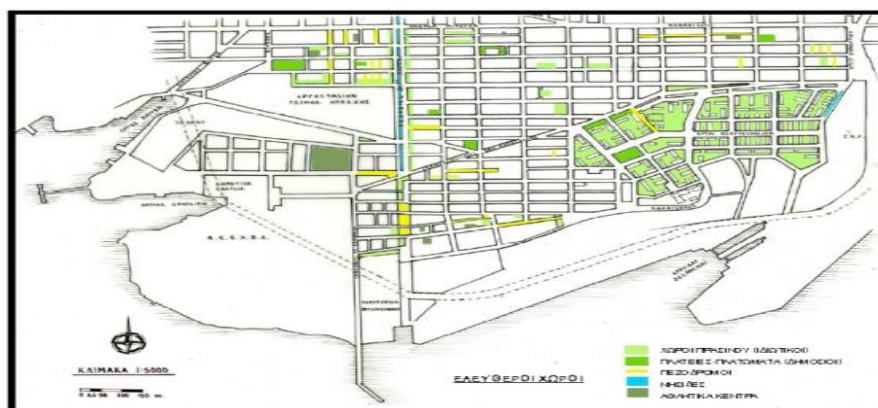
Εικόνα 34. Οι σημερινές χρήσεις γης της περιοχής

Πηγή : Δήμος Δραπετσώνας

Ολόκληρη η περιοχή του Πειραιά χαρακτηρίζεται από πυκνή δόμηση και έλλειψη δημοσίων χώρων λόγω και των υψηλών συντελεστών δόμησης (2,6 –Δραπετσώνα) στην περιοχή .Οι δρόμοι της περιοχής είναι σχεδιασμένοι με το ιπποδάμειο σύστημα με κύριους την 25 η Μαρτίου και τη Μιαούλη αλλά και τη λεωφόρο Λαμπράκη.

Συνθήκες περιβάλλοντος

Λόγω του εργοστάσιου το οποίο λειτουργούσε για 90 χρόνια δημιουργήθηκε ρύπανση των εδαφών της περιοχής από χημικές και άλλες ουσίες ,αλλά και λόγω του λιμανιού και της κυκλοφορίας παρατηρείται αυξημένη ατμοσφαιρική ρύπανση .Η απουσία του πρασίνου αλλά και η έλλειψη δημοσίων χώρων είναι εμφανής στην περιοχή (1,5 τ.μ/κάτοικο),παρόλο αυτό εντοπίζεται η παρουσία αρκετών πεζοδρόμων .

Εικόνα 35 .Στις προσφυγικές πολυκατοικίες οι χώροι πρασίνου

πηγή:(Μπάνος και Αλεξανδροπούλου,2008)

Πάγιο αίτημα των κατοίκων της περιοχής Β Πειραιά ήταν η απόδοση του θαλάσσιου μετώπου στους πολίτες.Η κυβέρνηση ειδικά των Λιπασμάτων ,προβλέφθηκε στο Δήμο Δραπετσώνας –Κερατσινίου (αθρ.19,παρ1,2,3 του ν.4404/2016).

Επειδή η κυβέρνηση με το άρθρο 28 του ν. 4324/2015 έχει προβλέψει την οργανωμένη πολεοδομική ανασυγκρότηση των 640 στρεμμάτων ακυρώνοντας προηγούμενες προβλέψεις για τη χωροθέτηση των βιομηχανικών χρήσεων.

Η πρόταση της Νομαρχίας του Πειραιά³⁹

Η πρόταση της νομαρχίας του Πειραιά το 2008 προβλέπει την δημιουργία 2-4 πύργων των 22-34 ορόφων (7.500 τ.μ), τα οποία θα χρησιμοποιηθούν ως διεθνή διοικητικά – ναυτιλιακά κέντρα. Η δόμηση αποτελεί 195.000 τ.μ και στον υπόλοιπο χώρο θα δημιουργηθεί πάρκο (σ.δ 0,41). Η πρόταση προβλέπει ορισμένες εμπορικές χρήσεις και τη δημιουργία δύο μαρίνων και σταθμό του προαστιακού με ένα μικρό εμπορικό κέντρο αλλά και την κατασκευή ενός ξενοδοχείου και νέες χρήσεις (μουσείο ,πολιτιστικό-συνεδριακό κέντρο)για την περιοχή. Για το κατασκευαστικό κομμάτι ,η νομαρχία πρότεινε τη δημιουργία φορέα με συμμετοχή ιδιωτών-επενδυτών για την κατασκευή του έργου. Η πρόταση αυτή βρήκε αντίθετη την Εθνική Τράπεζα την κυριότερη δηλαδή ιδιοκτήτρια της έκτασης η οποία δια μέσου εκπροσώπου της έχει δηλώσει πως «*Η δημιουργία πύργων δίπλα στη θάλασσα, εκτός από αντιαισθητική είναι και ανεδαφική, καθαρά από στατικής άποψης*»

Υπήρξαν έντονες αντιδράσεις για τη δημιουργία των πύργων εμπορίου τόσο από κατοίκους όσο και από τοπικούς φορείς ,οι δημοτικές παρατάξεις ζητούν την θεσμοθέτηση ήπιων χρήσεων για την περιοχή ώστε να συνδυάζονται οι εμπορικές χρήσεις με την ύπαρξη πρασίνου για τους κατοίκους και την πρόσβαση στη θάλασσα.

Η πρόταση του Δήμου το 2006 ήταν μεγάλη έκταση με κατοικίες, ιδιωτικές χρήσεις, μαρίνα στην παραλία, χωρίς να λείπουν και κοινόχρηστοι χώροι και πράσινο σε κάποια κομμάτια. Σήμερα η πλειοψηφία της δημοτικής αρχής, ίσως και λόγω των πιέσεων των κατοίκων, προσανατολίζεται σε μια πρόταση με περισσότερο πράσινο και κοινωφελείς χώρους, τουλάχιστον ως προς τις διακηρύξεις της. (Καθημερινή, 18/7/2010)

Πολλά δημοσιεύματα στον τύπο αναφέρουν το πρόβλημα που υπάρχει με την εν λόγω έκταση λόγω των πολλών ιδιοκτητών αφού οι ιδιώτες θα ήθελαν αποζημίωση σε εμπορικές, οι χρήσεις κατοικίας εντός της έκτασης είναι φανερό ότι εξυπηρετούν οικονομικά οφέλη . Ο δήμος και η πολιτεία αναγκάστηκαν να υποχωρήσουν σε αυτό το κομμάτι λόγω πιέσεων να μην ισχύσουν οι χρήσεις αυτές γιατί θα δημιουργούταν έτσι «*μια πόλη για τους λίγους*» χωρίς καμία σύνδεση με τις ανάγκες της περιοχής. Από την άλλη πλευρά κατά την υλοποίηση των έργων μπορεί να δημιουργηθούν 3.500 νέες θέσεις εργασίας σε μια περιοχή με υψηλά ποσοστά ανεργίας αλλά τα μεγάλα αυτά εμπορικά κέντρα μπορούν να πλήξουν σοβαρά το λιανεμπόριο της περιοχής. Πρόκειται για ένα έργο πολλών εκατομμυρίων που θα φέρει επενδύσεις στην περιοχή αλλά δεν θα πρέπει τα ιδιωτικά κεφάλαια να είναι ισχυρότερα από την ποιότητα της ζωής των κατοίκων.

Η ισορροπία θα μπορούσε να επέλθει με μια σειρά από προτάσεις όπως:

³⁹Βλ.Αντωνίου, Ελένη, Ζαφείρης, Αθανάσιος,2015 , Λιπάσματα Δραπετσώνας - Ανάγνωση ενός ιστορικού βιομηχανικού τοπίου.
<http://dspace.lib.ntua.gr/handle/123456789/40201>

- Η αξιοποίηση της σχέσης με τη θάλασσα με τη δημιουργία ενός περιπάτου και ενός υπερτοπικού ενδιαφέροντος για τους κατοίκους της περιοχής.
- Η εξασφάλιση εκτεταμένων χώρων πρασίνου και η χρήση των επεξεργασμένων λυμάτων από το νησί της Ψυττάλειας για τη άρδευση των χώρων πρασίνου
- Η ανάδειξη των διατηρητέων κτιρίων ώστε να εξασφαλιστεί η βιομηχανική ταυτότητα της περιοχής .
- Η εξασφάλιση κοινόχρηστων και κοινωφελών χώρων
- Η δημιουργία συγκοινωνιακού δικτύου με τραμ ή προαστιακού εξυπηρετώντας το παραλιακό μέτωπο.

Η πρόταση των πολιτών

Το 2007 συγκροτήθηκε η «Πρωτοβουλία Αγώνα για ενιαίο άλσος» η οποία διαφωνώντας με την ανάπλαση με τη δημιουργία πολυτελών κατοικιών και εμπορικών κέντρων, ενημέρωσε τους πολίτες με διάφορες κινητοποιήσεις, στηρίζοντας τη δημιουργία ενός ενιαίου άλσους στην έκταση αυτή. Όπως αναφέρεται από αυτή την Πρωτοβουλία «*Η διεθνής εμπειρία από αντίστοιχα προγράμματα αναπλάσεων σε πρώην βιομηχανικές και λιμενικές περιοχές (παραλία Βαρκελώνης, Docklands και Stratford κ.ά.) δείχνουν ότι οι αναπλάσεις αυτές φέρνουν μεγάλα κέρδη στις εταιρείες που τα υλοποιούν και γενικότερα στο κεφάλαιο που τα χρησιμοποιεί. Οι κάτοικοι όμως, των περιοχών αυτών, οδηγούνται σε βίαιη εκτόπιση καθώς δεν είναι σε θέση να ανταποκριθούν στο υψηλό κόστος ζωής που διαμορφώνουν οι νέοι κάτοικοι.*» Η «ανάπτυξη» του τόπου σημαίνει περισσότερα κέρδη για τους κατέχοντες και εκτόπιση των αδυνάτων» δηλώνουν επίσης οι ίδιοι οι κάτοικοι.⁴⁰

Εικόνα 36. Η μακέτα της πρότασης την Νομαρχίας

Πηγή : ΤΑ ΝΕΑ ,29/05/2010

⁴⁰ βλέπετε και <http://eniaioalsos.blogspot.gr>

Εικόνα 37. Διαδηλώσεις πολιτών

Πηγή : <http://eniaioalsos.blogspot.gr>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τελευταία χρόνια η έλλειψη **τόπων υψηλής ποιότητας** στις ευρωπαϊκές πόλεις αλλά κυρίως στις ελληνικές αναδεικνύεται ως ένα από τα κυριότερα προβλήματα του αστικού σχεδιασμού.

Πολλές προσπάθειες έχουν γίνει όπως ήδη αναφέρθηκε προκειμένου να δημιουργηθούν τέτοιοι χώροι και να δοθούν κατευθυντήριες γραμμές στις αρμόδιες αρχές για το σχεδιασμό και την προστασία τους, άλλοτε επιτυχείς και άλλοτε ανεπιτυχείς. Επίσης έχουν καταγραφεί **αντιδράσεις και κινήματα πολιτών και περιβαλλοντικών οργανώσεων** προκειμένου να δημιουργηθούν χώροι υψηλής ποιότητας στον αστικό ιστό.

Ειδικότερα στην Δυτική Αττική όπου διακρίνονται τόσο το πρόβλημα της έλλειψης κοινόχρηστων χώρων και χώρων πρασίνου και της παλαιότητας και ποιότητας των κτιρίων όσο και γενικότερα μιάς αποδιοργάνωσης του παραγωγικού και κοινωνικού ιστού, προσπάθειες δημιουργίας τόπων υψηλής ποιότητας οι οποίοι θα βελτιώσουν ουσιαστικά την ζωή των κατοίκων κρίνονται αναγκαίες.

Μια τέτοια προσπάθεια αποτέλεσε και η «**πράσινη γειτονιά**» στο Δήμο της Αγίας Βαρβάρας, η οποία, όμως, λόγω διακοπής των χρηματικών πόρων του ΕΣΠΑ αλλά και **λάθος χειρισμών από τους αρμόδιους φορείς** σταμάτησε να κατασκευάζεται και σήμερα πραγματοποιείται προσπάθεια επανεκκίνησης της ανακατασκευής.

Η δημιουργία τέτοιου είδους χώρων βέβαια όπως είδαμε εξαρτάται και από μεταβλητές όπως οι χρήσεις γης της περιοχής, το ιδιοκτησιακό καθεστώς και τη θέση τους. Στην επίτευξη αυτών των στόχων μπορεί να βοηθήσει η χρήση των **πολυκριτηριακών εργαλείων** (Sinou & Kyvelou, 2006) όπως αυτό που χρησιμοποιήθηκε για το BEDZED (Bioregional). Η δημιουργία τέτοιων τόπων με βάση πολλαπλά κριτήρια (τοπικά, κοινωνικά, οικονομικά, περιβαλλοντικά..) μπορούν να επιφέρουν επιπτώσεις σε μία περιοχή, άλλοτε θετικές και άλλοτε αρνητικές. Ως θετικές μπορούμε να αναφέρουμε την καλύτερη ποιότητα ζωής που προσφέρουν στους κατοίκους της περιοχής – όπως έχει αναφερθεί και σε πολλές επιτόπιες έρευνες- και την γενικότερη ανάπτυξη με τη δημιουργία και θέσεων εργασίας αλλά από την άλλη μεριά εύκολα δημιουργούν κοινωνικούς αποκλεισμούς αφού λόγω των υψηλών τιμών γης δεν είναι εύκολα προσβάσιμοι από όλες τις κοινωνικές ομάδες. Τέτοια αρνητικά αποτελέσματα έχουν για παράδειγμα αναφερθεί στην περίπτωση της οικογειτονιάς B01 στο Malmo της Σουηδίας.

Όπως φαίνεται και από την παράθεση των δύο περιπτώσεων (οικογειτονιά της Αγίας Βαρβάρας –περιοχή λιπασμάτων Δραπετσώνας) οι κάτοικοι και οι δημοτικές αρχές έρχονται συχνά σε αντιπαράθεση με τον τρόπο με τον οποίο μπορούν να πραγματοποιηθούν οι αναπλάσεις των περιοχών κυρίως λόγω των ιδιωτικών συμφερόντων που πολλές φορές βρίσκουν ευκαιρία να ικανοποιηθούν μέσω αυτών των αναπλάσεων. Γι αυτούς τους λόγους πρέπει να σταθμίζονται από τους αρμόδιους οι μεταβλητές της δημιουργίας των χώρων αυτών και να μειώνονται όσο τον δυνατόν οι αρνητικές συνέπειες τους με κύριο γνώμονα την προσφορά καλύτερης ποιότητας ζωής στους πολίτες, την καλή συνεργασία δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και όχι την εξυπηρέτηση οικονομικών συμφερόντων.

Μία από τις δυσκολίες για να επιτευχθεί βιώσιμη αστική ανάπτυξη είναι η ανάγκη αξιολόγων ανθρώπινων και υλικών πόρων. Έτσι λόγω των περιορισμών εστιάζονται περισσότερο οι θεσμικές και διαδικαστικές πτυχές μεταξύ αστικής κινητικότητας και ανάπτυξης. Αυτό απαιτεί τη χρήση τη ανανεώσιμης ενέργειας στη λειτουργία των συστημάτων μεταφορών και την εισαγωγή των τεχνολογικών συστημάτων για τη διαχείριση της κυκλοφορίας. Οι περιφέρειες άλλωστε μπορούν να γίνουν ανταγωνιστικές μόνον μέσω της οικονομικής ανάπτυξης με βασικό μοχλό τις δυναμικές, ελκυστικές και ανταγωνιστικές πόλεις. Η συνεργασία των αρμόδιων αρχών είναι, ένας πολύ σημαντικός τρόπος αντιμετώπισης του προβλήματος. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση με αυτό τον τρόπο μπορεί να θέσει ως στόχους :

- ουσιαστικές βελτιώσεις του περιβάλλοντος
- σημαντική μείωση της κατανάλωσης ενέργειας
- βελτίωση της εικόνας και της λειτουργικότητας των περιοχών παρέμβασης να δημιουργηθούν περισσότερες και καλύτερες θέσεις εργασίας
- προσέλκυση περισσότερων επισκεπτών.

Οι δύο περιπτώσεις αναπλάσεων που αναφέρονται θα έπρεπε να επιδιώκουν να αναβαθμιστεί η περιοχή με βασικούς στόχους **την ενίσχυση της κλίμακας της γειτονιάς στο εσωτερικό της**, την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων και τη διατήρηση του πολιτιστικού χαρακτήρα των περιοχών. Επιβάλλονται, παράλληλα, περιορισμοί σε όρους δόμησης και χρήσεις γης, δημιουργία δικτύων πεζοδρόμησης, δημιουργία μικρών χώρων πρασίνου και ελεύθερων χώρων και ενίσχυση των κοινωνικών υποδομών.

Σε αντίθεση με τις μεμονωμένες προσπάθειες δημιουργίας οικογειτονιών (ως έργων «βιτρίνας» για την τοπική αυτοδιοίκηση, γεγονός που επιβεβαιώνεται και από το ιστορικό της πράσινης γειτονιάς της Αγίας Βαρβάρας), θα ήταν σκόπιμη **μια ευρύτερη μελέτη καθορισμού γειτονιών και αναβάθμισης αυτών για τη δημιουργία τόπος υψηλής ποιότητας**, με σεβασμό στον υπάρχοντα ιστό και χαρακτήρα της εκάστοτε περιοχής αλλά και με εισαγωγή κοινωνικών και περιβαλλοντικών καινοτομιών. Προσοχή θα πρέπει να δοθεί στον κίνδυνο αλλοίωσης της φυσιογνωμίας της περιοχής και στην αύξηση των κοινωνικών διαχωρισμών. Στη σημερινή Αθήνα της κρίσης, το ζήτημα της αντιμετώπισης της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού με τη βοήθεια και του αστικού σχεδιασμού κρίνεται αναγκαίο και πρέπει να διερευνηθεί περισσότερο. (Κυβέλου, 2016).

Ήρθε λοιπόν, ίσως, η στιγμή να παραδεχθούμε ότι **η πολεοδομία χρειάζεται μια ισχυρή σύνδεση με την οικονομική ανάπτυξη**, οτι απαιτεί συνειδητοποίηση της σημασίας των μέσων διαβίωσης, μια βαθύτερη κατανόηση των πολλαπλών διαστάσεων του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και των θεσμών και διαδικασιών που οδηγούν και διαμορφώνουν τις αγορές γης και ακινήτων. Να καταστήσουμε επίσης σαφή την ανισότητα μεταξύ της οικονομικής δύναμης των ολίγων και της περιορισμένης ισχύος των αρχών σχεδιασμού και των τοπικών κυβερνήσεων.

Αυτή η διάσταση, του κοινωνικού κεφαλαίου ως μέρους του εδαφικού κεφαλαίου, πρέπει να ενσωματωθεί εντονότερα και στα εργαλεία εκτίμησης βιωσιμότητας σε επίπεδο γειτονιάς (Kyvelou et al. 2012) που προαναφέρθηκαν.

Το ευρύτερο και σημαντικό πάντως μήνυμα είναι ότι πρέπει να γίνει ισχυρή διασύνδεση μεταξύ των χωρικών, κοινωνικών και οικονομικών διαστάσεων της αστικής ανάπτυξης και διαχείρισης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΞΕΝΟΓΓΛΩΣΣΕΣ

Adams D., Tiesdell S. (2011) *Shaping Places urban planning, design and development*.

Aldskogius, G. (2000), 'Urban Policy in the Structural Policy of the European Union', CERUM Working Paper, Nr 21., UMEA University, Sweden.

Antalovsky, E., Dangschat, J. and Parkinson, M. (2005), 'Cities in Europe – Europe in Cities', John Moores University, Liverpool.

Atkinson, R. (2001), 'The emerging Urban Agenda and the European Spatial Development Perspective: Towards an EU urban policy?', *European Planning Studies*, 9(3), pp. 385-406.

Atkinson, R. and Duhr, S. (2002), 'The Committee on Spatial Development's Multiannual Programme of Co-operation in Urban Affairs within the European Union: A Framework for the Development of an EU Urban Policy?', Paper presented at the EURA/EU-POLIS Conference on 'Urban and Spatial European Policies' 18-20 April, Turin

Bachtler, J., Wishlade F. (2005), 'From Building Blocks to Negotiating Boxes: the Reform of EU Cohesion Policy', *EoRPA Paper*, vol. 3/2005

Barton H., ed by, 2000, *The Potential for Eco Neighbourhoods*, Earthscan Publications Ltd

Barton H., Grant M. and R. Guise, (2010), *Shaping Neighbourhoods, for local health and global sustainability*, Routledge

Campbell M., Partridge A. and Soto P. (2013) *Cities of tomorrow Action Today*, URBACT II Capitalisation, More jobs: better cities – a framework for city action on jobs, Μάιος, [στο διαδίκτυο], http://urbact.eu/fileadmin/general_library/19765_Urbact_WS2_MORE_JOBS_low_FINAL_01.pdf

Catherine CHARLOT-VALDIE, Philippe OUTREQUIN, (2003), « HQE²R: Towards a methodology for sustainable neighbourhood regeneration », Brochure HQE²R n°1, Μάιος 2003

Cheshire, P., Hay, D., Carbonaro, G. (1985), 'Regional Policy and urban decline', University of Reading, Whiteknights.

Commission of the European Communities (1990), 'Green Paper on the Urban Environment', Brussels COM (90) 218.

Commission of the European Communities (1994), 'Community Initiative Concerning Urban Areas (URBAN)', Brussels COM (94) 61.

Committee on Spatial Development (1999), 'European Spatial Development Perspective: Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the EU', Brussels

Committee on Spatial Development (2000), 'Proposal for a multiannual programme of cooperation in urban policy within the European Union', Marseilles, <http://www.eukn.org>.

Directorate General Regional Policy (2004), Urban Community Initiative 1994-1999, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
European Commission (1997), 'Towards an urban agenda in the European Union', Brussels, COM(97) 197.

European Commission (2001), 'A Sustainable Europe for a Better World: A European Union Strategy for Sustainable Development', Brussels COM (2001) 264. European Commission (2002), 'The Programming of the Structural Funds 2000- 2006: an initial assessment of the Urban Initiative', Brussels, COM (2002) 308.

European Commission, no date, Environment action programme 2020
<http://ec.europa.eu/environment/newprg/index.htm>

European commission, no date, The new urban agenda, <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda>

Fotiadis Th, Haramis G, Subeniotis D, (2005), Strategic management of the IS 's resources, 7th Hellenic European Conference on Computer-Mathematics and its Application, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΟΠΑ), (22-24 Σεπτεμβρίου 2005)

Habitat 3.org, no date, Habitat 3, <https://habitat3.org/the-new-urban-agenda>

Hall T. , Hubbard P. (επ.) ,1998, "The Entrepreneurial city", J. Wiley and Sons.

Healy P., Khakee A., Motte A., Needham B. (1997) Making Strategic Spatial Plans: Innovation in Europe, London: UCL Press.

Kyvelou S , Maria Sinou, Isabelle Baer and Toni Papadopoulos(2012), Developing a South-European Eco-Quarter Design and Assessment Tool Based on the Concept of Territorial Capital, Sustainable Development – Authoritative and Leading Edge Content for Environmental Management, Sime Curkovic (Ed.), ISBN: 978-953-51-0682-1, InTech

Kyvelou S., Dracaki L., Sinou M., Papadopoulos A. (2012) : « Planning and building a South-European eco-neighborhood : From concepts and strategies to practices and

assessment tools”, Review of decentralisation, local administration and regional development, Volume No 66, Athens, p.18-28

Kyvelou S., Marava N. and Kokkoni G., “Perspectives of Local Public-Private Partnerships Towards Urban Sustainability in Greece”, International Journal of Sustainable Development, Vol. 14, Nos. 1/2, 2011, Interscience Enterprises Ltd, p.95-111.

Kyvelou S. and Papadopoulos T.,(2011) “Exploring a South-European Eco-Neighborhood Model: Planning Forms, Constraints of Implementation and Emerging Resilience Practices”, International Journal of Sustainable Development, Vol. 14, Nos. 1/2, 2011, p.77-94

Kyvelou St., Karaiskou El., (2006), “Urban Development through PPPs in the Euro-Mediterranean region”, Management of Environmental Quality : An International Journal, Vol.17, Issue 5 EMERALD Group Publishing Limited, p. 599-610

Kyvelou St., Sinou M., (2006) “Present and future of building performance assessment tools”, Management of Environmental Quality: An International Journal, Vol.17, Issue 5, EMERALD Group Publishing Limited, p. 570-586

Mastop H. και Faludi A. (1997) "Evaluation of Strategic Plans: the performance principle"

Tofarides, M. (2003), ‘Urban Policy in the European Union – A Multi-level Gatekeeper System’, Aldershot (UK): Ashgate.

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

Αγγελίδης Ι, Γιαννάκου Α, Μαμούνη Γ, (2005), Σχεδιασμός ζωνών χρήσεων γης σε περιοχές Γ.Π.Σ

Αμούργης Σ, Κοσμάκη Π, Λουκόπουλος Δ, Στρουσοπούλου Ε,2001,Αρχές οικολογικού σχεδιασμού, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, (2001), «Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός Πόλεων και Ανοιχτών Χώρων».

Ανδρεαδάκη, Ε. (2006) Βιοκλιματικός Σχεδιασμός. Περιβάλλον και Βιωσιμότητα,Θεσσαλονίκη: University Studio Press

Ανδρικοπούλου Ε., Γιαννακού Α., Καυκαλάς Γ., Πιτσιάβα Μ., 2007, Πόλη και Πολεοδομικές Πρακτικές για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, εκδόσεις Κριτική Αντωνίου Ελένη, Ζαφείρης Αθανάσιος, (2015), Λιπάσματα Δραπετσώνας - Ανάγνωση ενός ιστορικού βιομηχανικού τοπίου.
<http://dspace.lib.ntua.gr/handle/123456789/40201>

Αραβαντινός, Ι., Αθανάσιος, (1998), Πολεοδομικός Σχεδιασμός. Για μια βιώσιμη ανάπτυξη του αστικού χώρου, Εκδόσεις Συμμετρία, Αθήνα.

Βαταβάλη Φ, Μπελαβίλας ,(2009),Πράσινο και ελεύθεροι χώροι στην πόλη

- Βασενχόβεν Λ. (2004) Ο σχεδιασμός των πόλεων στον Αστερισμό της περιβαλλοντικής ευθύνης, στο Πόλη και Χώρος από τον 20 στον 21 αιών., Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σύλλογος Ελλήνων Πολεοδόμων και Χωροτακτών. Παπασωτηρίου
- Γεμεντζή, Γεωργία (2015). «Η μεταβαλλόμενη γεωγραφία των πόλεων», στο Βιώσιμες πόλεις. Προσαρμογή και ανθεκτικότητα σε περιόδους κρίσης, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, σσ. 6 1-111, <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2227>
- Γιαννακούρου Γ. (2008) Η Χωροταξία στην Ευρωπαϊκή Ένωση Εθνικές Πολιτικές και Ευρωπαϊκή Διακυβέρνηση, Αθήνα, Παπαζήση. Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1987) Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, Αριθμ. L 169/1 ΕΕ, 25 Μαΐου 2007, Χάρτης της Λειψίας για τις βιώσιμες ευρωπαϊκές πόλεις Έρευνα Τμήματος Γεωγραφικών πληροφοριακών συστημάτων Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών (2010). Αποτύπωση και συγκριτική ανάλυση της χωρικής κατανομής πρασίνου 11 Ελληνικών πόλεων, Αθήνα.
- Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1998) Αειφόρος Αστική Ανάπτυξη στην ΕΕ, Πλαίσιο Δράσης, Βρυξέλλες COM (98) 605
- Ευρωπαϊκή επιτροπή ,(2014) Επενδύσεις για θέσεις εργασίας και ανάπτυξη Ιούλιος 2014 Περιφερειακή και Πολεοδομική Πολιτική Προώθηση της ανάπτυξης και της καλής διακυβέρνησης στις περιφέρειες και πόλεις της ΕΕ, Διαθέσιμο http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/cohesion6/6cr_el.pdf
- Κακάτση Ναταλία, Σαγιάς Ίων, (2013) Διερεύνηση χωροχρονικής εξέλιξης των χρήσεων γης του Δήμου Περιστερίου με τη χρήση της τεχνολογίας γεωγραφικών συστημάτων πληροφοριών (ΓΠΣ)
- Καμχής Μ. (2004) Η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι Πόλεις, η αστική διάσταση των κοινοτικών πολιτικών στο Συνέδριο Πολιτική Αειφόρου Ανάπτυξης των πόλεων στην Ελλάδα Ε.Μ.Π και ΥΠΕΧΩΔΕ
- Καούνη Δ., (2009), Ανάπλαση του Μεταξουργείου : Χωρική και κοινωνική προσέγγιση μιας πολυπολιτισμικής συνοικίας της Αθήνας.
- ΚΑΠΕ, Τμήμα Εφαρμογών Αναπτυξιακών Έργων, Σφακιανάκη Α, (2012) «Μετάλλαξη τυπικών αστικών κυττάρων σε περιοχές σχεδόν μηδενικής ενεργειακής κατανάλωσης, Το παράδειγμα της Πράσινης Γειτονιάς στην Αγία Βαρβάρα»
- Καυκαλάς, Γρηγόρης (2015). «Η βιώσιμη πόλη ως εξελικτική διαδικασία», στο: Βιώσιμες πόλεις. Προσαρμογή και ανθεκτικότητα σε περιόδους κρίσης, Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Αθήνα, σσ. 1-60, διαθέσιμο στο διαδικτυακό τόπο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/2227>
- Καψή Χριστίνα, (2017), Διπλωματική εργασία : «Αναπτυξιακός σχεδιασμός και προοπτικές για το μητροπολιτικό κέντρο της Θεσσαλονίκης»

Κομνηνός Ν, (2008), Θεωρία της αστικότητας, iiiαστικός σχεδιασμός και κατασκευή της πόλης, Διαθέσιμο <http://www.urenio.org/el/wpcontent/uploads/2008/10/Theoria-astikotitas-3.pdf>

Κυβέλου Στ., (2016) Αναθεωρώντας τον αστικό σχεδιασμό στις συνθήκες φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού, Huffington Post, 07/01/2016

Κυβέλου Στ., (2000) Πανεπιστημιακές Σημειώσεις, Κεφάλαιο «Αστικό Κλίμα», Τμήμα Μηχανικών Περιβάλλοντος, Πολυτεχνική Σχολή, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, 2000

Κυβέλου Στ., (2010), Από τη χωροταξία στη χωροδιαχείριση : Η έννοια του στρατηγικού χωρικού σχεδιασμού και της εδαφικής συνοχής στην Ευρώπη, Εκδόσεις ΚΡΙΤΙΚΗ, Αθήνα, 2010

Λουκάκης Π., (1984) Η σημασία της γειτονιάς και του τεχνικού-κοινωνικού εξοπλισμού μέσα από την διαδικασία αστικοποίησης, στο «Μνήμη Καθηγητού Ιερώνυμου Δ. Πίντου», Πάντειος 1984

Μαρκουλάκη Σοφία, (2013) Οικογειτονιές - πράσινες γειτονιές: επιχειρησιακή εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης στο χώρο και πράσινη αξία, Διαθέσιμο file:///C:/8PMS_OIK_PER_ANA_MarkoulakiSo.pdf

Μαρμαράς Ε. (2002) Σχεδιασμός και Οικιστικός Χώρος, Ελληνικά Γράμματα

Νικολαΐδου Σ, (1993), Η κοινωνική οργάνωση του αστικού χώρου, εκδόσεις Παπαζήση

Οικονομοπούλου Μάρθα, (2011) Αποβιομηχάνιση και πολιτιστική πολιτική η περίπτωση της πόλης του Πειραιά, Διαθέσιμο file:///C:/Αρονιomiachanisi_Poltist_Politiki_M_Oikonomopoulou.pdf

Οικονομόπουλος Γ, Παπαζάνη Ι (2009) Το νερό ως στοιχείο ελέγχου του μικροκλίματος στις πλατείες της Αθήνας, Διαθέσιμο [:http://www.greekarchitects.gr/site_parts/doc_files/ereunitiki.96.2010.pdf](http://www.greekarchitects.gr/site_parts/doc_files/ereunitiki.96.2010.pdf)

Παπαναστασάτου Ε, (2004), Βιώσιμη ανάπτυξη στο Δήμο Ηλιούπολης, <http://docplayer.gr/30750778-Harokoreio-panepistimio-tmima-oikiakis-oikonomias-kai-oikologias.html>

Πούλιος Ι, Αλιβιζάτου Μ., Αραπατζής Γ., Α. Γιαννακίδης, Ν. Γ. Καραχάλης ΕΥΧΑΡΙΣ ΜΑΣΧΑ – ΜΑΡΛΕΝ Μούλιου Μ, Παπαδάκη – Χ. ΠΡΟΣΥΛΗΣ ΣΜΑΡΑΓΔΑ ΤΟΥΛΟΥΠΑ, 2015, Πολιτισμική Διαχείριση, Τοπική Κοινωνία και Βιώσιμη Ανάπτυξη

Σιούτας Φ. (2011) Προβλέψεις συγκεντρώσεων ΒΤΕΧ με χρήση εργαλείων πολλαπλής παλινδρόμησης, Θεσσαλονίκη: Τμήμα Μηχανολόγων Μηχανικών, Διπλωματική Εργασία (Διαθέσιμο: <http://invenio.lib.auth.gr/record/127581/files/sioutas.pdf>)

Σφακιανάκη Α, Ιφιγένεια Φάρρου, Μαρία Σαλιάρη, Ματθαίος Σανταμούρης, Γιάννης Παναγιωτόπουλος Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών και Εξοικονόμησης Ενέργειας, (2011) Πράσινες Γειτονιές: Αγία Βαρβάρα Samuel Hassid, Technion, Israel Inst. Of Technology

Σακύλας Ε, Η μορφή του αστικού δημόσιου χώρου στις πρώτες αστικές κοινωνίες, Διαθέσιμο: http://evangelosakylas.weebly.com/uploads/8/7/3/4/8734654/215_6.pdf

Τζανακάκη Ε, (2017), Εργαλεία και καλές πρακτικές ενεργειακής αναβάθμισης Δημοτικών Κτιρίων σε nZEB Εύη Τζανακάκη, http://www.teetas.gr/sites/default/files/eisigisi_tzanakaki.pdf

Χαραλαμπόπουλος, Δ. (2009) Ανάπτυξη μεθοδολογίας και εφαρμογές για την αξιολόγηση των βιοκλιματικών συνθηκών υπαίθριων χώρων με διαφορετική διαμόρφωση', Διδακτορική Διατριβή, Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, Αθήνα

NOMΟΘΕΣΙΑ ΚΑΙ ΑΛΛΑ ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΚΕΙΜΕΝΑ

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1985) Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθμ. 3636/85 του Συμβουλίου, Αριθμ. L350/10, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1987:169:0001:0019:EL:PDF>

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1999) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1783/1999 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, αριθ. L213, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1985:350:0010:0011:EL:PDF>

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1999) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1260/1999 του Συμβουλίου, L 161/1, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:31999R1783:EL:HTML>

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2005) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1698/2005 του Συμβουλίου, L 277/1, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:161:0001:0042:EL:PDF>

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2006) Απόφαση του Συμβουλίου για τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές της Κοινότητας για τη συνοχή, (2006/702/ΕΚ, L 291/11-32 <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:277:0001:0040:EL:PDF>

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1994) Ευρώπη 2000+: Έκθεση σχετικά με τη συνεργασία για την ανάπτυξη ευρωπαϊκού εδάφους, Αναφορά: IP/94/752, 29 Ιουλίου, Ερευνητική Εργασία: Αστικές πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης: Αναδρομή και προοπτικές μετά το 2014 79, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/2007/osc/l_29120061021e100110032.pdf

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1994) Διαρθρωτικά Ταμεία της Κοινότητας, Οδηγός των Κοινοτικών πρωτοβουλιών 1994 -1999, Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1997) Ανακοίνωση της Επιτροπής «Προς ένα πρόγραμμα για το αστικό περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση», COM(97) 197 τελικό, Βρυξέλλες http://europa.eu/rapid/press-release_IP-94-752_el.ht

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1998) Ανακοίνωση της Επιτροπής «Αειφόρος Αστική Ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Πλαίσιο Δράσης», COM(1998)605 τελικό, http://ec.europa.eu/environment/urban/pdf/urban_197_el.pdf

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1999) ΣΑΚΧ – Σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου. Προς τη χωρικά ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Λουξεμβούργο, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Μάιος. Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (1999) Ανακοίνωση της Επιτροπής «Τα Διαρθρωτικά Ταμεία και ο συντονισμός τους με το Ταμείο Συνοχής, Κατευθυντήριες γραμμές για τα προγράμματα της περιόδου 2000-06», http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/guidelines/pdf/orientations_el.pdf

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2000) Ανακοίνωση της Επιτροπής «URBAN II», E(2000) 1100 – ELCOM 2001, Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (2001) Ανακοίνωση από την Επιτροπή «Περιβάλλον 2010: Το μέλλον μας, η επιλογή μας - Έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον - Πρόταση Απόφασης του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για τη θέσπιση του κοινοτικού προγράμματος δράσης για το περιβάλλον 2001-2010», COM(2001)31 τελικό, 2001/0029, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/guidelines/pdf

Νόμος 2742/1999, Χωροταξικός σχεδιασμός και αειφόρος ανάπτυξη & άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 207/Α'/07.10.1999.

Νόμος 2508/1997, Βιώσιμη Οικιστική Ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας και άλλες διατάξεις, ΦΕΚ 124/Α'/13-6-1997.

Νόμος 2039/1992, Κύρωση της Σύμβασης για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης (ΦΕΚ 124/Α'/13-4-1992).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1. Διαμόρφωση χώρων πρασίνου σε αστικό ιστό.	9
Εικόνα 2. Ορολογία στον αστικό σχεδιασμό.....	9
Εικόνα 3. Περιφερειακή ετερογένεια της ανταγωνιστικότητας την ΕΕ το 2013 (με βάση τον σύνθετο RCI σε σχέση με το μέσο όρο της ΕΕ-28)	10
Εικόνα 4. Ο κύκλος του αστικού σχεδιασμού	13
Εικόνα 5. Παρουσίαση των διασκέψεων Habitat (I-III).....	17
Εικόνα 6. Αύξηση του πληθυσμού	26
Εικόνα 7. Ο κώνος των σχεδίων αειφόρων γειτονιών	39
Εικόνα 8. Οικισμός Bedzed	40
Εικόνα 9. Κριτήρια Med Eco-quartiers	40
Εικόνα 10. Σύνδεσμοι.....	45

Εικόνα 11. Πολιτιστικό χωριό Λέμπας,.....	47
Εικόνα 12. Αστική ανάπτυξη Healing through redevelopment.....	54
Εικόνα 13. Ρυθμιστικό Σχέδιο Αθήνας.....	56
Εικόνα 14. Επαγγέλματα κατοίκων ανά περιοχή.....	57
Εικόνα 15.Χάρτης με βαθμό δόμησης.....	57
Εικόνα 16. Φυσικό περιβάλλον (ευρύτερος χώρος),	58
Εικόνα 17.Αστικό περιβάλλον και ελεύθεροι χώροι στην πόλη	58
Εικόνα 18. Αξιολόγηση προβλημάτων του δήμου από τα στελέχη του δήμου.....	58
Εικόνα 19.Αξιολόγηση προβλημάτων υποδομών	59
Εικόνα 20. Αξιολόγηση βασικότερων προβλημάτων	59
Εικόνα 21. Περιβαλλοντικά προβλήματα στην περιοχή	59
Εικόνα 22. Σχέδιο δράσης για την αιεφόρο ενέργεια	60
Εικόνα 23. Οικοδομικό τετράγωνο πράσινης γειτονιάς Αγίας Βαρβάρας	61
Εικόνα 24. Όψεις κτιρίων	63
Εικόνα 25. Καταναλώσεις κτιρίων	64
Εικόνα 26 Αποτελέσματα αναβάθμισης TRANSYS.....	65
Εικόνα 27. Οικογειτονιά Αγίας Βαρβάρας.....	65
Εικόνα 28. Bioregional	66
Εικόνα 29 Bedzed.....	67
Εικόνα 30. Αύξηση αξίας κατοικιών λόγω ύπαρξης χώρου πρασίνου,.....	68
Εικόνα 31. Η περιοχή του λιμανιού του Πειραιά και των δήμων Δραπετσώνας και Κερατσινίου.	69
Εικόνα 32. Η περιοχή των λιπασμάτων Δραπετσώνας, δυτικά του λιμανιού του Πειραιά.....	69
Εικόνα 33. Ιδιοκτησιακό καθεστώς περιοχής.....	70
Εικόνα 34. Οι σημερινές χρήσεις γης της περιοχής.....	71
Εικόνα 35 .Στις προσφυγικές πολυκατοικίες οι χώροι πρασίνου	71
Εικόνα 36. Η μακέτα της πρότασης την Νομαρχίας.....	73
Εικόνα 37. Διαδηλώσεις πολιτών	74